

Tisdagen den 5 juni

Kl. 10.30

§ 1 Justerades protokollen för den 25 och 26 maj.

§ 2 Om åtgärder för att förhindra våld inom kriminalvårdsanstalter

Justitieministern SVEN ROMANUS erhöll ordet för att besvara *Håkan Winbergs* (m) den 30 maj anmälda fråga, 1978/79:581, och anförde:

Herr talman! *Håkan Winberg* har – med anledning av uppgifter i pressen om ett slagsmål i Norrköpingsfängelset – frågat mig om jag för kammaren vill redogöra för vad som verkligen ägt rum vid denna händelse och om jag avser att ta några initiativ för att få till stånd åtgärder som kan förhindra eller motverka våldet inom anstalterna.

Den händelse som avses i frågan ägde rum den 27 maj 1979 i Norrköpingsanstalten. Chefsåklagaren i Norrköping har nu inlett en förundersökning. Jag är inte beredd att, innan förundersökningen har avslutats, försöka uttala mig om vad som "verkligen har ägt rum vid denna händelse".

Självfallet delar jag *Håkan Winbergs* uppfattning att våldsbrott på kriminalvårdens anstalter inte kan godtas. Man måste ha klart för sig att ett utmärkande drag hos dem som tvångsvis har tagits in på anstalt ofta är att de inte har kunnat anpassa sig i annan kollektiv verksamhet. De har naturligtvis också i den tvångssituation som anstaltsvistelsen innebär ofta svårt att anpassa sig bl. a. i förhållande till andra intagna. Detta gör att det i anstaltslivet förhållandevis lätt uppstår konflikter som kan utlösa våld.

För att anstaltsvistelsen skall kunna fungera på ett för alla berörda så tillfredsställande sätt som möjligt är det därför nödvändigt att kontroll utövas över de intagna. Utan sådan kontroll skulle sannolikt outhärdliga förhållanden uppstå för såväl personal som intagna. För att kontrollen skall bli verksam behövs i vissa fall tillgång till disciplinmedel som kan tillgripas mot dem som bryter mot de regler av olika slag som gäller för dem som är intagna i anstalt.

Frågan om vilka disciplinmedel som behövs behandlas i isoleringsutredningens betänkande (SOU 1979:4) Avskildhet och gemenskap inom kriminalvården. Betänkandet remissbehandlas f. n. Som utvecklas i betänkandet är behovet av disciplinmedel bl. a. beroende av hur förhållandena på kriminalvårdens anstalter i övrigt gestaltar sig. Liberala permissions- och frigångsbestämmelser liksom goda möjligheter att ta emot besök, telefonera och i övrigt hålla en nära kontakt med livet utanför anstalten är allmänt sett ägnade att "lätta på trycket" på anstalterna och minska riskerna för konflikter som leder till våld. Även de insatser som görs för att bemästra narkotika-

Om åtgärder för att förhindra våld inom kriminalvårdsanstalter

*Om åtgärder för
att förhindra våld
inom kriminal-
vårdsanstalter*

problemen inom kriminalvårdens anstalter liksom fullföljandet av kriminalvårdsreformen är ägnade att verka i samma riktning. Att fängelse skall innefatta frihetsberövande sätter naturligtvis en yttersta gräns för hur långt man kan gå i fråga om t. ex. permissioner och frigång. Härtill kommer att vissa ytterligare begränsningar måste gälla bl. a. för att skydda samhället mot särskilt brottsbenägna individer och för att stävja narkotikamissbruket på kriminalvårdens anstalter.

Den avvägning som sålunda måste ske mellan disciplinmedel å ena sidan och liberala behandlingsrutiner å den andra måste fortlöpande omprövas. Senast hade riksdagen tillfälle att överväga sådana frågor med anledning av propositionen 1978/79:62, som innehöll förslag till ändrade permissionsbestämmelser. Jag räknar med att förslag på grundval av isoleringsutredningens nyssnämnda betänkande skall kunna föreläggas riksdagen under nästa budgetår.

HÅKAN WINBERG (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för svaret på min fråga. Det tycks ännu inte vara möjligt att få någon helt klar bild av vad som hände vid det aktuella tillfället. Frågan är ställd bl. a. mot bakgrund av de olika uppgifter som framkom strax efteråt. Att döma av pressen verkade det till en början som om det var fråga om en ganska allvarlig misshandel. Men sedan kom andra pressuppgifter. Tydligt baserade på kriminalvårdsstyrelsens åsikt, att det här var en bagatellartad händelse. Nästa steg var dock att åklagare kopplades in. Åklagaren delgav vederbörande misstanke om försök till grov misshandel, om de uppgifterna nu är riktiga. Jag förstår justitieministern när han säger att man i dag inte kan komma längre när det gäller frågan om vad som egentligen hänt.

Kriminalvårdsstyrelsen och åklagaren har till synes olika meningar om allvaret i den här händelsen. Händelsen berörde ju en känd, för att inte säga mycket känd, intern. Jag tycker det är nödvändigt att varje eventuell misstanke om att just den här internen skulle erhålla någon särskild behandling eller bedömning kan vederläggas.

Jag går därefter över från den konkreta händelsen till den mer principiella diskussionen: Hur pass omfattande är våld eller försök till våld mellan interner på anstalterna? Justitieministern och jag hade en diskussion om den här frågan för drygt två år sedan. Då sade justitieministern att han var oroad över våldet på anstalterna och att kriminalvårdsstyrelsen skulle göra en kartläggning av det våld som förekom.

Justitieministern har rimligen en överblick över läget just nu på anstalterna. Detta får mig att ställa följdfrågan: Är situationen i dag acceptabel och finns det någon egentlig trend för låt oss säga en tvåårsperiod huruvida våldet är i ökande eller i stagnerande?

Justitieministern SVEN ROMANUS:

Herr talman! Jag har inte någon aktuell rapport från kriminalvårdsstyrelsen beträffande den principiella frågan om våldet inom anstalterna. Men det är en

fråga som vi ägnar fortlöpande uppmärksamhet. Jag kan inte säga att läget f. n. är sämre än det varit under den senaste tiden. Det finns alltså ingen anledning att just för tillfället anse att läget är särskilt allvarligt.

Jag anser att den här inträffade händelsen, vad den nu än innebär, i och för sig inte föranleder att frågan tas upp i ett större sammanhang. Men det är klart att frågan kommer upp i samband med behandlingen av isoleringsutredningens betänkande, som ju rör frågor av mycket stor betydelse i det här sammanhanget.

HÅKAN WINBERG (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för kompletteringen av svaret. Jag vill bara tillägga att det väl är så, att man kan se våldet på anstalterna på samma sätt som narkotikan, alldeles oavsett att våldet kanske ofta är en följd av narkotikan. Samhället, statsmakterna, måste göra allt för att förhindra att narkotika och våld förekommer på anstalterna, även om man i praktiken inte alltid lyckas.

Jag hävdar, och jag har tidigare hävdat, att det är ett förödande svagt samhälle som inte kan skydda den intagne på anstalt mot narkotika, och det är också ett förödande svagt samhälle som inte kan skydda den som tvångsvis berövats friheten från att bli utsatt för våld.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3 Om åtgärder för att förbättra sophämtarnas arbetsförhållanden

Bostadsministern BIRGIT FRIGGEBO erhöll ordet för att besvara Oskar Lindkvists (s) den 17 maj anmälda fråga, 1978/79:565, och anförde:

Herr talman! Med hänvisning till kraven i byggnadsstadgan på anordningar för en tillfredsställande avfallshantering i befintlig bebyggelse har Oskar Lindkvist frågat mig om regeringen genom en tidsgräns, särskild information eller på annat sätt avser att bidra till att byggnadsnämnderna snarast tar initiativ för att även i praktiken lösa soprumsfrågan.

De krav som Oskar Lindkvist hänvisar till gäller sedan den 1 april 1978. För att stimulera ombyggnaden av soprum i bostäder utgår statliga bostadslån med räntebidrag.

Ansvaret för att nödvändiga anordningar blir utförda vilar i första hand på fastighetsägarna. Byggnadsnämnderna har genom sin roll av tillsynsmyndighet ett övergripande och samordnande ansvar. Sedan den 1 april i år kan byggnadsnämnderna med stöd av lagen om påföljder och ingripanden vid olovligt byggande m. m. besluta om vitesföreläggande då fastighetsägare inte gör nödvändiga förbättringar.

Det är angeläget att åtgärder för att uppnå en godtagbar avfallshantering vidtas så snart som möjligt. Av stor betydelse är därvid att renhållningsverk och personer som handhar avfallshanteringen medverkar vid kartläggningen

Tisdagen den
5 juni 1979

*Om åtgärder för
att förbättra sop-
hämtarnas arbets-
förhållanden*

av brister i det befintliga fastighetsbeståndet. Av stor vikt är också att samråd sker mellan byggnadsnämnd, renhållningsverk och hälsovårdsnämnd vid den interna kommunala hanteringen av de frågor som rör förbättringsåtgärder.

För att påskynda ombyggnaden av soprum pågår f. n. ett omfattande utbildnings- och informationsprojekt som finansieras av arbetarskyddsfonden. Projektet leds av Bygginfo, Transportfackens yrkes- och arbetsmiljönämnd och Kommunalarbetareförbundet i samarbete med Kommunförbundet och Renhållningsverksföreningen. Projektet vänder sig bl. a. till berörda kommunala förvaltningar och organ samt till fastighetsägare.

I den proposition som låg till grund för de nya kraven diskuterades om man borde bestämma en tidsgräns, inom vilken nödvändiga förbättringar skulle vara genomförda. Den lösningen avvisades av flera skäl, bl. a. med hänsyn till att genomförandet av erforderliga förbättringar kan komma att förskjutas till slutet av tidsfristen. Riksdagen framförde ingen erinran mot detta. Enligt min mening har det inte kommit fram något som bör leda till ett annat ställningstagande i denna fråga.

Mot bakgrund av vad jag här redovisat är jag f. n. inte beredd att föreslå några särskilda åtgärder.

OSKAR LINDKVIST (s):

Herr talman! Jag tackar bostadsministern för svaret.

Den här frågan har varit med om många turer. När riksdagen efter sju sorger och åtta bedrövelser var mogen att fatta beslut om förbättring av sophämtarnas arbetsmiljö hade i utredningssammanhang minst ett år gått förlorat. Därefter fick fastighetsägarna ytterligare ett år på sig att *frivilligt* ställa upp för en bättre arbetsmiljö.

På socialdemokratiskt håll drev vi hårt kravet att den nya lagen skulle vara tillämplig fr. o. m. den 1 juli 1977. Vi presenterade såväl i civilutskottet som kammaren ett lagförslag och föreslog en finansieringsreform, med det uttalade förtroendet för regeringen att utan riksdagens hörande utfärda nya lånebestämmelser. Men en sådan enkel och okomplicerad lösning på sophämtarnas miljöproblem passade inte in i ett borgerligt synsätt. Fastighetsägarnas intressen hade också större tyngd i trepartiregeringen än sophämtarnas arbetsmiljö.

Frivilligåret har löpt till ända och våra uttalade farhågor vid förseningen av lagstiftningen har besannats. Det nära nog obefintliga intresset från fastighetsägarhåll kommer inte överraskande för oss socialdemokrater. Möjligen kan det ge regeringen anledning till självrannsakan. Av svaret framgår att uppgiften att vidta åtgärder i första hand vilar på fastighetsägarna. Det är emellertid i praktiken byggnadsnämnderna som skall ta initiativ. Man resonerar kanske som så att kan regering och riksdagsmajoritet ta god tid på sig för att genomföra en så pass angelägen lag, är det inte heller så bråttom i kommunerna. Mot denna senfärdighet står sophämtarnas synnerligen väl dokumenterade krav på en godtagbar arbetsmiljö. Det är en arbetsmiljö där

tidig utslagning förekommer i fruktansvärt stor omfattning.

Vissa kommuner skyller på brist på resurser. Frågan om en acceptabel arbetsmiljö för sophämtarna får emellertid inte göras till en resursfråga. Det är viktigt att kommunerna gör upp genomförandeplaner och tidsgräns för uppnående av en godtagbar arbetsmiljö för sophämtarna. I Kommunalarbetaren, nr 11, berättas det om Södertälje som planerar att under en tvåårsperiod ha genomfört behövliga förbättringar. I Stockholm har det redovisats tusentals krav på förbättringar av soputrymmen, varvid facken har varit pådrivare – hittills dock utan synbara resultat. Såväl de som arbetar inom yrket som deras fackliga organisationer kan bara konstatera att inga nämnvärda förbättringar sker. Det är därför helt i sin ordning att sophämtarna kräver förelägganden för fastighetsägarna.

Jag tackar än en gång för svaret och uppfattar det så, att bostadsministern f. n. inte är beredd att föreslå särskilda åtgärder. Det kan ju betyda att regeringen längre fram är beredd att, om ingenting sker, föreslå en tidsgräns som riksdagen sedan har att fatta beslut om.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om överförande av Libers kartverksamhet till lantmäteriverket

Bostadsministern BIRGIT FRIGGEBÖ erhöll ordet för att besvara *Alf Wennerfors* (m) den 23 maj anmälda fråga, 1978/79:570, till kommunikationsministern, som anförde:

Herr talman! Alf Wennerfors har frågat kommunikationsministern om hon avser att fatta beslut om en sammanslagning av Libers kartverksamhet i Stockholm med lantmäteriverket i Gävle utan att först ha utrett de ekonomiska konsekvenserna. Frågan har överlämnats till mig.

Sedan kartutredningens förslag i frågan har remissbehandlats bereds ärendet nu i bostadsdepartementet. Härvid övervägs givetvis även de ekonomiska konsekvenserna. De kostnadsberäkningar som har gjorts bedömer jag som tillräckliga för att man skall kunna göra övergripande bedömningar av lantmäteriets verksamhet och av de följdverkningar vid Liber som uppstår vid val av alternativa organisatoriska lösningar.

ALF WENNERFORS (m):

Herr talman! Jag skall be att få tacka bostadsministern för svaret. Bostadsministern meddelar här att de ekonomiska konsekvenserna övervägs i bostadsdepartementet och att hon bedömer de kostnadsberäkningar som har gjorts som tillräckliga för att avgöra hur man skall göra i det här ärendet – huruvida man skall flytta över Libers kartverksamhet till lantmäteriverket i Gävle eller inte.

Jag skulle vilja ställa följande följdfrågor:

I. På vilket sätt blir berörda parter underkunniga om de här kostnadsbe-

*Om överförande
av Liber's kartverk-
samhet till lant-
måteriverket*

räkningarna? På vilket sätt kommer vi andra att få kännedom om dem, så att vi kan göra sådana beräkningar som tydligen statsrådet kan göra?

2. Utredaren menar att det här är fråga mer om ett politiskt beslut. Jag skulle då vilja ställa en mer principiell fråga: När avser regeringen att framlägga förslag för riksdagen beträffande den eventuella överföringen av kartverksamheten till Gävle?

Det här ärendet har över huvud taget både ekonomisk, principiell och mänsklig räckvidd. I dag finns väldigt få uppgifter om exempelvis vad det hela skulle kosta. Jag tror att det egentligen bara är Liber som har försökt beräkna det, och man påstår att det skulle kosta 20–30 miljoner bara att flytta. Sedan tillkommer problemet: Vad kostar det socialt, mänskligt och ekonomiskt för de människor som drabbas?

De erfarenheter vi har av utflyttningar är minsann inte enbart goda. Jag kan bara nämna att när det gäller lantmåteriverket, som flyttade för några år sedan från Stockholm till Gävle, har vi fortfarande ett femtiotal som pendlar. Vi har liknande erfarenheter från annat håll.

Det är rätt märkligt, herr talman, – jag kommer nu in på en fråga som vi kommer att behandla här i kammaren senare under veckan – att det finns ett parti här i riksdagen som vill flytta ut 10 000 människor ytterligare från Stockholm. När jag hör sådant och samtidigt har att göra med ett ärende som detta tycker jag att det finns all anledning att få veta vad som verkligen kan ligga bakom ett sådant här beslut. Det är fråga om ett mycket viktigt och allvarligt beslut både principiellt och mänskligt. Därför finns det anledning att jag får svar på de frågor jag har ställt.

Bostadsministern BIRGIT FRIGGEBÖ:

Herr talman! De mer översiktliga kostnadsberäkningarna finns i den utredning som utredningsmannen har presenterat, och de bör kunna ligga till grund för en mera övergripande bedömning av sammanföringsfrågorna.

Herr Wennerfors frågar när riksdagen kommer att få ta ställning till detta ärende. Det gäller dock en fråga där regeringen fattar beslut. Riksdagen har tidigare genom civilutskottet uttalat sig för att en sammanföring av Liber Grafiska AB:s följdproduktion från den allmänna kartläggningen bör sammanföras med verksamheten inom lantmåteriverket. Däremot har man inte tagit ställning till hur denna sammanföring skall ske. På den punkten har utredningen presenterat tre olika alternativ – att behålla produktionen i Stockholm, att dela upp den på Gävle och Stockholm och att flytta den till Gävle – och gjort beräkningar av kostnaderna härför.

Alf Wennerfors kom sedan in på de sociala konsekvenserna och "sociala följdkostnader". Sådana kostnader är naturligtvis svåra att beräkna i kronor och ören. Det blir en bedömningsfråga som man också måste ta hänsyn till vid resonemangen om huruvida det är acceptabelt att flytta en verksamhet med de sociala konsekvenser som det för med sig. Jag tror inte att man skall ha någon överdrivet optimistisk uppfattning om att det går att göra en kostnadskalkyl i kronor och ören på den punkten.

ALF WENNERFORS (m):

Herr talman! I vad gäller de siffror och beräkningar som föreligger i dag beklagar jag, om det är det materialet som statsrådet hänvisar till i sitt svar. Jag tycker att det är ett mycket bräckligt ekonomiskt underlag för ett så viktigt beslut som det är fråga om. Sådana siffror kan de berörda parterna inte vara särskilt tillfredsställda med.

I frågan om vem som skall fatta det slutgiltiga avgörandet kan väl civilutskottets skrivning och förslag till utformning av det beslut som riksdagen så småningom fattade anses ha en ganska vag utformning. Det skulle väl inte finnas något hinder för regeringen och för Birgit Friggebo att själva framlägga ett förslag i frågan. Jag tror att det skulle vara rätt tillfredsställande för de berörda parterna.

Bostadsministern BIRGIT FRIGGEBO:

Herr talman! Jag bedömer det så att det är ganska bråttom med att fatta ett principbeslut, eftersom det råder en stor osäkerhet både hos Liber och hos lantmäteriverket och framför allt hos den berörda personalen. Jag tror att det är nödvändigt att de får ett besked så snart som det över huvud taget är möjligt om vilken principiell inställning regeringen har i detta ärende.

Låt mig också när det gäller kostnadsberäkningarna hävda, att det går att fatta ett beslut utifrån de beräkningar som nu är gjorda. Självfallet måste det senare äga rum en förhandling mellan lantmäteriverket och Liber om de exakta övertagandekostnaderna för maskiner och liknande, men sådana förhandlingar kan ju inte komma till stånd förrän man har fattat ett principbeslut.

ALF WENNERFORS (m):

Herr talman! Det har rått ovisshet i det här ärendet i många år, och jag kan inte förstå vad som gör att det är särskilt bråttom nu. Det kanske har varit bråttom tidigare när man känt att ovissheten varit besvärande, men f. n. finns det inget som tyder på att det skulle vara särskilt brådskande.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Om medel till industriell utveckling i Norsjö kommun

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN erhöll ordet för att besvara *Börje Hörnlunds* (c) den 11 maj anmälda fråga, 1978/79:552, till industriministern, och anförde:

Herr talman! Börje Hörnlund har frågat mig om jag är beredd att ta initiativ så att en fond av storleksordningen 2 milj. kr. kan ställas till Norsjö kommuns förfogande för industriell utveckling.

Jag är väl medveten om det besvärliga sysselsättningsläget i kommunen och då alldeles särskilt i Malåområdet och att behovet av nya arbetstillfällen där är stort.

Tisdagen den
5 juni 1979

*Om medel till
industriell utveck-
ling i Norsjö kom-
mun*

Flera förslag som innebär ökade möjligheter att stödja nyetablering och utvidgning av verksamheter som kan ge ökad sysselsättning har behandlats i riksdagen under våren. Riksdagen har nyligen beslutat att det skall inrättas ett utvecklingsbolag som har anknytning till den regionala utvecklingsfonden i Västerbottens län och som därmed kan arbeta med utvecklingsfrågor i Norsjö kommun. Förslaget om regionalpolitiskt stöd som f. n. behandlas i riksdagen innebär också en klar förstärkning av regionalpolitiken. Till detta kommer att 100 milj. kr. har anslagits särskilt för sysselsättningskapande åtgärder i Vindelälvsområdet. Dessa åtgärder sammantagna bör medföra att de projekt som från regionalpolitisk synpunkt är angelägna också bör kunna tas till vara. Jag anser därför att det inte finns behov av att inrätta en sådan särskild fond som Börje Hörnlund omtalar.

BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! I Adakområdet har genom gruvnedläggningen 250 arbetstillfällen försvunnit. Som statsrådet vet, försvinner dessutom ett rätt stort antal arbetstillfällen genom att kringsservice för gruvan försvinner och att de som flyttar ifrån området icke längre efterfrågar service.

Den arbetsgrupp som tillsattes för många år sedan och som skulle ordna ersättningssystem för Adakområdet har icke lyckats – det får vi tyvärr konstatera. Ett par gånger har gruppen haft saker och ting på gång, men något resultat har det icke lett till.

Kommunen har dessutom drabbats av svårigheter genom att kraftverksutbyggnaden är mer eller mindre avslutad. Därigenom har det varit svårt att bereda arbetstillfällen åt bygdens folk.

Rolf Wirtén påpekar att Vindelälvsområdet har fått pengar. Till det måste jag säga att problemen utefter Vindelån, i Sorsele och i Arjeplog är sådana att de pengarna i huvudsak bör förbehållas den ådalen.

När det gäller utvecklingsbolaget finns det naturligtvis en serie objekt som bolaget kan pröva, men det som kommunen nu tänker på när den vill ordna ersättningssystem är faktiskt objekt som inte ligger det tänkta utvecklingsbolaget alltför nära.

Hur stora de här problemen är framgår kanske inte av siffran 250 arbetstillfällen. Med tanke på ortens storlek drabbar ett bortfall på 250 arbetstillfällen förhållandevis hårdare Malå, än vad en varvsnedläggning skulle drabba Göteborg.

Kommunen har varit utsatt för en långvarig folkminskning. Den måste nu brytas. Kommunen har inte råd att förlora fler människor. Den 23 februari tillskrevs regeringen om ett sammanträffande. Tyvärr har det inte kommit något svar från regeringen på den skrivelsen. Den gick till Erik Huss och icke till Rolf Wirtén.

När nu pengar har blivit över i samband med avvecklingen av Adakgruvan, tycker kommunfullmäktige enhälligt att de här pengarna borde få komma den industriella utvecklingen i Malådelen av Norsjö kommun till del. Jag skulle vilja säga till Rolf Wirtén: Tänk efter en gång till! Håll frågan öppen tills kommunalmännen har fått sammanträffa med berörda statsråd! Jag är för

min del övertygad om att om statsråden är beredda att ta av mig begärt initiativ, så kommer riksdagen med glädje att godkänna det, med tanke på de besvär orten har.

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Att det finns betydande sysselsättningsproblem i detta område har jag sagt redan i mitt svar. Därmed är alltså Börje Hörnlund och jag överens. Jag har också i svaret pekat på en rad åtgärder som har vidtagits under senare tid för att just hjälpa upp sysselsättningen i området.

Det kan väl förtjäna sägas att de förslag som har prövats och de pengar som har beviljats med anledning av de framställningarna, Börje Hörnlund, har lett till 364 nya jobb fr. o. m. 1965 fram till i dag. Det har alltså varit en stor aktivitet för att ta vara på de projekt som presenterats och att göra det på bästa möjliga sätt.

När det gäller pengarna till Vindelådalen har jag i andra sammanhang, i likhet med vad Börje Hörnlund gjorde, också sagt att i första hand måste naturligtvis de projekt som kommer fram i de inre kommunerna få en viss förtur. Men den här kommunen tillhör dock Vindelälvområdet, och därför är det här en resurs som också kan utnyttjas i sammanhanget.

Jag tycker emellertid slutligen, herr talman, att den resurstilldelning som skall ske till detta område icke i första hand kan få vara ett resultat av om man får pengar över i ett annat sammanhang, utan man måste i vanlig ordning pröva de projekt som kommer upp, och det skall vi göra på det välvilliga sätt som hittills har tillämpats.

BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Rolf Wirtén talar om antalet arbetstillfällen, men enligt samstämmig kommunal opinion är det inte genom arbetsgruppen som dessa tillkommit utan genom andra initiativ. Det är dock ingenting att bråka om, utan det viktiga är ju att ett antal nya arbetstillfällen har tillkommit.

Nu arbetar man vidare i Malå. Jag antar att statsrådet tänker på Gunbos etablering där. Enligt uppgift har företag som varit i kontakt med arbetsgruppen därvid blivit utlovade stöd i sådan storleksordning att de medel som det f. n. är möjliga att ge icke räcker till. Det behövs alltså speciella beslut för att vidareutveckla de projekt som är på gång i kommunen. Om man inte är beredd att ställa pengar till förfogande direkt till länet, måste berörda statsråd därför vara mycket mottagliga för argument när de nu skall ta emot den uppvaktning som jag förutsätter att man är beredd att ta emot, eftersom statsråden fått en sådan begäran.

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Får jag bara konstatera att vi när det gäller det s. k. Gunboprojektet har följt principen om maximal bidragsgivning. Det är så långt som vi har kunnat sträcka oss på den punkten.

När det gäller den uppvaktning som Börje Hörnlund här talade om

Nr 166

Tisdagen den
5 juni 1979

*Om medel till
industriell utveck-
ling i Norsjö kom-
mun*

kommer jag naturligtvis att lyssna på vad Norsjös kommunalfolk har att säga i de här frågorna.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Om FN:s biståndsorgans samarbete med multinationella livsmedelsföretag

Utrikesministern HANS BLIX erhöll ordet för att besvara *Mats Hellströms* (s) den 29 maj anmälda fråga, 1978/79:579, och anförde:

Herr talman! Mats Hellström har frågat om regeringens inställning till UNDP:s riktlinjer för avtal med utomstående organisationer.

Den historik som Mats Hellström presenterat i sin fråga är korrekt. Regeringen verkade aktivt för att det samarbete genom Industry Cooperative Program som ett antal multinationella företag tidigare hade med FAO skulle upphöra. Sverige lyckades också avvärja att en sådan anknytning överfördes till UNDP då frågan diskuterades vid UNDP:s styrelsemöte förra året. Det då föreslagna arrangemanget skulle ha inneburit risk för att enskilda företag gavs fördelar och att FN-systemets integritet sattes i fara.

Vi förklarade samtidigt att vi inte generellt motsatte oss samarbete mellan FN:s biståndsorgan och privata företag. I själva verket är ju sådant samarbete regel i internationella projekt. Det var formerna vi reagerade mot.

Den svenska inställningen föranledde UNDP att avstå från sin ursprungliga tanke. I stället började man arbeta på generella riktlinjer för samarbete med utomstående organisationer.

Inför årets styrelsemöte har UNDP nu lagt fram ett nytt förslag till sådana riktlinjer. Enligt detta skall UNDP kunna sluta avtal om samarbete med institutioner och organisationer utanför FN. Som exempel nämns organisationer verksamma inom undervisning, industri, arbetsmarknad, vetenskap, teknik och handel. Även fackliga organisationer bör på detta sätt kunna knytas till FN-systemet.

Vad ICP beträffar kan noteras att det i början av detta år ombildades till ett helt fristående organ, Industry Council for Development. ICD har f. n. drygt 30 företag som medlemmar. Dessa representerar inte bara agroindustriektorn. Inget svenskt företag finns med bland medlemmarna, däremot ett danskt och ett finskt. Ett tjeckoslovakiskt och ett ungerskt företag ingår i gruppen.

Den svenska delegationen kommer vid årets styrelsemöte med UNDP att föreslå kompletteringar och preciseringar av förslaget till riktlinjer. Vi anser att de enbart bör gälla för en försöksperiod av tre år. Under denna tid skall administratören framlägga en årlig rapport till styrelsen om tillämpningen. Efter treårsperioden bör en fullständig utvärdering göras. Från svensk sida anser vi i det sammanhanget att riktlinjernas tillämpning på andra organisationer än ICD blir ett viktigt element i vår bedömning. Vi kommer dessutom att kräva att de samarbetande organisationerna skall vara representativa och

ha vid geografisk täckning. Vi anser också att hänvisningen till FN:s stadga bör kompletteras med en referens till ILO:s konventioner.

MATS HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för svaret på min fråga.

Bakgrunden till frågan är, som utrikesministern också redovisat, de multinationella livsmedelsföretagens tidigare formella koppling till FAO genom ett samarbetsorgan, som enligt svensk bedömning givit de här företagen orimliga fördelar vid anbudsgivning när det gällt projekt inom FAO:s område. När FAO tagit upp nya projekt har företagen på ett mycket tidigt stadium kunnat följa med på resor, skaffa sig information tidigare än andra företag, etc.

Systemet har kritiserats hårt, och bl. a. efter svensk kritik har man upphört med systemet.

Statsministern sade i ett svar till LO och TCO förra året att det är regeringens uppfattning att ett samarbete av det här slaget, som redan befunnits olämpligt för FAO:s del, inte heller bör ingås med andra delar av FN-systemet.

Nu har då de multinationella bolagens organ ombildats, och man vill i stället samarbeta med UNDP. Då är det viktigt att den svenska regeringen vid UNDP:s styrelsemöte nu i juni verkligen skaffar sig garantier för att det utkast till avtal för UNDP:s samarbete med externa organisationer, som man säger, inte ger utrymme för den typ av intima förbindelser mellan de multinationella företagen och UNDP som man tidigare haft med FAO. Det får alltså inte bli samma typ av arrangemang mellan de multinationella företagen och UNDP.

Det är bra att utrikesministern i svaret redovisar att Sverige kommer att kräva preciseringar och kompletteringar. Jag vill då fråga utrikesministern om dessa kompletteringar även kommer att innefatta att man uttryckligen avkräver UNDP:s styrelse ett besked som innebär att det klarläggs att man inte avser den typen av relation mellan det nya organet ICD och UNDP som tidigare fanns mellan FAO och ICD. Det är också en fråga om vilken typ av organisationer som UNDP skall sluta sådana här avtal med. I själva verket sägs att avtalet skall kunna gälla alla möjliga slags organisationer, men vi vet alla att avtalet är skraddarsytt för att de multinationella företagen skall få denna anknypning till UNDP – avtalet har kommit till i den avsikten. Det har ju Sverige kritiserat. I det sammanhanget blir de fackliga organisationernas ställning viktig. På fackligt håll anser man att det är viktigt att fackföreningsinternationaler kan sluta avtal med UNDP om gemensamma frågor. Det finns farhågor för att detta nya avtalsutkast, som UNDP skall behandla i juni, i realiteten inte kommer att tillåta fackföreningsinternationaler att delta. Eftersom utrikesministern också berörde de fackliga organisationerna vill jag fråga utrikesministern om han är beredd att på den punkten tvinga fram ett klart ställningstagande från UNDP, så att man vet när avtalet träffas om det verkligen sagts ifrån att tanken är att den här typen av avtal skall kunna användas av fackliga organisationer. Det finns alltså farhågor för att avtalet

Nr 166

Tisdagen den
5 juni 1979

*Om FN:s bistånds-
organs samarbete
med multinationella livsmedels-
företag*

Tisdagen den
5 juni 1979

*Om FN:s bistånds-
organs samarbete
med multinatio-
nella livsmedels-
företag*

getts en sådan konstruktion att fackliga organisationer skall ha svårt att skriva avtal med UNDP.

Utrikesministern HANS BLIX:

Herr talman! Mats Hellströms första fråga var om vi fått någon försäkran från UNDP att det system som man nu tänker sjösätta skiljer sig från det som gällde i FAO. Självfallet står det inte i inledningen till avtalet att det nya systemet är någonting helt annat än det man hade tidigare. Men för den uppmärksamme läsaren framgår det att det gjorts väsentliga förändringar. Tidigare var det fråga om ett ICP-sekretariat som var integrerat i FAO. Sedan avsåg man att integrera sekretariatet i UNDP. Nu får ICD maka åt sig och stå helt utanför FN-systemet. Det uppställs vidare en rad kriterier för samarbetet. Indirekt är det alltså klart att det är en mycket stor skillnad.

Jag tycker emellertid ändå att vi visst bör hålla ögonen på denna aspekt. Som Mats Hellström säger i sin fråga är vi inte emot kontakterna, men däremot är vi emot otillbörliga kontakter mellan å ena sidan industriorganisationer och andra organisationer och å andra sidan u-länderna, kontakter som gör att företag t. ex. kan åka snålskjuts med internationella biståndsorganisationer.

Vi kommer alltså att hålla ögonen på detta. Vi har ställt upp en rad extra villkor, t. ex. att det skall vara en försöksperiod, att vi skall få årliga rapporter i UNDP:s styrelse, osv. Det är alltså en väsentlig förbättring som har uppnåtts, huvudsakligen efter svenska påtryckningar i diskussionerna.

När det gäller Mats Hellströms andra fråga om fackets ställning framgår det av de nya guidelines att det är meningen att de också skall täcka fackliga organisationer. Vi har redan ställt en fråga till UNDP:s sekretariat om man där ansåg att internationella fackliga organisationer var kvalificerade, och vi har fått ett direkt positivt svar på den frågan. Som vi ser det är alltså den frågan besvarad.

MATS HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Det är som sagt bra att regeringen inför UNDP:s möte kommer att fortsätta att mycket kritiskt granska de multinationella företagens anknytning till FN-systemet. Det räcker inte med att bara hänvisa till att man indirekt ur denna text kan läsa ut att det avses en mer löslig form av relation mellan företagen och UNDP än den som tidigare fanns mellan FAO och de multinationella företagen. Vi vet båda att de multinationella företagen eftersträvar att få en hårdare relation. Vi vet också att det inom FN-systemet finns krafter som önskar detsamma och som ser denna typ av avtal som en förevändning för att medge de multinationella företagen ett lika intimt samarbete som tidigare. Därför vore det bra om regeringen på UNDP:s styrelsemöte uttryckligen klargör att detta nya avtal icke får tolkas så, att samma typ av relation som tidigare fanns mellan FAO och det gamla samarbetsorganet för de multinationella företagen kan uppstå.

Det är utmärkt att regeringen avser lägga fram förslag om en försöksperiod och att vi då skulle få en årlig redovisning. Det är viktigt att vi också i

framtiden noga håller ögonen på hur detta samarbete utvecklas. Att det varje år offentligen kan redovisas hur dessa kontakter mellan företagen och UNDP utvecklas är en bra förutsättning för att vi skall kunna bevaka att samma typ av otillbörligt samarbete mellan företagen och FN-systemet som tidigare fanns inte uppstår.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 166

Tisdagen den
5 juni 1979

*Om postservicen
i glesbygdsområden*

§ 7 Om postservicen i glesbygdsområden

Kommunikationsministern ANITHA BONDESTAM erhöll ordet för att besvara *Lennart Nilssons* (s) den 9 maj anmälda fråga, 1978/79:536, och anförde:

Herr talman! Lennart Nilsson har frågat mig dels vilken inställning regeringen har till försämringen av postservicen i glesbygdsområden, dels vilka åtgärder regeringen är beredd vidta för att behålla den fasta postservicen i Kungshamn och Väjern.

Såsom jag tidigare framhållit i svar på liknande frågor krävs av postverket att det skall klara sina av statsmakterna angivna åligganden utan subventioner från skattebetalarna. Det medför att postverket, liksom andra affärsföretag, fortlöpande måste se över sin organisation för att kunna effektivisera den och så långt möjligt hålla kostnaderna för verksamheten nere. Detta krav går inte att förena med anvisningar från riksdag och regering om hur postverkets lokala driftorganisation skall vara uppbyggd i sina enskildheter. I enlighet med statsmakternas beslut senast i samband med postverkets organisation år 1976 åligger det därför postverket att besluta om den detaljerade utformningen av lokalförvaltningens organisation.

På landsbygden har detta medfört att postverket sedan 1950-talets början i betydande omfattning ersatt dåligt utnyttjade, små fasta postkontor på landsbygden med lantbrevbäring, dvs. ett slags rörliga postkontor. Det kan konstateras att lantbrevbäringen är en serviceform som uppskattas mycket av kunderna. Inte minst bland äldre och rörelsehindrade och bland icke bilburna kunder har lantbrevbäringen – ofta kombinerad med förmedling av social service – blivit mycket populär.

Enligt min uppfattning innebär lantbrevbäringen på det hela taget en serviceförbättring jämfört med postkontor med korta öppethållningstider. Därtill innebär lantbrevbäringen en kostnadsminskning för postverket.

Vad gäller frågan om postanordningarna i Hovenäset och Väjern har postmästaren i Uddevalla beslutat att poststationerna skall dras in och ersättas med lantbrevbäring från Kungshamn l. Besvär har kommit in till högre instans och är nu föremål för prövning. Några åtgärder från regeringens sida är därför inte aktuella.

Tisdagen den
5 juni 1979

*Om postservicen
i glesbygdsområden*

EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! Lennart Nilsson är inte här i dag. Han har därför bett mig ta emot svaret. Jag ber att få tacka för svaret, som sed är.

Postverket har alltså beslutat att dra in de fasta poststationerna Kungshamn, dvs. Hovenäset, och Väjern i Sotenäs kommun och ersätta dem med lantbrevbärare. Det finns anledning att beklaga postverkets beslut. Det rör sig här om ett par små tätorter med 300 à 400 invånare vardera. På sommaren finns det, som vi vet, tre à fyra gånger fler människor där.

Tyvärr har sådana indragningar av samhällsservice en tendens att dra med sig andra ting som människor har behov av. Hovenäsets enda affär är i farozonen enligt uppgift. Det blir således en kägelverkan.

Statliga verk rationaliserar och effektiviserar, som kommunikationsministern säger, för att förbilliga kostnaderna. Det är helt givet att en del människor vinner på det – portot hålls nere t. ex. – men andra förlorar. Och till förlorarna hör glesbygdens folk – inte bara i Bohuslän utan också på andra håll i Sverige. Det märks av frågor som ställs här i riksdagen. Det är baksidan av utveckling, rationalisering och effektivisering.

Beslutet om att dra in poststationerna är nu överklagat av kommunen, vilket också kommunikationsministern framhöll. Man får hoppas att beslutet ändras vid denna nya prövning av postdirektören i Göteborg. Ärendet är alltså ännu inte avgjort, utan vi har att vänta. Det kanske blir anledning att återkomma.

Jag ber än en gång att få tacka för svaret.

Kommunikationsministern ANITHA BONDESTAM:

Herr talman! De farhågor som Evert Svensson gav uttryck för har inte visat sig vara befogade. Jag kan tala om att en studie har gjorts vid Stockholms universitet år 1976. Därvid undersökte man vilka effekter en omläggning från fast postanordning till lantbrevbäring får på ett samhälle och dess invånare. Undersökningen har omfattat nio slumpvis utvalda platser tre fyra år efter omläggningen.

I den utredningen konstateras bl. a. att farhågorna att omläggningen för de enskilda hushållen skulle medföra dyrbara resor till centralorten inte har besannats. Både postkunder och lantbrevbärare menar att de flesta sköter sina postärenden helt genom lantbrevbärarna. De som inte har möjlighet till det uträttar sina postärenden i samband med resor till eller från arbetet eller i samband med affärsbesök. Särskilda postresor förekommer sällan. Någon påtaglig serviceförändring har man heller inte kunnat finna. Företagarna, som trodde sig bli särskilt hårt drabbade, har helt ändrat uppfattning och menar att lantbrevbäringen är en utmärkt serviceform. Med hänvisning härtill har man konstaterat att farhågorna att en orts existens skulle äventyras på grund av att den fasta postanordningen ersätts av lantbrevbäring varit obefogade.

EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! Det låter ju lugnande att det finns en undersökning vid Stockholms universitet om lantbrevbärarnas betydelse. Vi känner till att lantbrevbäraren har en betydelsefull uppgift i de glesbygder där man inte kan ha någon fast poststation. Inget ont må falla över lantbrevbärarna i det här landet.

Invånarna i Sotenäs kommun är emellertid mycket bekymrade, och kommunfullmäktige där har gjort uttalanden och även överklagat det aktuella beslutet. Det är klart att två poststationer, som man kan besöka dagligen, har betydelse för de båda orterna.

Jag ber än en gång att få tacka.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 166

Tisdagen den
5 juni 1979

Om postorganisationen på landsbygden

§ 8 Om postorganisationen på landsbygden

Kommunikationsministern ANITHA BONDESTAM erhöll ordet för att besvara *Jan-Ivan Nilssons* (c) den 17 maj anmälda fråga, 1978/79:566, och anförde:

Herr talman! Jan-Ivan Nilsson har frågat vad jag är beredd att göra för att postverket snarast skall ändra sina former för och sin inställning i många fall till samråd om ändring av postorganisationen på landsbygden, så att de berörda människorna upplever postverket såsom ett tidsenligt serviceföretag.

Olika skäl, inte minst en fortgående befolkningsminskning på landsbygden och en motsvarande tillväxt i tätorterna, föranleder postverket att fortlöpande pröva serviceutbudet och organisationen i den lokala verksamheten. På landsbygden har denna prövning alltsedan 1950-talet inneburit att små, fasta postanordningar ersatts med motoriserad lantbrevbäring.

Sedan många år tillbaka har postverket tillämpat en ordning som innebär att verket samråder om tänkta serviceförändringar med berörda kommuner och med allmänheten i områden där verket finner förändringar påkallade. Samrådsförfarandet finns intaget i verkets arbetsinstruktion. Sammanfattat innebär förfarandet att såväl kommunerna som berörda hushåll skall beredas tillfälle att skriftligt eller muntligt framföra synpunkter och önskemål till verket. En redogörelse över ärendet skall även lämnas till pressen. I praktiken blir samrådet ofta mer omfattande.

De klagomål som regeringen får över postverkets beslut i frågor om landsbygdens postanordningar gäller vanligen skilda uppfattningar om en orts framtida utveckling, skäl för undantag från postverkets normala bedömningsgrunder, krav på bättre service på den aktuella orten än vad postverket har på andra, liknande orter. Det är således inte brister i samrådsförfarandet i sig utan samrådets bristande resultat som föranleder klagomålen.

Jag är självfallet angelägen om att postverkets samrådsförfarande fungerar,

*Om postorganisa-
tionen på lands-
bygden*

så att kommunernas och allmänhetens synpunkter blir beaktade vid postala omorganisationer. Enligt min uppfattning tillgodoses det kravet med det nuvarande samrådsförfarandet.

JAN-IVAN NILSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret.

Frågan är föranledd av ett exempel som inte alls stämmer med den beskrivning statsrådet ger. Det har givit mig anledning att ifrågasätta om postverket administrativt följer upp riksdagens beslut när det gäller postser- vicens kvalitet, samrådsförfarandet, osv.

Ändringarna skall ske i samråd och om möjligt i samförstånd. Det har riksdagen uttalat. Man skall undvika försämringar. Man kan t. o. m. välja ett något dyrare alternativ för att undvika försämringar i postservicen på landsbygden.

I det exempel jag talar om är det två brevbäringslinjer som måste samordnas för att man skall få fram bästa möjliga lösning. Trots ett tre år fördröjt beslut på grund av abonnenternas och kommunens motstånd har postverket inte mer än en enda gång informerat kommunen och abonnen- terna; det var i mars 1976. Sedan har postverket inte tagit ett enda initiativ. Så sent som i förra veckan konstaterade postkunderna, kommunen och postverket i Umeå att så är förhållandet. Det är alltså detta uppträdande som har föranlett min fråga.

Postverket ställer sig forfarande oförstående till att man skulle ha anledning att göra mera. Det skulle få prejudicerande verkan. Man skulle skapa ytterligare arbete menar man.

Abbonenterna i dessa exempel har accepterat försämringar men vill ha samråd för att skapa bästa möjliga lösning. Postverket har på tre år inte tagit ett enda initiativ för att åstadkomma någon kontakt. Abonnenterna har själva utarbetat förslag som postverket anser realistiska och genomförbara. Det skulle betyda att besparingen för postverket skulle minska från 75 000 till mellan 60 000 och 65 000 kr. Det borde ligga inom ramen för vad riksdagen har uttalat är möjligt.

Man skyller på bestämmelser och man skyller på facket. Bestämmelser som hindrar en rimlig lösning har inte kunnat presenteras. Bevisligen har man inte haft några förhandlingar med facket.

Nu begär alltså kommunen och abonnenterna att postverket skall ta initiativ till samtal för att åstadkomma bästa möjliga lösning. Det har postverket inte velat gå med på. Därför vill jag, herr talman, till sist ställa en fråga som jag tror jag kan få jakande besvarad på grund av det sista stycket i statsrådets svar, där statsrådet säger att hon är angelägen att postverkets samråd skall fungera: Är statsrådet beredd att, om man kan konstatera att samrådsförfarandet har uppenbara brister, innan hon avgör ett eventuellt ärende vidta åtgärder så att samråd i rimlig omfattning kommer till stånd enligt riksdagens uttalande och enligt det uttalande statsrådet själv nyss gjort?

Kommunikationsministern ANITHA BONDESTAM:

Herr talman! Jag utgår ifrån att Jan-Ivan Nilsson tänker på Tvärålund och Skivsjöstrand, som varit på tal länge och där Jan-Ivan Nilsson är särskilt engagerad. Det förhåller sig så att sedan posten fattat sitt beslut ligger ärendet i departementet. Då är det naturliga att departementet sköter remissförfarandet med dem som klagat i ärendet. Posten är då inte längre primärt den som samrådet skall ske med, vilket inte hindrar att departementet och posten sinsemellan har kontakter i ärenden som är överklagade till regeringen.

När det gäller de två aktuella ärendena sade Jan-Ivan Nilsson att det bara skett ett enda samråd. Men jag känner till att den första preliminära kontakten med Vindelns kommun togs redan 1973, och sedan har det varit skriftväxlingar med enskilda personer i Tvärålundsområdet både 1975 och 1976. Det var alltså före den skrivelse som jag antar att Jan-Ivan Nilsson syftade på i februari 1976, där postverket gjorde en noggrann redogörelse över de planerade åtgärderna. Efter det medverkade postmästaren vid informationsmöten i både Tvärålund och Skivsjöstrand, och där underrättades kunderna bl. a. om att synpunkter kunde lämnas till postkontoret, som också stod till tjänst med ytterligare upplysningar. Sedan lämnade postverket en skriftlig redogörelse i mars 1976 om den planerade omorganisationen. Den innehöll också en redogörelse för de synpunkter som hade kommit in från berörda kunder. Därefter sammanträffade postmästaren under sommaren 1976 med dem som uttryckt missnöje över den tänkta omorganisationen för diskussion om alternativa lösningar. En redogörelse har också lämnats till pressen. Sedan har alltså postverket under 1977 fattat sitt beslut. Därefter har besvär anförts till regeringen, och kontinuerliga överläggningar har ägt rum mellan departementstjänstemän och Jan-Ivan Nilsson, vilket visar att regeringen på ett seriöst sätt vill pröva de alternativa lösningar som finns.

JAN-IVAN NILSSON (c):

Herr talman! Jag vill gärna uttrycka min uppskattning för det sätt som regeringen har handlagt den fråga statsrådet nu berörde.

Vi kan här i riksdagen emellertid inte diskutera enskilda ärenden. Det hoppas jag att statsrådet Bondestam är väl införstådd med. Jag har inte tagit upp just detta enskilda ärende i sak. Vad jag tagit upp är det sätt för samråd som förekommit i detta fall.

Sedan 1976 – det framgick också av statsrådets redovisning – har inte något initiativ till kontakt eller samråd förekommit från postverkets sida. Däremot har kommunen och postkunderna tagit många initiativ för att komma på reell talfot med postens administratörer. Men detta har inte varit möjligt. Man upplever postens administratörer som oåtkomliga byråkrater. Det är bevisat därigenom – och jag tror att statsrådet kommer att få en handling om detta mycket snart – att något sådant initiativ inte förekommit från postverkets sida.

Statsrådet svarade inte på min fråga, om hon var beredd att vidta åtgärder så att det första initiativet till samråd med kommun och postkunder på över tre år kommer till stånd från postverkets sida.

Jag vill inte gå in och diskutera enskilda ärenden. Det har statsråd inte gjort tidigare. Som frågare vet jag att jag inte kan göra det. Här gäller det en principfråga. Om ett ärende är oriktigt utrett och samråd inte skett, är statsrådet då beredd att i ett sådant ärende vidta åtgärder så att rimligt samråd kommer till stånd enligt de riktlinjer som är uttalade av riksdagen?

Kommunikationsministern ANITHA BONDESTAM:

Herr talman! Jag hoppades att det skulle framgå av mitt tidigare anförande att efter det att ett ärende är överklagat till regeringen är det primärt regeringen som svarar för det ytterligare samråd som kan vara erforderligt. Jag har tidigare här i kammaren principiellt uttalat att självfallet bör postens samrådsförfarande vara reellt och inte bara formellt, och det menar jag att även regeringens samrådsförfarande skall vara. Jag hoppas att vi inom beredningen i regeringskansliet kan åstadkomma ett förfarande som tillgodoser vad Jan-Ivan Nilsson talar om.

JAN-IVAN NILSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka för det svaret. Jag ställde frågan till statsrådet för att få svaret av henne, när ett ärende ligger hos regeringen.

Nu säger statsrådet att givetvis bör samrådsförfarandet vara reellt och inte bara formellt. I det fall som jag känner till har det givits en högst formell information, närmast i form av en delgivning. Det har inte varit tal om något samråd i det fallet. Nu ser jag med tillförsikt framtiden an. För första gången skall alltså ett reellt samråd med kommunen och postkunderna komma till stånd. Jag hoppas verkligen att statsrådet infriar detta löfte.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Föredrogs men bordlades åter

Skatteutskottets betänkande 1978/79:44

Utrikesutskottets betänkanden 1978/79:34 och 35

Trafikutskottets betänkande 1978/79:28

Jordbruksutskottets betänkande 1978/79:34

Näringsutskottets betänkanden 1978/79:55, 60 och 62

§ 10 Läroplan för grundskolan

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande 1978/79:45 med anledning av propositionen 1978/79:180 om läroplan för grundskolan jämte motioner.

I propositionen 1978/79:180 hade regeringen (utbildningsdepartementet) efter föredragning av statsrådet Birgit Rodhe föreslagit riksdagen att

1. anta inom utbildningsdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i skollagen (1962:319),

2. godkänna att läroplanen för grundskolan fick i sina huvuddrag den

utformning och det innehåll som förordats i propositionen,

3. godkänna att den nya läroplanen infördes läsåret 1982/83 med början i samtliga årskurser,

4. godkänna vad som i propositionen förordats om hemuppgifter för elever i grundskolan,

5. godkänna vad som i propositionen förordats om läromedel i grundskolan,

6. godkänna vad som i propositionen förordats om betyg i grundskolan,

7. godkänna vad som i propositionen föreslagits om vissa slutbetyg,

8. godkänna vad som i övrigt i propositionen förordats om bedömning av elever i grundskolan,

9. godkänna vad som i propositionen förordats om ändrade riktlinjer för behörighet till intagning på vissa linjer i gymnasieskolan,

10. godkänna vad som i propositionen förordats om intagning av elever i gymnasieskolan och om intagningsnämndens sammansättning,

11. godkänna vad som i propositionen förordats om skolstyrelsernas övergripande uppföljningsansvar för ungdomar som inte hade fyllt 18 år,

12. godkänna de grunder för statsbidrag till grundskolan som förordats i propositionen,

13. bemyndiga regeringen att i övrigt vidta de övergångsåtgärder som behövdes i anledning av införandet av läroplanen,

14. godkänna vad som i propositionen förordats om lokal genomföranderesurs, utvärdering samt om verksamheten i övrigt i grundskolan.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

I propositionen läggs fram förslag som berör grundskolans läroplan, sambandet mellan grundskola och gymnasieskola och betygsättningen i grundskolan. Utgångspunkt för förslagen är skolöverstyrelsens (SÖ:s) i april 1978 överlämnade Förslag till förändring av grundskolans läroplan och 1973 års betygsutrednings betänkande (SOU 1977:9) Betygen i skolan.

Gymnasieskolans språkprogram och intagningsbestämmelser är så utformade att elevernas val i grundskolans årskurs 6 av alternativkurser i engelska och matematik och av tillvalsämnen i realiteten blir avgörande för deras senare möjligheter att välja främst treåriga linjer i gymnasieskolan. I propositionen föreslås att sambandet mellan grundskola och gymnasieskola skall utformas så, att olika val i grundskolan skall ge alla samma möjlighet att välja studievägar i fortsatt utbildning. Därigenom upphör tillvalsämnen och alternativkurser att skikta eleverna på olika studievägar.

I propositionen betonas att jämlikheten i skolan måste innebära en rätt till goda kunskaper och färdigheter. Stor vikt läggs vid att varje skola söker ge alla elever goda färdigheter i att tala, läsa, skriva och räkna. Diagnostiskt material skall ställas till skolornas förfogande för att vara en hjälp vid fördelningen av insatser och stöd till olika elever. Ökade resurser för att möjliggöra arbete i delad klass i basfärdighetsämnen föreslås tillföras skolan.

Ökad mångsidighet i innehåll och arbetssätt ses som en tillgång för att få

fler elever att uppleva skolan positivt och grundlägga intresse för fortsatt utbildning. Ett fritt studieval betonas. På alla stadier skall eleverna ges tid för intressevalda fördjupningsstudier inom de obligatoriska ämnenas ram. På högstadiet föreslås dessa studier, som benämns temastudier, uppta en tid av tolv veckotimmar som riktvärde.

På högstadiet ingår dessutom ett tillvalsblock om elva veckotimmar i det fria studievalet. I tillvalsblocket skall vid alla skolor erbjudas treåriga kurser i tyska och franska (B-språk).

Stor vikt läggs också vid decentralisering. Skolstyrelsen föreslås därför få besluta om vilka kurser som skall förekomma i tillvalsblocket utöver kurser i B-språk. Sådana kurser kan bl. a. vara kurser i hemspråk eller kurser som innehåller moment från mer än ett av de obligatoriska ämnena. SÖ föreslås få i uppdrag att som service till skolorna utarbeta kursplaner för tillvalskurserna men också länskolnämnd, skolstyrelse och rektor kan utarbeta sådana kursplaner. Kursernas längd föreslås kunna variera från en termin till tre år. Kurserna får ej utgöra parallellkurser eller överkurser till de obligatoriska ämnena. En viss resursökning, relativt sett större vid små högstadieskolor, föreslås för att fler elevintressen än nu skall kunna tillgodoses.

Utöver temastudier och tillvalsämnen finns på högstadiet tid för icke timplanebundna verksamheter, i propositionen benämnda fria aktiviteter. Tillsammans kommer temastudier, tillvalsämnen och fria aktiviteter att svara för omkring 30 % av studietiden på högstadiet.

Fria aktiviteter föreslås också införas på mellanstadiet genom att den timplanebundna tiden minskas med tre veckotimmar. Dessutom föreslås att hemkunskapsmoment om minst en veckotimme införs på lågstadiet och att tekniska moment skall ingå i orienteringsämnena också på låg- och mellanstadierna.

På högstadiet föreslås teknik bli obligatoriskt för alla med två veckotimmar inom ramen för orienteringsämnena. Tiden för dessa utökas. Barnkunskap föreslås också införas som särskilt ämne med utökad tid till en veckotimme. Musikundervisning föreslås ske i delad klass under två veckotimmar i stället för som nu i helklass under tre veckotimmar.

Alternativkurserna i matematik och engelska föreslås vara kvar. Genom försöksverksamhet skall fördelar och nackdelar med andra grupperingar utprövas. I B-språk föreslås alternativkurserna avskaffas fr. o. m. 1985/86. Ändringar i läromedel och behovet av ett metodiskt utvecklingsarbete motiverar en femårig övergångstid fr. o. m. 1980.

I propositionen konstateras en stor samstämmighet i remissinstansernas synpunkter på arbetssätten i skolan. Så långt möjligt bör ett undersökande och experimentellt arbetssätt eftersträvas. Teori och praktik, förklaring och tillämpning bör varvas. Sambandet mellan skola och arbetsliv bör successivt byggas ut så att den nu påbörjade försöksverksamheten med praktisk arbetslivsorientering under 6–10 veckor läsåret 1982/83 omfattar alla kommuner. Ett ställningstagande beträffande arbetslivsorienteringens framtida omfattning bör göras senast den 1 juli 1982. Skolans ansvar för ungdomar mellan 16 och 18 år, den s. k. ungdomsgarantin, föreslås utökad.

Betygsättning i grundskolan inskränks enligt propositionen till årskurserna 8 och 9. Betygen skall ges i en femgradig skala, där medelbetyget är tre. Övriga betyg skall ges med hänsyn till elevernas prestationer. Någon given proportion för de olika betygsgraderna skall inte finnas. Betyg som grund för urval till fortsatt utbildning skall kompletteras med arbetslivserfarenhet, förutbildning, rangordning av val, upprepade ansökan samt könstillhörighet. Försöksverksamhet med betygsfri intagning till gymnasieskolan skall inledas. Frågan om betyg i gymnasieskolan skall utredas av gymnasieutredningen (U 1976:10).

Läroplanens utformning föreslås bli en annan än f. n. Till en kortfattad allmän del som innehåller mål och riktlinjer, timplaner och kursplaner knyts ett kommentarmaterial som beskriver alternativa sätt att arbeta. Inom varje rektorsområde skall utformas en arbetsplan som blir ett uttryck för den enskilda skolans ambitioner. Under genomförandeperioden tillförs rektorsområdena en särskild resurs för planering.

Läroplanen föreslås genomföras läsåret 1982/83.”

I detta sammanhang hade behandlats

dels de under allmänna motionstiden vid 1978/79 års riksmöte väckta motionerna

1978/79:266 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen skulle

1. besluta om en förändrad läroplan i enlighet med vad som anförts i motionen, innebärande bl. a.

a. att tio veckors pryo infördes i grundskolan i enlighet med vad, som anförts i motionen,

b. att arbetsformerna i skolan fick en mera praktisk inriktning, exempelvis genom projektstudier, och att eleverna fick delta i det praktiska arbetet i skolan,

c. att hemkunskap infördes från lågstadiet, teknik från mellanstadiet och maskinskrivning på högstadiet,

d. att ”vardagskunskap” infördes i enlighet med vad som anförts i motionen,

e. att baskunskapernas ställning stärktes,

f. att ämnena svenska och matematik fick behålla minst oförändrad lektionstid,

g. att ett blockämne, ”fritt skapande”, infördes som omfattade de nuvarande ämnena musik, teckning/bild och slöjd,

h. att den naturvetenskapliga undervisningen gavs en mera praktisk och laborativ inriktning och att ekologi togs upp i undervisningen,

i. att den särskilda resurs som i dag fanns inom ramen för alternativkurserna i engelska, matematik och B-språk behölls i enlighet med vad som anförts i motionen,

k. att tillvalssystemet utformades i enlighet med vad som anförts i motionen,

1. att den timplanebundna undervisningstiden på lågstadiet blev 49 veckotimmar, på mellanstadiet 66 veckotimmar och på högstadiet 66 veckotimmar (60-minuterstimmar) (yrkandet 1),

2. besluta att som sin mening uttala att detaljregleringen när det gällde inflytande för elever och personal skulle avskaffas (yrkandet 5),

1978/79:272 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen uttalade att betygen borde avskaffas på alla nivåer i skolsystemet,

1978/79:370 av Tore Nilsson m. fl. (m, c, fp), vari yrkats att riksdagen hos regeringen begärde en läroplan för skolan i vilken Bibeln togs med som läromedel,

1978/79:522 av Margot Håkansson (fp) och Elver Jonsson (fp),

1978/79:524 av Rolf Rämgård m. fl. (c), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen beslutade att ge regeringen till känna vad som anförts i motionen om inriktningen av ämnet gymnastik och idrott i skolan (yrkandet 2),

1978/79:567 av Ingrid Diesen m. fl. (m) såvitt nu var i fråga (yrkandet 1),

1978/79:632 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen uttalade sig för en ny demokratisk inriktning av grundskola och gymnasium i enlighet med det fempunktsprogram som anförts i motionen,

1978/79:736 av Sven Mellqvist m. fl. (s),

1978/79:794 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen hos regeringen hemställde om förslag som innebar att arbetsmiljöutbildningen inom grund- och gymnasieskolorna minst fyllde läroplanens krav (yrkandet 1),

1978/79:924 av Karin Nordlander (vpk), vari yrkats att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad som i motionen anförts om ökad offentlighet av skolans undervisning,

1978/79:937 av Maj Britt Theorin m. fl. (s),

1978/79:938 av Maj Britt Theorin m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen skulle

1. som sin mening ge regeringen till känna sin syn på skolans kulturpolitiska ansvar för en utbildning för fred, fredshandlingar och konfliktlösningar,

2. av regeringen begära åtgärder så att i läroplanen motionens krav om fredsfostran kunde bli tillgodosedda,

1978/79:939 av Maj Britt Theorin m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen uttalade sig för

1. att skolans målsättning vidgades så att all undervisning utgick från att eleverna skulle förberedas för rollen som löntagare och stimuleras till fackligt och politiskt engagemang (yrkandet 1),

2. att skolan förändrades så att övning i medbestämmande i en demokratiserad skola blev ett dagligt inslag i undervisningen, liksom kritiskt tänkande, och att problemorienterad metodik användes i alla skolformer (yrkandet 2),

3. att den pågående reformeringen av grundskolan och gymnasieskolan fick som mål att betygen avskaffades, då de var oförenliga med förnyelsen av arbetslivet (yrkandet 4).

1978/79:1325 av Elis Andersson m. fl. (c),

1978/79:1337 av Gösta Bohman m. fl. (m), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen skulle

1. anhålla att regeringen för riksdagen framlade ett åtgärdsprogram för en kvalitativ upprustning i grundskolan i enlighet med vad som anförts i motionen 1978/79:1108 (yrkandet 1).

2. uttala att åtgärder borde vidtas för att garantera elevernas skyldighet att närvara vid undervisningen (yrkandet 2),

1978/79:1339 av Gösta Bohman m. fl. (m), vari yrkats att riksdagen hos regeringen begärde förslag om förstärkt undervisning i skolan om datorer och datasystem,

1978/79:1359 av Sven Johansson m. fl. (c), vari yrkats att riksdagen hos regeringen begärde utredning om möjligheterna att, i enlighet med vad som anförts i motionen, ge eleverna i det allmänna skolväsendet tillgång till andlig vård och vägledning inom skolans ram,

1978/79:1379 av Birgitta Rydle (m) och Hans Nyhage (m),

1978/79:1381 av Catarina Rönnung (s),

1978/79:1389 av Sven Eric Åkerfeldt (c),

1978/79:1393 av Lena Öhrsvik m. fl. (s),

1978/79:1889 av Lennart Bladh m. fl. (s),

1978/79:1905 av Sven Johansson m. fl. (c), vari yrkats att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om åtgärder för att skolans läroplan och läromedel skulle innehålla synpunkter på ett normsystem enligt de riktlinjer som angivits i motionen,

Tisdagen den
5 juni 1979

*Läroplan för
grundskolan*

*de*ls de med anledning av propositionen väckta motionerna

1978/79:2535 av Lennart Bladh m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen hos regeringen begärde

1. att vidareutbildning av lärare i teknik i kombination med trä- och metallslöjd skulle anordnas,
2. att utbildningstiden i teknik skulle utgöra 40 poäng,
3. att utbildningen skulle leda till att nuvarande lärare i trä- och metallslöjd kunde erhålla tjänst som ämneslärare i kombinationen slöjd och teknik,

1978/79:2596 av Claes Elmstedt m. fl. (c), vari yrkats att riksdagen beslutade

1. att de naturvetenskapliga ämnenas ställning i grundskolan stärktes, i enlighet med vad som anförts i motionen,
2. att de extra resurser som behövdes för att möjliggöra hemkunskapsundervisning i mindre grupper tillfördes förstärkningsresursens undervisningsbundna del, i enlighet med vad som anförts i motionen,
3. att förslaget om specialdestinerade höjningar av basresursen och förstärkningsresursen skulle avslås och höjningarna i stället ske med schablonbelopp, i enlighet med vad som anförts i motionen,
4. att förslaget om könstillhörighet som urvalskriterium skulle avslås,
5. att intagning till gymnasieskolan skulle ske på grundval av höstterminsbetyget i årskurs nio, i enlighet med vad som anförts i motionen.

1978/79:2597 av Åke Gillström (s), vari yrkats

1. att riksdagen hos regeringen begärde att läroplanens avsnitt Hjälp till elever med svårigheter skulle utvecklas i enlighet med vad i motionen framhållits,
2. att riksdagen hos regeringen begärde sådana åtgärder att kommunerna stimulerades att använda en större del av förstärkningsresursen till förmån för elever med svårigheter,
3. att huvudmomentens fördelning på stadier slopades.

1978/79:2598 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk), vari yrkats att riksdagen uttalade sig för

1. att lokalbehovet i våra skolor i fortsättningen granskades av lärarlag, speciallärare och rektor och att brister av nämnda slag rapporterades till såväl skolstyrelse som skolöverstyrelse,
2. att läromedlen – speciellt för elever med inlärnings svårigheter – bekostades av staten,
3. att förstärkningsresursen graderades så att elever med stora inlärnings svårigheter lämnades förtur,
4. att elever med särskilda behov var i sin fulla rätt att bilda grupp men att samarbetet med den vanliga klassen bibehölls,
5. att olikheter mellan elever i inlärnings situationen borde behandlas på ett naturligt sätt och bidra till förståelsen mellan eleverna,

1978/79:2599 av Tore Nilsson m. fl. (m), vari yrkats att riksdagen vid behandling av propositionen 1978/79:180 som sin mening gav regeringen till känna

1. att i skolans läroplan religionskunskap skulle vara självständigt ämne,
2. att ramtid, mål och huvudmoment för ämnet för skolans stadier skulle preciseras generellt,

1978/79:2600 av Hans Nyhage m. fl. (m), vari yrkats att riksdagen beslutade uttala

1. att ämnet hemkunskap borde införas på mellanstadiet med en veckotimme,
2. att den läroplansbundna undervisningstiden därmed borde öka med en veckotimme,
3. att tiden för fria aktiviteter samtidigt borde minska med en veckotimme,

1978/79:2601 av Hans Nyhage m. fl. (m), vari yrkats att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna

1. att för ämnet religionskunskap, liksom för övriga orienteringsämnen borde fastställas särskilda mål och huvudmoment utöver övergripande mål och huvudmoment för hela ämnesblocket,
2. att frivillig undervisning i bibelkunskap borde erbjudas eleverna på samtliga stadier inom ramen för den timplanebundna undervisningstiden i enlighet med vad som anförts i motionen,

1978/79:2602 av Allan Åkerlind (m) och Tore Nilsson (m), vari yrkats att riksdagen skulle

1. besluta att även för de enskilda orienteringsämnena skulle, såsom i nu gällande läroplan, gälla särskilda mål och huvudmoment,
2. uttala att för religionskunskap borde i huvudsak gälla samma mål och huvudmoment som i den nu gällande läroplanen,
3. uttala att den gemensamma ramtid, som enligt propositionen skulle gälla för orienteringsämnena tillsammans eller i sektorer per stadium, borde fördelas som riktigheter på de enskilda ämnena på liknande sätt som i nu gällande läroplan med beaktande av vad som i propositionen anförts om de ny tillkomna orienteringsämnena och om att religionskunskapen borde erhålla motsvarande utrymme som nu,

1978/79:2606 av Olof Palme m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen skulle

1. besluta att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om tillkallande av en delegation för uppföljning av SIA-reformen,
2. besluta att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om insatser för elever med särskilda behov,
3. besluta avveckla alternativkurserna i enlighet med vad som anförts i motionen,

4. besluta att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om baskunskaper och basfärdigheter,
5. besluta att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om skolans arbetssätt,
6. besluta att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande
 - a. undervisningens internationalisering,
 - b. undervisning om hushållning med resurser,
 - c. samhällsorienteringen,
 - d. undervisningen i naturvetenskap och teknik,
 - e. träning av vardagskunskaper,
 - f. kulturfrågornas anknytning till skolarbetet,
 - g. samspelet skola-fritid.
 - h. kontakterna hem-skola och hemuppgifter,
7. besluta att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om anpassad studiegång,
8. besluta att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om fria studier,
9. besluta godkänna att timplanen för grundskolan fick den utformning som angivits i motionen,
10. besluta att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om arbetslivsorientering och studie- och yrkesorienteringen i skolan,
11. besluta godkänna vad som i motionen anförts om att arbetet skulle inriktas på att avveckla betygen i grundskolan,
12. besluta att betyg inte skulle ges i de fria studierna,
13. besluta att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om asteriskbetyg och fri kvot,
14. besluta att intagningsnämnden skulle ha den sammansättning som angivits i motionen,
15. besluta att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om försöksverksamhet med färre betygstillfällen i gymnasieskolan,
16. beträffande musikundervisningen besluta att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts i motionen,
17. besluta godkänna de grunder för statsbidrag till grundskolan som angivits i motionen,
18. besluta att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om skolstyrelsens och skolledningens roll i förnyelsearbetet av skolan m. m.,
19. besluta att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om fortbildningsverksamheten,
20. med ändring av sitt tidigare beslut (UbU 1978/79:28. rskr 1978/79:246) för budgetåret 1979/80 besluta anvisa ytterligare 95 000 000 kr. till Bidrag till driften av grundskolor m. m. (C 11. utbildningsdepartementet) att fördelas i enlighet med vad som anförts i motionen,

1978/79:2607 av Lars Schött (m), vari yrkats att riksdagen beslutade att tiden för idrott på grundskolans lågstadium skulle ökas med 1,5 veckotimmar och att tiden för orienteringsämnen skulle minskas med motsvarande timantal,

Nr 166

Tisdagen den
5 juni 1979

1978/79:2631 av Gösta Bohman m. fl. (m), vari yrkats att riksdagen skulle

*Läroplan för
grundskolan*

1. uttala att med basfärdigheter skulle avses förmåga att tala, läsa, skriva och räkna,

2. uttala att skolans system med tillval och alternativkurser skulle ge eleverna rätt att fördjupa och bredda sina kunskaper,

3. besluta att grundskolans undervisning i naturvetenskapliga ämnen skulle inriktas på att ge grundläggande insikter i dessa ämnen,

4. besluta avvisa regeringens förslag till ändrade tillträdeskrav till de tre- och fyraåriga linjerna i gymnasieskolan,

5. med avslag på regeringens förslag besluta bibehålla alternativkurserna i B-språk,

6. uttala att skolan borde spela en aktiv roll för att ge eleverna råd och vägledning vid tillval och val av kurser,

7. besluta att hos regeringen begära förslag till åtgärder i syfte att skapa möjligheter att samordna sådana moment i undervisningen som berörde praktiska färdigheter nödvändiga i vardagslivet, t. ex. kunskaper om barn-, familje- och konsumentfrågor, i enlighet med vad som i motionen anförts,

8. besluta att hos regeringen begära att syftet med studie- och yrkesorientering (syo) och praktisk yrkesorientering (pryo) klarare definierades i enlighet med vad som i motionen anförts,

9. besluta att som sin mening ge regeringen till känna att läroplanen borde utformas så att syftet med skolarbetet i olika ämnen klargjordes för eleverna och att studiegången genom grundskolan bildade en rationell och konsekvent helhet,

10. besluta att i timplanen för högstadiet samhällsorienterande ämnen skulle ges 17 veckotimmar och tillval 10 veckotimmar,

11. besluta att läroplaner skulle granskas av Svenska språknämnden innan de fastställdes,

12. besluta att skolor successivt fick börja arbeta efter den nya läroplanen samt att denna skulle vara genomförd senast två år efter riksdagens beslut,

13. uttala att betyg var nödvändiga som instrument för information, motivation och urval samt att de borde ges på alla stadier i skolan,

14. uttala att den föreslagna förändringen av nuvarande betygssystem borde ses som en övergång till ett system med kursrelaterade betyg.

15. hos regeringen begära att kvartssamtalens syfte preciserades i enlighet med vad som i motionen anförts,

16. uttala att elever borde ha rätt att genom kompletterande studier förbättra sina betyg,

17. besluta att avvisa förslaget om könstillhörighet som merit vid urval,

1978/79:2632 av Ulla Ekelund (c), vari yrkats att riksdagen hos regeringen begärde att läroplanen i vad avsåg ämnet religionskunskap skulle utformas med mål och huvudmoment på likartat sätt som i 1969 års läroplan för grundskolan (Lgr 69),

1978/79:2633 av Christina Rogestam (c), vari yrkats att riksdagen beslutade som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om fortbildningsinsatser även i ämnet religionskunskap,

1978/79:2634 av Rolf Rämgård m. fl. (c), vari yrkats att riksdagen skulle

1. besluta utöka timantalet i ämnet gymnastik och idrott i första hand för lågstadiet, i enlighet med vad som anförts i motionen,

2. besluta som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts i motionen om inriktningen av ämnet gymnastik och idrott i skolan,

1978/79:2635 av Evert Svensson (s) och Bertil Zachrisson (s), vari yrkats att riksdagen vid behandlingen av propositionen 1978/79:180 hemställde att regeringen vid den vidare handläggningen av läroplan för grundskolan m. m. beaktade följande punkter:

1. att religionsämnet gavs en rättmätig del av den tilldelade tiden och ett innehåll som angetts i motionen,

2. att betygen borde avskaffas även i årskurserna 8 och 9 samt att diagnostiska prov för basfärdigheter i svenska och matematik borde utarbetas,

3. att alternativkurser borde avskaffas så fort som läromedlen hunnit bli anpassade,

4. att distriktsnämnder borde införas inom skolstyrelserna för att nå ett större lokalt ansvar inom resp. område,

5. att kontakten mellan skolan och hemmen byggdes ut och att skolan fick huvudansvaret för att kontakten upprätthölls, samt

1978/79:2636 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen skulle

1. uttala

a. att undervisningstiden för varje ämne i läroplanen borde anges per årskurs,

b. att timplanen borde knytas till årskurser och ej till stadier,

c. att den s. k. anpassade studiegången omedelbart borde avskaffas,

d. att grundskolan borde helt sekulariseras och att därför ämnet religionskunskap borde avskaffas som särskilt ämne,

e. att alternativkurser i matematik och språk på grundskolans högstadium borde avskaffas,

- f. att de för alla gemensamma kurserna på högstadiet utbyggdes,
 - g. att momenten "skola-arbetsliv" infördes i kursplanen som huvudmoment inom de olika ämnena på alla stadier,
 - h. att undervisningen för invandrarbarn förändrades i enlighet med vad som anförts i motionen,
 - i. att överläggningar rörande läroplanen borde upptas med invandrarnas organisationer,
 - j. att hemuppgifter ej borde förekomma inom grundskolan,
2. besluta uttala
- a. att hela frågan om kursplanerna borde göras till föremål för en direkt parlamentarisk beredning i enlighet med vad som anförts i motionen,
 - b. att riksdagen borde ta ställning till det slutliga läroplansförslaget,
3. besluta uttala att betygen helt borde avskaffas inom grundskolan,
4. uttala sig för en ökning av lärartätheten inom samtliga ämnen samt att delningstalet borde fastställas till 25 för grundskolans samtliga stadier,
5. hos regeringen begära förslag om lagstadgad skyldighet för företag och organisationer att ställa praktikplatser till förfogande,
6. hos regeringen hemställa om att en särskild utredning tillsattes rörande centralt och lokalt ansvar för läroplansuppföljningen och utvärdering av skolans verksamhet,
7. med instämmande i vad som i övrigt anförts i motionen uttala att denna borde ligga till grund för det fortsatta läroplansarbetet.

Utskottet hemställde såvitt avsåg resp. avsnitt övergripande synpunkter m. m.

- 1. att riksdagen beträffande ändrade riktlinjer för behörighet till intagning på vissa linjer i gymnasieskolan skulle bifalla propositionen 1978/79:180 och avslå motionen 1978/79:2631, yrkandet 4,
- 2. att riksdagen skulle anta det inom utbildningsdepartementet uppräntade förslaget till lag om ändring i skollagen (1962:319),
- 3. att riksdagen beträffande allmänt övergripande synpunkter på grundskolans läroplan med anledning av propositionen 1978/79:180 samt motionerna 1978/79:266, yrkandet 1 h, 1978/79:938, 1978/79:1905, 1978/79:2597, yrkandet 1, 1978/79:2606, yrkandet 2 och yrkandena 6 a b, f, g och h, sistnämnda yrkande i denna del, samt 1978/79:2635, yrkandet 5, som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anförde,
- 4. att riksdagen beträffande gruppindelning m. m. skulle avslå motionen 1978/79:2598, yrkandena 4 och 5,
- 5. att riksdagen beträffande anvisningar om dispositionen av förstärkningsresursen skulle avslå motionen 1978/79:2597, yrkandet 2,
- 6. att riksdagen beträffande gradering av förstärkningsresursen skulle avslå motionen 1978/79:2598, yrkandet 3,
- 7. att riksdagen beträffande andlig vård och vägledning skulle avslå motionen 1978/79:1359,
- 8. att riksdagen beträffande översyn av lagar och andra regler som berörde skolans verksamhet skulle avslå motionen 1978/79:1379,

9. att riksdagen beträffande beslutsfunktioner skulle avslå motionerna 1978/79:266, yrkandet 5, och 1978/79:2635, yrkandet 4,

10. att riksdagen beträffande ökad offentlighet i skolans undervisning skulle avslå motionen 1978/79:924,

11. att riksdagen beträffande ny demokratisk inriktning av skolan skulle avslå motionen 1978/79:632,

12. att riksdagen beträffande åtgärdsprogram skulle avslå motionen 1978/79:1337, yrkandet 1,

13. att riksdagen beträffande det fortsatta läroplansarbetet skulle avslå motionen 1978/79:2636, yrkandet 7,

14. att riksdagen beträffande utformningen av läroplanen skulle avslå motionen 1978/79:2631, yrkandet 9, och godkänna vad som förordats i propositionen 1978/79:180,

15. att riksdagen beträffande att läroplanen skulle granskas av Svenska språknämnden skulle avslå motionen 1978/79:2631, yrkandet 11,

grundskolans utformning-skoldag-timplan

16. att riksdagen beträffande samhällsorienterande ämnen på mellanstadiet godkände propositionen 1978/79:180,

17. att riksdagen beträffande tiden för tillval på högstadiet med bifall till propositionen 1978/79:180 och med avslag på motionerna 1978/79:2606, yrkandet 9 i denna del, och 1978/79:2631, yrkandet 10 i denna del, fastställde tiden till 11 veckotimmar, beträffande tiden för samhällsorienterande ämnen på högstadiet med bifall till motionerna 1978/79:2606, yrkandet 9 i denna del, och 1978/79:2631, yrkandet 10 i denna del, och med avslag på propositionen 1978/79:180 fastställde tiden till 17 veckotimmar samt beträffande viss obligatorisk verksamhet utöver timplanen (fria aktiviteter) på högstadiet med avslag på propositionen 1978/79:180 godkände att tiden skulle motsvara 5 veckotimmar,

18. att riksdagen beträffande avskaffande av religionskunskap som särskilt ämne skulle avslå motionen 1978/79:2636, yrkandet 1 d,

19. att riksdagen beträffande hemkunskap på timplanen i vad gällde lågstadiet skulle bifalla propositionen 1978/79:180 och avslå motionen 1978/79:266, yrkandet 1 c i denna del, samt i vad gällde mellanstadiet avslå propositionen 1978/79:180 samt bifalla motionerna 1978/79:266, yrkandet 1 c i denna del, och 1978/79:2600,

20. att riksdagen beträffande teknik som moment på lågstadiet godkände vad som förordats i propositionen 1978/79:180,

21. att riksdagen beträffande teknik som moment på mellanstadiet med bifall till motionen 1978/79:266, yrkandet 1 c i denna del, godkände vad som förordats i propositionen 1978/79:180,

22. att riksdagen beträffande maskinskrivning skulle avslå propositionen 1978/79:180 och motionen 1978/79:266, yrkandet 1 c i denna del, samt som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört med anledning av motionen 1978/79:2606, yrkandet 9 i denna del,

23. att riksdagen beträffande musik skulle bifalla propositionen 1978/

79:180 och avslå motionen 1978/79:2606, yrkandena 9 och 16 i denna del,

24. att riksdagen beträffande timplanefrågor i övrigt med bifall till propositionen 1978/79:180 och motionen 1978/79:266, yrkandet 1 f, samt med avslag på motionerna 1978/79:266, yrkandet 1 l, och 1978/79:2636, yrkandet 1 f, godkände i propositionen förordade timplaneförändringar.

25. att riksdagen beträffande ett blockämne "fritt skapande" skulle avslå motionen 1978/79:266, yrkandet 1 g i denna del,

26. att riksdagen beträffande översyn avseende estetiska inslag i olika ämnen och i fria aktiviteter som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört med anledning av motionerna 1978/79:266, yrkandet 1 g i denna del, och 1978/79:2606, yrkandet 16 i denna del,

27. att riksdagen beträffande förändring av invandrarundervisningen m. m. skulle avslå motionen 1978/79:2636, yrkandena 1 h och 1 i,

28. att riksdagen beträffande alternativkurserna i B-språk skulle dels med avslag på motionen 1978/79:2631, yrkandet 5, bifalla förslaget i propositionen 1978/79:180 att de skulle avskaffas, dels med avslag på propositionen 1978/79:180 och med bifall till motionen 1978/79:2606, yrkandet 3 i denna del, som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet förordat i fråga om tidpunkten för avvecklingen, dels med anledning av motionen 1978/79:266, yrkandet 1 i i denna del, som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört beträffande resurser för B-språk,

29. att riksdagen beträffande bibehållandet av alternativkurser i engelska och matematik m. m. skulle bifalla propositionen 1978/79:180 samt avslå motionerna 1978/79:266, yrkandet 1 i i denna del, 1978/79:2606, yrkandet 3 i denna del, 1978/79:2635, yrkandet 3, och 1978/79:2636, yrkandet 1 e,

30. att riksdagen beträffande försöksverksamhet avseende elevgrupperingar med anledning av propositionen 1978/79:180 och motionerna 1978/79:266, yrkandet 1 i, och 1978/79:2606, yrkandet 3, båda motionerna i denna del, som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

31. att riksdagen beträffande tillvalssystem m. m. som sin mening skulle ge regeringen till känna vad utskottet med anledning av motionerna 1978/79:266, yrkandet 1 k, och 1978/79:2606, yrkandet 8, anfört om vidgade tillvalsmöjligheter samt i övrigt godkänna vad som förordats i propositionen 1978/79:180 och avslå nämnda motionsyrkanden i övrigt och motionen 1978/79:2631, yrkandet 2,

32. att riksdagen beträffande skolans roll i fråga om råd och vägledning till eleverna skulle avslå motionen 1978/79:2631, yrkandena 6 och 8,

33. att riksdagen beträffande avskaffande av anpassad studiegång skulle avslå motionen 1978/79:2636, yrkandet 1 c,

34. att riksdagen beträffande beslutsrätt om anpassad studiegång skulle bifalla propositionen 1978/79:180 och avslå motionen 1978/79:2606, yrkandet 7,

35. att riksdagen beträffande undervisningstidens bindning till årskursen skulle bifalla propositionen 1978/79:180 samt avslå motionen 1978/79:2636, yrkandena 1 a och 1 b,

innehållet i skolans arbete

36. att riksdagen beträffande begreppet basfärdigheter skulle avslå motionen 1978/79:2631, yrkandet 1,

37. att riksdagen beträffande färdighetsträningen i skolan som sin mening skulle ge regeringen till känna vad utskottet anfört med anledning av motionerna 1978/79:266, yrkandet 1 e, och 1978/79:2606, yrkandet 4, samt i övrigt godkänna vad som förordats i propositionen 1978/79:180,

38. att riksdagen beträffande vardagsfärdigheter skulle bifalla propositionen 1978/79:180 och avslå motionen 1978/79:2631, yrkandet 7, samt som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört med anledning av motionerna 1978/79:266, yrkandet 1 d, och 1978/79:2606, yrkandet 6 e,

39. att riksdagen beträffande inriktningen av det naturvetenskapligt-tekniska blocket skulle bifalla propositionen 1978/79:180 och avslå motionen 1978/79:2631, yrkandet 3,

40. att riksdagen beträffande rekryteringen av lärare för den obligatoriska undervisningen i teknik skulle bifalla propositionen 1978/79:180 samt avslå motionerna 1978/79:2535 och 1978/79:2606, yrkandet 6 d,

41. att riksdagen beträffande undervisning i skolan om datorer och datasystem med anledning av motionen 1978/79:1339 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

42. att riksdagen beträffande trafikundervisningen skulle avslå motionen 1978/79:736,

43. att riksdagen beträffande uttalande om arbetsmiljöutbildningen skulle avslå motionen 1978/79:794, yrkandet 1,

44. att riksdagen beträffande undervisningen i arbetsmiljö skulle avslå motionen 1978/79:1381, yrkandet 1,

45. att riksdagen beträffande fackliga frågor i skolundervisningen skulle avslå motionerna 1978/79:937 och 1978/79:939, yrkandet 1,

46. att riksdagen beträffande ett moment skola-arbetsliv skulle avslå motionen 1978/79:2636, yrkandet 1 g,

47. att riksdagen beträffande undervisning om totalförsvaret skulle avslå motionen 1978/79:1389,

48. att riksdagen beträffande särskilda mål och huvudmoment för den samhällsorienterande resp. den naturorienterande sektorn skulle godkänna vad som förordats i propositionen 1978/79:180 samt avslå motionerna 1978/79:2602, yrkandet 2, och 1978/79:2632,

49. att riksdagen beträffande särskilda mål och huvudmoment för enskilda orienteringsämnen skulle avslå motionerna 1978/79:2601, yrkandet 1, och 1978/79:2602, yrkandet 1,

50. att riksdagen beträffande religionskunskapens ställning som enskilt ämne skulle avslå motionen 1978/79:2599, yrkandet 1,

51. att riksdagen beträffande tidsutrymme för religionskunskap skulle avslå motionen 1978/79:2606, yrkandet 6 c i denna del.

52. att riksdagen beträffande befrielse från deltagande i undervisningen i religionskunskap med bifall till propositionen 1978/79:180 skulle avslå motionen 1978/79:2606, yrkandet 6 c i denna del.

53. att riksdagen beträffande religionskunskapens andel av den samhällsorienterande sektorn skulle avslå motionen 1978/79:2635, yrkandet 1,

54. att riksdagen beträffande särskild riktning för religionskunskap skulle avslå motionerna 1978/79:2599, yrkandet 2, och 1978/79:2602, yrkandet 3,

55. att riksdagen beträffande Bibeln som läromedel skulle avslå motionen 1978/79:370,

56. att riksdagen beträffande frivillig undervisning i bibelkunskap skulle avslå motionen 1978/79:2601, yrkandet 2,

57. att riksdagen beträffande ämnesbenämningarna bild och idrott godkände vad som förordats i propositionen 1978/79:180,

58. att riksdagen beträffande antalet timmar för idrott på grundskolans lågstadium skulle avslå motionerna 1978/79:2607 och 1978/79:2634, yrkandet 1, och godkänna vad som förordats i propositionen 1978/79:180,

59. att riksdagen beträffande en generell omläggning av ämnet idrott skulle avslå motionerna 1978/79:524 och 1978/79:2634, yrkandet 2,

60. att riksdagen beträffande införandet av dans som alternativ till idrott skulle avslå motionen 1978/79:567, yrkandet 1,

61. att riksdagen beträffande undervisning i hälso- och friskvårdsfrågor skulle avslå motionen 1978/79:522,

62. att riksdagen beträffande teckenspråksundervisning m. m. skulle avslå motionerna 1978/79:1325 och 1978/79:1889,

63. att riksdagen beträffande fördelning av huvudmomenten på stadier skulle avslå motionen 1978/79:2597, yrkandet 3, och godkänna vad som förordats i propositionen 1978/79:180,

64. att riksdagen i övrigt godkände vad som i propositionen 1978/79:180 förordats i fråga om innehållet i skolans arbete och kursplanerna,

arbetssätt

65. att riksdagen beträffande val av arbetssätt i grundskolan skulle bifalla propositionen 1978/79:180 och avslå motionen 1978/79:2606, yrkandet 5,

66. att riksdagen beträffande praktisk inriktning av arbetsformerna i skolan skulle bifalla propositionen 1978/79:180 samt motionerna 1978/79:266, yrkandet 1 b, och 1978/79:939, yrkandet 2,

67. att riksdagen beträffande hemuppgifter som sin mening skulle ge regeringen till känna vad utskottet anfört med anledning av propositionen 1978/79:180 och motionen 1978/79:2606, yrkandet 6 h, samt avslå motionen 1978/79:2636, yrkandet 1 j,

68. att riksdagen beträffande garanti för elevernas skyldighet att närvara vid undervisningen skulle avslå motionen 1978/79:1337, yrkandet 2,

69. att riksdagen beträffande kostnader för läromedel skulle avslå motionen 1978/79:2598, yrkandet 2,

70. att riksdagen beträffande utredning om läromedel skulle avslå motionen 1978/79:1393,

71. att riksdagen godkände vad som i propositionen 1978/79:180 förordats i fråga om läromedel,

betygsättning i grundskolan m. m.

72. att riksdagen beträffande betygsättningen i grundskolan skulle bifalla propositionen 1978/79:180 samt avslå motionerna 1978/79:272 i denna del, 1978/79:939, yrkandet 4 i denna del, 1978/79:2606, yrkandet 11, 1978/79:2631, yrkandena 13 och 14, 1978/79:2635, yrkandet 2, och 1978/79:2636, yrkandet 3.

73. att riksdagen beträffande betyg i tillvalskurser skulle bifalla propositionen 1978/79:180 och avslå motionen 1978/79:2606, yrkandet 12.

74. att riksdagen beträffande betyg med kryssmarkering (asterisk) m. m. skulle avslå motionen 1978/79:2606, yrkandet 13.

75. att riksdagen beträffande kvartssamtal skulle avslå motionen 1978/79:2631, yrkandet 15.

76. att riksdagen beträffande uttalande om betygsättningen i gymnasieskolan skulle avslå motionerna 1978/79:272 och 1978/79:939, yrkandet 4, båda motionerna i denna del.

77. att riksdagen beträffande försöksverksamhet med färre betygstillfällen i gymnasieskolan skulle avslå motionen 1978/79:2606, yrkandet 15.

78. att riksdagen beträffande intagning av elever i gymnasieskolan på grundval av höstterminsbetyget i årskurs 9 med anledning av propositionen 1978/79:180 och motionen 1978/79:2596, yrkandet 5, som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört.

79. att riksdagen beträffande urvalsgrunder till fortsatt utbildning skulle bifalla propositionen 1978/79:180 samt avslå motionerna 1978/79:2596, yrkandet 4, och 1978/79:2631, yrkandet 17.

80. att riksdagen beträffande intagningsnämnds sammansättning skulle avslå propositionen 1978/79:180 och motionen 1978/79:2606, yrkandet 14, samt som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört.

81. att riksdagen skulle godkänna vad som i propositionen 1978/79:180 förordats i fråga om slutbetyg och avslå motionen 1978/79:2631, yrkandet 16.

82. att riksdagen skulle godkänna vad som i propositionen 1978/79:180 i övrigt förordats om bedömning av elever i grundskolan.

skola-arbetsliv

83. att riksdagen beträffande tidram för arbetslivsorientering i grundskolan med bifall till motionen 1978/79:2606, yrkandet 10 i denna del, och med anledning av motionen 1978/79:266, yrkandet 1 a, samt med avslag på propositionen 1978/79:180 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört.

84. att riksdagen godkände vad som i övrigt förordats i propositionen 1978/79:180 om praktisk arbetslivsorientering i grundskolan.

85. att riksdagen beträffande lagstadgad skyldighet för företag och organisationer att ställa platser för praktisk arbetslivsorientering till förfogande skulle avslå motionerna 1978/79:2606, yrkandet 10 i denna del, och 1978/79:2636, yrkandet 5.

86. att riksdagen beträffande föreskrifter att människor med viss

specialkompetens skulle medverka i undervisningen skulle avslå motionen 1978/79:1381, yrkandet 2,

87. att riksdagen godkände vad som i propositionen 1978/79:180 förordats om skolstyrelsernas övergripande ansvar för ungdomar som inte hade fyllt 18 år,

kostnader m. m.

88. att riksdagen beträffande resursanvändningen med anledning av propositionen 1978/79:180 samt motionerna 1978/79:2596, yrkandet 1 i denna del och yrkandet 3, samt 1978/79:2606, yrkandet 17 i denna del, som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

89. att riksdagen beträffande resurser för musik skulle bifalla propositionen 1978/79:180 och avslå motionen 1978/79:2606, yrkandet 17 i denna del,

90. att riksdagen beträffande ökning av basresurs för hemkunskap på mellanstadiet och för samhällsorienterande ämnen på högstadiet samt minskning av förstärkningsresurs för icke timplanebunden verksamhet godkände vad utskottet anfört,

91. att riksdagen beträffande utformningen av resurstillskottet i övrigt till skolan skulle bifalla propositionen 1978/79:180 och avslå motionen 1978/79:2606, yrkandet 17 i denna del,

92. att riksdagen beträffande medelsanvisning för budgetåret 1979/80 till grundskolan skulle avslå motionen 1978/79:2606, yrkandet 17 i denna del och yrkandet 20,

93. att riksdagen beträffande antalet basresurser skulle avslå motionen 1978/79:2636, yrkandet 4,

94. att riksdagen beträffande resurstillskott för hemkunskapsundervisningen på lågstadiet skulle avslå motionen 1978/79:2596, yrkandet 2,

95. att riksdagen beträffande lokalfrågor skulle avslå motionen 1978/79:2598, yrkandet 1,

96. att riksdagen i övrigt godkände vad som i propositionen 1978/79:180 förordats i fråga om statsbidrag till grundskolan,

genomförande och uppföljning

97. att riksdagen beträffande tidpunkt för läroplanens genomförande skulle bifalla propositionen 1978/79:180 och avslå motionen 1978/79:2631, yrkandet 12,

98. att riksdagen beträffande markering av skolstyrelses och skollednings roll i förnyelsearbetet skulle avslå motionen 1978/79:2606, yrkandet 18,

99. att riksdagen beträffande översyn av fort- och vidareutbildningen av skolans personal som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört med anledning av motionen 1978/79:2606, yrkandet 19,

100. att riksdagen beträffande fortbildning i religionskunskap med bifall till motionen 1978/79:2633 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

101. att riksdagen beträffande parlamentarisk medverkan i uppföljningsarbetet av SIA-reformen och läroplansreformen som sin mening skulle ge

regeringen till känna vad utskottet anfört med anledning av motionerna 1978/79:2606, yrkandet 1, och 1978/79:2636, yrkandena 2 a och 6, samt avslå motionen 1978/79:2636, yrkandet 2 b,

102. att riksdagen bemyndigade regeringen att i övrigt vidta de övergångs-åtgärder som behövdes i anledning av införandet av läroplanen,

103. att riksdagen i övrigt godkände vad som i propositionen 1978/79:180 förordats om lokal genomföranderesurs, utvärdering samt om verksamheten i grundskolan.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande ändrade riktlinjer för behörighet till intagning på vissa linjer i gymnasieskolan av Ove Nordstrandh (m) och Hans Nyhage (m) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen skulle avslå propositionen 1978/79:180 och bifalla motionen 1978/79:2631, yrkandet 4,

2. beträffande skolans normgivning av Ove Nordstrandh (m), Sven Johansson (c) och Hans Nyhage (m) som ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse,

3. beträffande andlig vård och vägledning av Sven Johansson (c) som ansett att utskottet under 7 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1978/79:1359 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anfört,

4. beträffande åtgärdsprogram för en kvalitativ upprustning i grundskolan av Ove Nordstrandh (m) och Hans Nyhage (m) som ansett att utskottet under 12 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:1337, yrkandet 1, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

5. beträffande timplaneförändringar av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Roland Sundgren, Helge Hagberg, Lennart Bladh, Lena Hjelm-Wallén och Åke Gillström (samtliga s) som ansett att utskottet under 17 bort hemställa

att riksdagen beträffande tiden för samhällsorienterande ämnen och för tillval på högstadiet skulle avslå propositionen 1978/79:180 och bifalla motionerna 1978/79:2606, yrkandet 9 i denna del, och 1978/79:2631, yrkandet 10,

6. beträffande hemkunskap på timplanen av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Roland Sundgren, Helge Hagberg, Lennart Bladh, Lena Hjelm-Wallén och Åke Gillström (samtliga s) som ansett att utskottet under 19 bort hemställa

att riksdagen skulle bifalla propositionen 1978/79:180 samt avslå motionerna 1978/79:266, yrkandet 1 c i denna del, och 1978/79:2600,

7. beträffande alternativkurserna i B-språk av Ove Nordstrandh (m) och Hans Nyhage (m) som ansett att utskottet under 28 bort hemställa

att riksdagen skulle bifalla motionen 1978/79:2631, yrkandet 5, samt avslå propositionen 1978/79:180 och motionerna 1978/79:266, yrkandet 1 i i denna del, och 1978/79:2606, yrkandet 3 i denna del,

beträffande tillvalssystem m. m.

8. av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Roland Sundgren, Helge Hagberg, Lennart Bladh, Lena Hjelm-Wallén och Åke Gillström (samtliga s) som ansett att utskottet under 31 bort hemställa

att riksdagen skulle avslå propositionen 1978/79:180 och bifalla motionen 1978/79:2606, yrkandet 8 i denna del, och som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna med anledning av motionerna 1978/79:266, yrkandet 1 k, och 1978/79:2606, yrkandet 8 i denna del, anfört om vidgade tillvalsmöjligheter samt avslå motionen 1978/79:266, yrkandet 1 k i övrigt, och motionen 1978/79:2631, yrkandet 2.

9. av Ove Nordstrandh (m) och Hans Nyhage (m) som ansett att utskottet under 31 bort hemställa

att riksdagen som sin mening skulle ge regeringen till känna vad reservanterna med anledning av motionerna 1978/79:266, yrkandet 1 k, 1978/79:2606, yrkandet 8, och 1978/79:2631, yrkandet 2, anfört om vidgade tillvalsmöjligheter samt avslå motionen 1978/79:2606, yrkandet 8 i övrigt,

10. beträffande beslutsrätt om anpassad studiegång av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Roland Sundgren, Helge Hagberg, Lennart Bladh, Lena Hjelm-Wallén och Åke Gillström (samtliga s) som ansett att utskottet under 34 bort hemställa

att riksdagen skulle avslå propositionen 1978/79:180 och bifalla motionen 1978/79:2606, yrkandet 7,

11. beträffande begreppet basfärdigheter av Ove Nordstrandh (m) och Hans Nyhage (m) som ansett att utskottet under 36 bort hemställa

att riksdagen skulle bifalla motionen 1978/79:2631, yrkandet 1,

12. beträffande vardagsfärdigheter av Ove Nordstrandh (m) och Hans Nyhage (m) som ansett att utskottet under 38 bort hemställa

att riksdagen skulle bifalla propositionen 1978/79:180 samt som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anfört med anledning av motionerna 1978/79:266, yrkandet 1 d, 1978/79:2606, yrkandet 6 e, och 1978/79:2631, yrkandet 7,

13. beträffande inriktningen av det naturvetenskapligt-tekniska blocket av Ove Nordstrandh (m) och Hans Nyhage (m) som ansett att utskottet under 39 bort hemställa

att riksdagen skulle avslå propositionen 1978/79:180 och bifalla motionen 1978/79:2631, yrkandet 3,

14. beträffande rekryteringen av lärare för den obligatoriska undervisningen i teknik av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Roland Sundgren, Helge Hagberg, Lennart Bladh, Lena Hjelm-Wallén och Åke Gillström (samtliga s) som ansett att utskottet under 40 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1978/79:180 och motionerna 1978/79:2535 och 1978/79:2606, yrkandet 6 d, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

15. beträffande gemensam kursplan för orienteringsämnen av Ove Nordstrandh (m) och Hans Nyhage (m) som ansett att utskottet under 48 och 49 bort hemställa

48. att riksdagen beträffande särskilda mål och huvudmoment för den samhällsorienterande resp. den naturorienterande sektorn skulle avslå propositionen 1978/79:180 samt med bifall till motionerna 1978/79:2602, yrkandet 2. och 1978/79:2632 som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anfört,

49. att riksdagen beträffande särskilda mål och huvudmoment för enskilda orienteringsämnen med bifall till motionerna 1978/79:2601, yrkandet 1, och 1978/79:2602, yrkandet 1, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

16. beträffande befrielse från deltagande i undervisning i religionskunskap av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Roland Sundgren, Helge Hagberg, Lennart Bladh, Lena Hjelm-Wallén och Åke Gillström (samtliga s) som ansett att utskottet under 52 bort hemställa

att riksdagen med avslag på propositionen 1978/79:180 och med bifall till motionen 1978/79:2606, yrkandet 6 c i denna del, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

17. beträffande frivillig undervisning i bibelkunskap av Ove Nordstrandh (m), Sven Johansson (c) och Hans Nyhage (m) som ansett att utskottet under 56 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:2601, yrkandet 2, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

18. beträffande fördelning av huvudmomenten på stadier av Bengt Wiklund, Lennart Bladh och Åke Gillström (samtliga s) som ansett att utskottet under 63 bort hemställa

att riksdagen med avslag på propositionen 1978/79:180 och med bifall till motionen 1978/79:2597, yrkandet 3, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

19. beträffande betygsättningen i grundskolan av Ove Nordstrandh (m) och Hans Nyhage (m) som ansett att utskottet under 72 bort hemställa

att riksdagen skulle dels bifalla motionen 1978/79:2631, yrkandet 13, samt avslå propositionen 1978/79:180 och motionerna 1978/79:272 i denna del,

1978/79:939, yrkandet 4 i denna del, 1978/79:2606, yrkandet 11, 1978/79:2635, yrkandet 2, och 1978/79:2636, yrkandet 3, dels som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna med tillstyrkan av motionen 1978/79:2631, yrkandet 14, anför om kursrelaterade betyg,

Nr 166

Tisdagen den
5 juni 1979

*Läroplan för
grundskolan*

20. beträffande betyg i tillvalskurser av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Roland Sundgren, Helge Hagberg, Lennart Bladh, Lena Hjelm-Wallén och Åke Gillström (samtliga s) som ansett att utskottet under 73 bort hemställa

att riksdagen skulle avslå propositionen 1978/79:180 och med bifall till motionen 1978/79:2606, yrkandet 12, godkänna vad reservanterna förordat,

21. beträffande betyg med kryssmarkering (asterisk) och fri kvot av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Roland Sundgren, Helge Hagberg, Lennart Bladh, Lena Hjelm-Wallén och Åke Gillström (samtliga s) som ansett att utskottet under 74 bort hemställa

att riksdagen skulle bifalla motionen 1978/79:2606, yrkandet 13.

22. beträffande kvartssamtal av Ove Nordstrandh (m) och Hans Nyhage (m) som ansett att utskottet under 75 bort hemställa

att riksdagen skulle bifalla motionen 1978/79:2631, yrkandet 15,

23. beträffande försöksverksamhet med färre betygstillfällen i gymnasieskolan av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Roland Sundgren, Helge Hagberg, Lennart Bladh, Lena Hjelm-Wallén och Åke Gillström (samtliga s) som ansett att utskottet under 77 bort hemställa

att riksdagen skulle bifalla motionen 1978/79:2606, yrkandet 15,

24. beträffande urvalsgrunder till fortsatt utbildning av Claes Elmstedt (c), Ove Nordstrandh (m), Sven Johansson (c), Gösta Karlsson (c), Hans Nyhage (m) och Christina Rogestam (c) som ansett att utskottet under 79 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1978/79:180 samt med bifall till motionerna 1978/79:2596, yrkandet 4, och 1978/79:2631, yrkandet 17, skulle godkänna vad reservanterna förordat,

25. beträffande intagningsnämnds sammansättning av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Roland Sundgren, Helge Hagberg, Lennart Bladh, Lena Hjelm-Wallén och Åke Gillström (samtliga s) som ansett att utskottet under 80 bort hemställa

att riksdagen med avslag på propositionen 1978/79:180 och med bifall till motionerna 1978/79:2606, yrkandet 14, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde.

26. beträffande slutbetyg och kompletteringsmöjligheter av Ove Nord-

strandh (m) och Hans Nyhage (m) som ansett att utskottet under 81 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:2631, yrkandet 16. och med anledning av propositionen 1978/79:180 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

27. beträffande resurstilldelningen av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Roland Sundgren, Helge Hagberg, Lennart Bladh, Lena Hjelm-Wallén, Åke Gillström (samtliga s) som ansett att utskottet under 89 och 92 bort hemställa

89. att riksdagen beträffande resurser för musik skulle avslå propositionen 1978/79:180 och med bifall till motionen 1978/79:2606, yrkandet 17 i denna del, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

92. att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:2606, yrkandet 17 i denna del och yrkandet 20, till Bidrag till driften av grundskolor m. m. för budgetåret 1979/80 under nionde huvudtiteln anvisade ett förslagsanslag av 9 638 000 000 kr.,

28. beträffande resurstillskott för hemkunskapsundervisningen på lågstadiet av Claes Elmstedt (c), Ove Nordstrandh (m), Sven Johansson (c), Gösta Karlsson (c), Hans Nyhage (m) och Christina Rogestam (c) som ansett att utskottet under 94 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:2596, yrkandet 2, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

Till betänkandet hade följande särskilda yttranden

1. beträffande blockämne fritt skapande av Claes Elmstedt, Sven Johansson, Gösta Karlsson och Christina Rogestam (samtliga c),

2. beträffande musikundervisning av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Roland Sundgren, Helge Hagberg, Lennart Bladh, Lena Hjelm-Wallén och Åke Gillström (samtliga s),

3. beträffande anskaffning av platser för den praktiska arbetslivsorienteringen av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Roland Sundgren, Helge Hagberg, Lennart Bladh, Lena Hjelm-Wallén och Åke Gillström (samtliga s),

4. beträffande betygen av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Roland Sundgren, Helge Hagberg, Lennart Bladh, Lena Hjelm-Wallén och Åke Gillström (samtliga s).

Statsrådet BIRGIT RODHE:

Herr talman! 1979 är barnens år. Vuxna människor världen över uppmanas tänka på att barnen utgör en tredjedel av jordens befolkning, att många av dem har det svårt och lider brist på mat och utbildning. Mer än 200 miljoner barn får aldrig lära sig läsa, skriva eller räkna. Ett viktigt mål för svenska

insatser under barnåret är att öka solidariteten med u-ländernas barn.

Ett annat viktigt mål är att göra det svenska samhället barnvänligare. Svenska barn har både mat och utbildning, men deras livsmiljö och levnadsvillkor är ändå inte alltid så bra de kunde vara. Vi vuxna människor behöver bli mer medvetna om hur barn har det i vårt samhälle i dag, var bristerna finns och hur de kan avhjälpas.

Det förslag till ny läroplan som riksdagen skall behandla i dag är viktigt från denna synpunkt. Varje förändring av grundskolan berör över en miljon barn och ungdomar. Vägledande måste därför vara vad som är bra och angeläget för barnen och de unga, vilka förändringar som är väsentligast för deras skull. SIA-reformen hade den utgångspunkten, och läroplansförslaget är ett led i och en vidareutveckling av denna.

Barn har rätt att kräva en skola för att lära, en skola som ger dem goda kunskaper så att de kan fungera väl som medborgare i ett demokratiskt samhälle, som förvärvsarbetande i ett specialiserat yrkesliv och som människor med förmåga att utveckla goda personliga relationer och ett rikt personligt liv.

Men barnen behöver också en skola för att leva. De tillbringar i dag längre tid än någonsin i skolan. Det är viktigt att den känns meningsfull. Elever behöver känna delaktighet i planeringen av skolans arbete, få vara med om att utveckla arbetssätt och arbetsmetoder, få uppleva att skolan är en vital, viktig del av samhället och arbetslivet.

Regeringen har med stöd av remissinstanserna ansett det särskilt viktigt att lyfta fram kunskapskravet i läroplansförslaget. Det tenderar ibland att hamna i skymundan bland de otaliga krav som ställts och ställs på skolan. Men om skolan glömmer bort skyldigheten att förmedla kunskaper, drabbar det särskilt barn som inte av sig själva eller med stöd hemifrån söker upp de kunskaper de behöver. Därför är det av jämlikhetsskäl och av demokratiska skäl viktigt att vi ställer krav på skolan och krav på eleverna, så att alla och inte bara de som har de bästa förutsättningarna får goda kunskaper och färdigheter.

Skolan har ett särskilt ansvar för att alla elever lär sig läsa, skriva och räkna. Det är grundläggande färdigheter, nödvändiga instrument för vidare kunskapsinhämtande. De ökade resurser vi satsar på träningen av dessa grundläggande färdigheter – motsvarande 1 300–1 400 lärartjänster – kan användas på olika sätt. Det är varje skolstyrelses och skolas skyldighet att se till att de nya resurserna sätts in där de bäst behövs.

Som hjälp för att bedöma var lärarinsatserna bör sättas in behöver skolorna tillgång till ett diagnostiskt material. I propositionen aviseras att SÖ kommer att utarbeta ett sådant material. Det diagnostiska materialet bör hanteras varsamt och sättas in på ett för eleverna så omärkligt sätt som möjligt. Låt mig i det här sammanhanget avfärda allt tal om "färdighetsexamen" i årskurs 6 eller någon annan årskurs. Det är en grov missuppfattning, bl. a. av vad som sägs i propositionen om det s. k. LÄSK-projektet. Detta nämns som ett exempel, ett av de få svenska, på diagnostiskt material för kunskapsfärdigheter. Om man skall basera framtida material på LASK-projektets minsta

gemensamma mål eller på något annat är för tidigt att yttra sig om i dag.

I det här sammanhanget vill jag säga ett par ord om det som brukar kallas läxor eller hemuppgifter. De är en del av skolans arbete. Det främsta syftet är att hjälpa eleverna till goda arbetsvanor och lära dem att ta självständigt ansvar för en uppgift, som är avpassad efter deras individuella förmåga. Skolan bör självfallet, vilket jag tycker är värdefullt att utskottet framhåller, hjälpa eleverna att fullgöra sådana uppgifter hemma eller i skolan, eftersom de yttre förhållandena och elevernas förutsättningar är så skiftande i vårt land.

Grundläggande kunskaper får inte bara vara läsa, skriva, räkna. Också i andra avseenden måste skolan ge alla elever en gemensam grund av kunskaper, en gemensam referensram för deras liv i skola och samhälle. Inom orienteringsämnena måste som hittills väsentligt stoff markeras i huvudmoment, uppdelade stadiervis. Ett bestämt mått av naturvetenskaplig-teknisk orientering lika väl som av samhällsorientering och religionskunskap måste garanteras eleverna i alla skolor. Väsentliga är också de ämnen som mer specifikt syftar till att utveckla kreativitet och praktisk förmåga.

Skolan skall ge eleverna en bred livskompetens för framtiden. Utvecklingen av känsla och fantasi måste löpa jämsides med den intellektuella träningen. Glömmer vi bort den stimulans sagan, leken och poesin innehåller, krymper också den intellektuella förmågan. Skolan måste också samspela med tillvaron utanför skolväggarna, måste vara öppen mot arbetslivet och mot människorna som bor och verkar utanför skolan. Elever och lärare bör tillsammans utveckla ett fungerande arbetssätt utifrån detta. Det kan innebära praktiska, mer laborativa metoder. Det kan bestå av inslag av praktik i arbetslivet utanför skolan.

Skolan måste också, som utskottet understrukit, ge mer av vardagskunskaper. Vår vardag är på väg att bli så mycket mer komplicerad, men också så mycket rikare än den varit för gångna generationer. Traditionellt ämnesstoff kan därför behöva vika för nytt stoff, vilket utskottet också framhäver. Vardagsstoff får dock inte ses i inskränkt bemärkelse.

Barn och unga i våra skolor kommer i dag och i morgon från många fler länder, från fler kulturer än de någonsin gjort. Vart fjärde barn som föds i Sverige i dag är av utländskt ursprung. Alla barn i skolan behöver kunskaper om varandras kulturer, om varandras geografiska bakgrund, samhälle, historia, religion för att dagligen kunna leva med varandra. De skall också utbildas för att leva i ett mer internationaliserat samhälle, där språkkunskaper blir allt viktigare.

Den svenska skoldebatten kommer lätt att handla om organisatoriska förändringar, om fördelningen av resurser och ansvar. Vikten av en livlig konstruktiv innehållsdiskussion glöms ofta bort. Det är angeläget att en fördjupad diskussion om innehållet i skolan nu kommer i gång. Vi föreslår i propositionen vissa innehållsförändringar och drar upp några linjer, enligt vilka utvecklingen kan föras vidare. Samarbetet förskola-lågstadium behöver t. ex. vidareutvecklas, och därför kommer en särskild arbetsgrupp att tillsättas. Innehållet i låg- och mellanstadiernas undervisning är ett annat

exempel på en önskvärd vidareutveckling.

Vid sidan av kunskaper har barnen också rätt att kräva av skolan att de får utveckla sin individuella särart, kan få sina intressen tillgodosedda, får vara olika och ändå känna sig lika mycket värda.

När det gällde att i läroplanen ge uttryck för denna grundläggande syn tyckte vi oss i arbetet ha kommit fram till ett vägskäl: Skulle vi gå vidare mot en mer sammanhållen grundskola med mindre av valmöjligheter, eller skulle vi bättre främja jämlikheten genom att öka valfriheten? Regeringen valde det senare alternativet.

Vårt skäl för det valet är detsamma som man finner i många diskussioner om jämlikhet: Lika stora insatser för olika människor ger inte likadana resultat. För att ge alla barn chansen att i skolan få goda kunskaper och en gemensam referensram måste de få möjlighet till intresseval och en mer individuell behandling i skolan.

Läroplansförslaget förverkligar de tankarna framför allt genom ett friare studieval på högstadiet under en tredjedel av tiden. Utformningen av det friare studievalet är ett av de centrala inslagen i regeringens läroplansförslag. Det är tillfredsställande att utskottet i allt väsentligt ställt sig bakom den konstruktionen. Förutsättningen för det fria studievalet är att den som väljer efter intresse inte luras in i en återvändsgränd. Alla elever i grundskolan måste därför ha samma möjligheter att gå vidare till alla linjer i gymnasieskolan om det fria studievalet skall bli en realitet. Därför utgår regeringen i förslaget till en ny läroplan från att gymnasieskolan skall anpassas efter grundskolan, inte tvärtom. Alla utbildningar i grundskolan, alla kurser och kombinationer av kurser skall vara lika mycket värda, när eleverna söker till gymnasieskolan.

I läroplanspropositionen tar regeringen också ställning till förslagen från 1973 års betygsutredning. Det är naturligt med hänsyn till att synen på skolans innehåll och arbetssätt bör präglade förslagen om betygsättningen.

Förslaget innebär att betygen behålls i årskurserna åtta och nio. Det avgörande skälet för detta ställningstagande har varit att det i dag inte finns något som kan ersätta betygen vid antagning till vidare utbildning. Om det kommer att finnas i framtiden, får pågående försöksverksamhet och utvecklingsarbete utvisa.

De relativa betygen har varit starkt kritiserade och har ansetts motverka samarbete och samverkan inom klassen. Jag delar i stort sett den kritiken. Det nuvarande betygssystemet bör därför ändras så att betygsättningen kan ske friare utan bindningar till en på förhand given procentuell fördelning.

En tredje huvudpunkt i läroplansförslaget – liksom i SIA-reformen – är att öka det lokala engagemanget. Regeringen föreslår en rad konkreta reformer och nya pengar för att stärka det lokala ansvaret och inflytandet. Ett ökat lokalt engagemang krävs t. ex. för att rätt fördela de nya resurserna för träning i mindre grupper. Det krävs för att skapa tillvalskurser och ge ett varierat innehåll åt fria aktiviteter och temastudier inom det fria studievalet på högstadiet.

Delaktigheten, det lokala engagemanget, får också sitt konkreta uttryck i

arbetsplaner, ett slags utvecklingsprogram som skall utformas på varje skola som en utgångspunkt för arbetet och den lokala utvärderingen. Skyldigheten att utforma handlingsprogram markerar vikten av det lokala ansvaret.

En ny läroplan föder – liksom varje skolreform – förväntningar. Elever, lärare och föräldrar måste därför uppleva att de vackra reformorden också blir praktisk realitet. Alltför ofta har resurser för genomförande av reformer varit otillräckliga eller felriktade. Det har erfarenheterna lärt oss från lgr 1962 och 1969.

För att ge goda förutsättningar för att den nya läroplanen skall kunna genomföras skall 40 miljoner fördelas årligen på skolorna under en fyraårsperiod, två år innan läroplanen trätt i kraft och de två första åren efteråt. 15 miljoner ges till länskolnämnderna under samma fyraårsperiod. Utöver det anslås medel till lärarfortbildning.

Trots en ofta livlig debatt har den svenska skolan kunnat förändras i bred politisk enighet. Det är därför med glädje jag konstaterar att utbildningsutskottet ställt sig bakom huvudlinjer och flertalet förslag i propositionen och att den traditionella politiska enigheten i allt väsentligt kommer att gälla också den här läroplanen.

Den nya läroplanen – lgr 80 – är naturligtvis ingen slutpunkt i svensk skolutveckling. Den är tvärtom ett led i ett större reformprogram – utvecklingen av skolans inre arbete – som måste föras vidare. Utvecklingen av utbildningens innehåll och arbetsformer har i stora stycken skett som ett växelspel mellan centrala insatser och lokala initiativ och försök. Detta samspel mellan lokalt utformad skolutveckling och central översyn måste stärkas, berikas och vidareutvecklas. Det måste dessutom samordnas med en mera långsiktig läroplansforskning. Former för detta arbete utreds f. n. av skolforskningskommittén. En viktig beståndsdel i arbetet är att nära följa den internationella utvecklingen.

Herr talman! Jag inledde mitt anförande med att påminna om 1979 som barnens år och om att skolan är till för barnen och för deras bästa. Då är det naturligt att vi också försöker lyssna till vad barn och unga har att säga om skolan – på gott och ont. I diskussionen kring skolan är det då lätt att dras med av den pessimism som många ungdomar har inför skolarbetet och framtiden. Samhällsutvecklingen kan te sig oroande för den som arbetar med barn och ungdomar. Men vi får aldrig frestas att ge upp inför problemen. Barn har rätt att kräva att vi engagerar oss för dem, att vi arbetar för deras bästa och att vi gemensamt med dem kämpar för en bättre framtid.

Skolans problem löses naturligtvis inte med en ny läroplan. Den illusionen skall vi inte hänge oss åt. Det måste i stället – i den mån problemen kan lösas inom skolan – ske genom träget, konstruktivt vardagsarbete i varje skola i vårt land. Denna läroplan med dess krav på grundläggande kunskaper och färdigheter, dess möjligheter till ett friare studieval är, det är min övertygelse, en god grund för det konstruktiva vardagsarbetet i skolan.

Tillåt mig, herr talman, att i den andan sluta med några raders framtidstro, formulerade av diktaren Göran Sonnevi i samlingen *Det omöjliga*:

Inte det bländande
riket av ljus
men den grå, långsamt gryende
kyliga morgonen
till en serie
av möjliga dagar av arbete
Nästan allt återstår att göra
Det kan gå. Det är möjligt.

Nr 166

Tisdagen den
5 juni 1979

*Läroplan för
grundskolan*

LENA HJELM-WALLÉN (s):

Herr talman! En ny läroplan brukar alltid väcka debatt, både förväntningar och missstro. Hos många både inom och utom skolan är det enklare att hålla fast vid det man är van vid än att förändra. Likväl tror jag att allt fler ställer krav på förändringar av skolan. Man upplever starkt gapet mellan de politiskt fastställda målen för skolan och verkligheten, inte minst i form av bristande kunskaper, utslagning av barn i tidig skolålder, uppgivenhet inför framtiden och främlingskap inför arbetslivet.

Skolans brister ligger i dag i stor utsträckning i skolans inre arbete. Det är därför väsentligt att det politiska intresset just inriktas på frågor som handlar om skolvardagen och dess innehåll. Vilka kunskaper bör skolan ge, vilka arbetssätt leder bäst till att förverkliga målen, vilka värderingar dominerar skolarbetet i dag och vilka värderingar borde genomsyra skolvardagen?

Socialdemokraterna har lagt fram en omfattande motion som försöker ge svar på dessa frågor. Vi har lämnat en rad förslag för att i skolvardagen bättre förverkliga de mål som sedan länge uppställts för den svenska grundskolan.

Den läroplansreform vi nu skall fatta beslut om kan knappast sägas innebära några djupgående förändringar, men den är ett steg i rätt riktning. Den vill, som vi hörde av statsrådet Rodhe och enligt propositionens egen utsaga, fullfölja tidigare skolreformer, dvs. grundskolebeslutet år 1950, läroplansreformerna från år 1962 och 1969 samt SIA-beslutet från år 1976.

1. Beslutet i dag innebär ett principiellt viktigt ställningstagande genom att det *nuvarande sambandet* mellan vissa val i grundskolan och gymnasieskolan kapas. Propositionen tillmäter detta stor betydelse och slår fast: "Ett viktigt led i tre decenniers skolutveckling kan därmed förverkligas."

Vi socialdemokrater instämmer – under förutsättning att frikopplingen inte bara görs formellt utan får ett reellt genomslag. Då kan detta beslut innebära att elevernas framtida studieval inte behöver göras i tolvårsåldern utan får mogna fram under högstadietiden. Därmed ges också grundskolan en verklig chans att utvecklas till en skola för alla i en enhetlig och sammanhållen organisation, som medger den önskade inre mångfalden.

2. I de övergripande frågorna om *skolans innehåll och arbetssätt* innebär riksdagsbeslutet klara ställningstaganden i den riktning som socialdemokratin föreslagit. Det gäller skolans roll att träna för demokrati, att aktivt inöva handlingsmönster för hushållning med materiella och mänskliga resurser, internationell förståelse, fredsfostran och jämställdhet mellan könen.

Betydelsen av att skolan förbereder eleverna för vuxenlivet genom

grundläggande kunskaper framgår klart. Också vad utbildningsutskottet säger om de arbetssätt som skolan skall tillämpa är ett steg framåt. Vi är naturligtvis glada över att betänkandet i dessa grundläggande frågor hämtat så mycket från den socialdemokratiska partimotionen om läroplanen. Här har regeringsförslagen varit alltför vaga.

Detta gäller också de starka utskottsskrivningarna om att resursfördelningen ute i kommunerna måste vara behovsriktad med inriktning på att tillgodose de svagare elevernas behov. Under SIA-reformens första år med fri resursanvändning har man på många håll knappast levt upp till detta. Utskottet understryker därför på socialdemokratiskt initiativ att ett av de viktigaste motiven bakom SIA-reformen är att förbättra situationen för de svaga eleverna. Ytterligare en förstärkning av regeringsförslaget!

3. I *betygsfrågan* innebär propositionen och utskottsbetänkandet viktiga ställningstaganden till betygs funktion i skolans arbete.

Utskottet ställer sig bakom uppfattningen att betygen har spelat ut sin informerande roll – information lämnas bättre på andra sätt. Detsamma gäller betygs motiverande funktion – det är skolarbetet *i sig* som bör vara motiverande.

Det är endast urvalsfunktionen som fortfarande kan motivera betygssystemet. Arbetet på att ta fram andra urvalskriterier skall därför påskyndas, bl. a. i en omfattande försöksverksamhet med betygsfri intagning. På så sätt kan förhoppningsvis en konstruktiv debatt om urvalssituationen i samband med tillträde till gymnasieskolan komma till stånd i stället för den fruktlösa debatten om betygs vara eller inte vara i grundskolan.

4. *Arbetslivsorienteringen* är någonting ytterst väsentligt för elever i grundskolan. Det var med stor besvikelse vi fann att regeringen enbart ville fortsätta försöksverksamheten med en förlängd arbetslivsorientering. Så mycket mera glädjande är det att ett enigt utskott nu står bakom vårt och centerns krav på att arbetslivsorienteringen skall omfatta 6–10 veckor under grundskoletiden. En klar förbättring av propositionen!

I likhet med de flesta politiska beslut om förändringar i skolans verksamhet är de fyra områden jag nu berört helt beroende av hur besluten följs upp inom regeringskansliet, skolöverstyrelsen, lokala skolstyrelser och främst ute i skolans vardag.

En betydelsefull lärdom från tidigare skolreformer är att uppföljningsarbetet måste ägnas större omsorg än vad som tidigare skett. Av det skälet har vi socialdemokrater föreslagit en delegation med parlamentarisk sammansättning med uppgift att följa upp SIA-beslutet och läroplansförändringarna. Vi har också föreslagit en total översyn av all fortbildning och vidareutbildning av skolans personal. Vi är glada att konstatera att också de andra partierna i riksdagen sluter upp bakom dessa socialdemokratiska krav.

Som framgår av vad jag hittills sagt ställer sig utskottet bakom mycket av det som finns i den socialdemokratiska partimotionen. Det är glädjande att kunna konstatera den stora samstämmigheten mellan socialdemokraterna, centern och folkpartiet. Jag har i pressen t. o. m. kunnat se hur regeringsföreträdare redan använder socialdemokratiska motionskrav i anföranden ute i

landet.

Moderaternas skolpolitik däremot är något helt för sig. Ett enda av den moderata partimotionens yrkanden har gått igenom. Men det utgjorde tydligen ett olycksfall i arbetet för moderaterna, eftersom de själva till hälften raskt hoppade av detta yrkande. I övrigt står moderaterna helt isolerade.

Så snart man skrapar på moderatkraven visar de sig bestå av traditionell skolkonservatism, som inte bara socialdemokratien bekämpar utan – att döma av utskottsbetänkandet – även folkpartiet och centern vägrar att ställa upp på.

Jag övergår nu till att något kommentera de socialdemokratiska reservationerna. Jag vill genast yrka bifall till reservationerna 5, 6, 8, 20, 23 och 27. Åke Gillström kommer senare att beröra de övriga s-reservationerna.

Det som i läroplansdebatten särskilt har tilldragit sig stort intresse är *högstadiets tillvalskonstruktion*. Regeringen har valt en modell som innebär kraftiga inskränkningar för ett verkligt fritt val. Det är därför glädjande att utskottsmajoriteten ställt sig bakom den socialdemokratiska motionen och utvidgat det fria valet. Detta innebär t. ex. större möjligheter att välja bland flera språk än tyska och franska. Konstruktionen innebär att man inom ett sammanhållet högstadium låter elevernas intressen slå igenom.

Det är beklagligt att utskottsmajoriteten anser att betyg måste ges inom den fria sektorn. Betyg innebär en risk för betygstaktiska studieval i stället för ett fritt intressestyrt val. För att uppnå det man önskar med en intressestyrd tillvalssektor krävs enligt vår mening att den görs betygsfri.

Vi anser vidare att man inom tillvalssektorn bör eftersträva ett icke-ämnesbundet innehåll och arbetssätt som utgår från elevens eget ansvar. Vi föreslår därför en annan benämning av tillvalssektorn, nämligen fria studier.

Vi anser också att det vore en fördel att inte i alla lägen kräva att en lärarbehörig person handhar de fria studierna. Kurser som behandlar exempelvis friskvård, ett utvandrarnland, vård av gamla och unga kan lika bra ledas av personer som har direkt erfarenhet från dessa områden. Vi tror att det är en fördel om man på det viset öppnar skolan och tar hjälp från samhället i övrigt. Vi hoppas också att tillvalsgrupperna kan göras åldersblandade.

Beträffande *timplanen* är vi tillfredsställda över att utskottet tillstyrkt vårt motionsyrkande att inte minska tiden för *samhällsorienteringen* på högstadiet. Vi kan emellertid inte acceptera att detta sker genom att antalet lektioner på högstadiet ökas. Vi menar att man måste prioritera bland det antal lektionstimmar som eleverna nu har på högstadiet och inte öka lektionstiden på bekostnad av de fria aktiviteterna. Vårt förslag är att den ökade tiden för det samhällsorienterande blocket klaras genom att tiden för tillval minskas från elva till tio veckotimmar.

Det stora greppet som skulle tas på mellanstadiet enligt tidigare riksdagsbeslut var att minska antalet lektioner till förmån för tid för fria aktiviteter. I skolöverstyrelsens förslag fanns sex veckotimmar upptagna för fria aktiviteter. I regeringens proposition angavs tre veckotimmar. I utskottsmajoritetens förslag har tiden decimerats till två veckotimmar, vilket alltså inte ens räcker

till en timme i veckan per årskurs.

När man i den allmänna debatten om ungdomars fritid alltmer betonar vikten av stimulerande engagemang och berikande intresseaktiviteter på fritiden, går utskottets majoritet motsatt väg. Vi beklagar detta och menar att även om det är önskvärt att införa moment av hemkunskap på mellanstadiet, så bör det inte gå ut över de fria aktiviteterna.

Vi måste också påpeka att utskottsmajoriteten helt förbisett vilka kostnader beslutet medför. I andra sammanhang talar man varmt för återhållsamhet med att öka de kommunala kostnaderna. Men här skriver man bara ut en räkning till kommunerna på hundratals miljoner kronor.

Det är förvånande att centern här gått med på ett enskilt moderatyrkande. Centerns partimotion stod för sex veckotimmar för fria aktiviteter på mellanstadiet. Nu accepterar centern två veckotimmar. Också folkpartisterna har här sprungit ifrån sin partilinje, såsom den framgår av propositionen. Det är alltså ett märkligt spel som har förevarit.

I stället borde de viktiga momenten av hemkunskap kunna ses som en del i de vardagskunskaper som utskottet, bl. a. på grundval av ett socialdemokratiskt motionsyrkande, framhävt mycket starkt och som bör finnas på alla stadier, i all undervisning.

I samband med den nya läroplanens genomförande tillförs skolan närmare 300 milj. kr. enligt propositionen. Detta föreslås dock först för 1982/83. Enligt den socialdemokratiska partimotionen är skolan i behov av fler medarbetare redan i dag. Med ökad vuxentäthet i skolan skulle man bättre kunna hjälpa elever med svårigheter, ge stöd åt oroliga klasser, minska oron utanför lektionerna i form av mobbning och vandalisering osv. Det skulle också kunna utgöra ett positivt tillskott till ett pedagogiskt och socialt förnyelsearbete i skolan. Vi socialdemokrater föreslår därför att skolan redan nästa läsår får ett resurstillskott om 95 milj. kr. Jag konstaterar att det endast är socialdemokraterna som är beredda att skapa ytterligare ekonomiskt utrymme för att nu förbättra arbetsmiljön i skolan.

All kritik av skolans arbetsmiljö, allt tal om mindre elevgrupper och ökad personaltäthet faller för borgerligheten platt till marken. När beslutet om skolan fattas är det ändå bara socialdemokraterna som har konstruktiva lösningar och som är beredda att stå för vad dessa lösningar kostar. Borgarna står för kritiken och det yviga ordandet och för svikna löften om mindre klasser.

Skillnaden mellan ord och handling går inte att bortförklara. Jag hoppas ändå att de borgerliga talarna efter mig har mod att ta upp denna fråga och inte bara försöker tiga ihjäl den. Än finns det också tid att ändra sig och rösta på vårt förslag om att tillföra ytterligare 95 milj. kr. för att förbättra arbetsmiljön i skolan redan kommande läsår.

Regeringsförslagets fördelning av resurserna finns mycket detaljerat beskriven i propositionen. Detta har uppfattats som direkta anvisningar för resursanvändningen ute i kommunerna och därmed som ett avsteg från SIA-beslutet om att lokalt besluta om den mest lämpliga fördelningen av förstärkningsresurserna.

Ett enigt utskott uttalar nu att propositionens beräkningsgrunder inte skall innebära styrning av resursanvändningen lokalt. Rätten att lokalt avgöra resursfördelningen skall således alltså till fullo gälla.

En majoritet i utskottet, bestående av folkpartister, centerpartister och socialdemokrater, står som jag tidigare nämnt bakom utskottsbetänkandet och därmed propositionen i vad gäller betygen i grundskolan. Det är viktigt att det har bildats en så stor majoritet i denna fråga. Moderaterna får nu ensamma föra den fruktlösa debatten om betygens vara eller icke vara, medan en majoritet av riksdagen konstruktivt vill arbeta fram andra urvalsinstrument och därmed avskaffa betygen. Jag har förstått att uttrycket "avskaffa betygen" ändå är farligt inom det borgerliga blocket, tyvärr.

Från socialdemokratiskt håll anser vi det oförsvarligt att nu helt förbigå betygssituationen i gymnasieskolan. I motionen har vi därför föreslagit en lokal försöksverksamhet med att ta bort betygen på höstterminen i årskurs 1 och vid ytterligare några betygstillfällen i gymnasieskolan. Detta föreslogs också av betygsutredningen men avvisas av utskottets majoritet. Skälen framgår inte.

Av vad jag nu har sagt framgår att vi socialdemokrater anser oss ha kunnat påverka stora delar av beslutet om ny läroplan. Likväl tror jag inte att de beslut vi i dag fattar om skolan är tillräckligt genomgripande. Inom det socialdemokratiska partiet pågår därför ett programarbete för framtidens skola.

Det gäller dock att ta tag i de dagsaktuella frågorna, att konstruktivt arbeta med att minska gapet mellan målbeskrivning och skolans verksamhet. SIA-beslutet och detta läroplansbeslut lägger en god grund för ett lokalt förnyelsearbete för att komma till rätta med åtskilligt av skolans ofullkomlighet.

Vår strävan är en skola som utgör en utvecklande verksamhet och som möjliggör ett aktivt kunskapssökande för alla elever. Detta mål kommer socialdemokratin aldrig att göra avkall på. Inom arbetarrörelsen finns erfarenhet av att kunskap är makt, makt som inte får förbehållas ett fåtal. I det uppföljningsarbete som ligger framför oss kommer därför arbetarrörelsen centralt och lokalt att aktivt arbeta för en skola för alla, en skola som lär för livet.

OVE NORDSTRANDH (m):

Herr talman! Knappast något område i vårt samhälle har reformerats så ofta och så mycket som skolan under de senaste årtiondena. Den kvantitativa expansionen av landets utbildningsväsen har varit mycket imponerande och glädjande. Alla ungdomar har i dag den formella möjligheten att tillgodogöra sig en minst tolvårig skolutbildning, och huvudparten använder sig numera också därav. Skillnaden i detta avseende mellan 1920-talet – mitt eget skolårtionde – och dagens situation är enorm.

Många problem som vi velat avskaffa kvarstår dock, och nya har tillkommit. Olika slag av snedrekryteringar kvarstår alltså. Skiftande hembakgrund och olika bostadsförhållanden har fortfarande betydande

inflytande på ungdomens val av utbildning. Den könsmässiga snedrekryteringen till olika utbildningsvägar är långt ifrån övervunnen. Påtagliga är likaledes svårigheterna att rekrytera elever till framför allt teknisk och naturvetenskaplig utbildning och till vissa yrkeslinjer.

Vi har i stort sett bra skollokaler, bra lärare, bra undervisningsmateriel. Ändå känner alltför många elever, som inte är bra men borde ha kunnat vara det, vantrivsel i skolan. Därmed blir arbetsklimatet icke bra. Ordningsproblemen växer och blir på sina håll nästan olidliga. Lärarnas situation blir därefter. De kunskaper och färdigheter med vilka ungdomarna tar avsked av skolan lämnar icke sällan mycket övrigt att önska. Det må man kunna säga utan att bli beskylld för svartmålning. Verkligheten är icke tillfredsställande överallt. Missförhållandena, särskilt i storstäderna, är svåra.

Skolan har två huvuduppgifter: att fostra och att lära. Båda är lika viktiga, båda måste betonas. Skolan skall träna för vuxenlivet, och i en sådan träning skall ingå såväl kunskaper och färdigheter som normer och värderingar. Vill man använda ett fint ord, skulle man kunna tala om livskompetens, något som utbildningsministern f. ö. redan gjort.

I en partimotion från moderata samlingspartiet som väcktes under allmänna motionstiden framhölls att varje enskild elev måste ges möjlighet att utvecklas efter sina egna förutsättningar, sina anlag och sina intressen till en kunnig, duglig och ansvarskännande individ och samhällsmedborgare. Utbildningens organisation och de metoder som används måste anpassas till de studerande så att effektivitet, arbetsglädje och arbetsro får prägla utbildningen. För att möjliggöra att detta mål uppnås behövdes enligt motionen ett samlat åtgärdsprogram för en kvalitativ upprustning av grundskolan. Det borde alltså, menade man, vara dags för kvalitetsreformer i skolan.

Innan jag går vidare skall jag bara notera att det inte heller i dag gick att undvika Lena Hjelm-Walléns obligatoriska onyanserade angrepp på den moderata skolpolitiken. Jag finner ingen större anledning att här påvisa att ansvaret för mycket av det som varit misslyckat med vår grundskola vilar på socialdemokratin, som har haft makten även över skolans utformning. Jag skall avstå från det. Det är glömt nu, och det finns ingen anledning att fördjupa sig i historia.

Propositionen 1978/79:180 om läroplan för grundskolan kan ses som ett sådant åtgärdsprogram som den moderata partimotionen vill ha genomfört. Kan vi moderater acceptera detta program? Både ja och nej – men mest ja. Programmet är klart bättre än skolöverstyrelsens förslag till ny läroplan, som remissinstanserna utsatte för en förödande kritik. Man har verkligen anledning att fråga sig vad de tjänstemän på SÖ som bär ansvaret för det misslyckade förslaget har för kunskaper om skolans verklighet och behov av riktlinjer. Här finns det, som jag har sagt förut, plats för fältstudier.

Å andra sidan är vi moderater icke helt nöjda. På åtskilliga punkter finns det för oss anledning att rikta kritik mot regeringens förslag och komma med egna alternativ och preciseringar. Jag skall ta upp några avsnitt där vi inte är ense med utskottets majoritet. Hans Nyhage, Birgitta Rydle och Britt Mogård

kommer att behandla andra.

Den ena av skolans båda huvuduppgifter är, som jag tidigare understrukt, att lära och, vilket skall tilläggas, ställa *krav* på eleverna att lära sig. Betyg skall sättas på de resultat som kraven leder till. En del skolpolitiker och undervisningsteoretiker försöker försköna den brist på kunskaper och färdigheter som många grundskoleelever uppvisat med att säga att kunskapsbegreppet förändrats. Ja, visst har det ändrat karaktär och kommer att ändras ytterligare i en ändlös serie. Men kvar står genom tiderna att förutsättningarna för vinnande av den livskompetens som vi är överens om att varje elev skall ha med sig ut i världen utanför skolan är de kommunikativa färdigheterna eller, med andra ord, basfärdigheterna att tala, att läsa, att skriva och att räkna. Utan dem kan ingen livskompetens byggas som är ordentligt hållbar.

Självfallet finns det även andra färdigheter som måste ingå i livskompetensen. Men det är av vikt att termen basfärdigheter reserveras för förmågan att tala, läsa, skriva och räkna. Språkets makt över tanken och handlandet är stor. Begreppet basfärdigheter får inte tunnas ut och kanske till slut omfatta nästan allt som skolan skall ge. Avkall får inte ges på att basfärdigheterna är vad de är, hur än kunskapsbegreppet i övrigt växlar och förändras.

Samma tendens till att skapa oklarhet och oprecisering som kan iakttas i propositionen och utskottsbetänkandet vad beträffar definitionen på basfärdigheten kommer till synes i uttalandena om de krävande och grundläggande ämnena fysik och kemi inom det naturvetenskapligt-tekniska blocket. I propositionen rekommenderas en orientering bort från, som det heter, traditionellt upplagt stoff i främst fysik och kemi. Läromedlen anklagas för att ha kvar en besvärande ämnescentrering, hög abstraktionsnivå och abstraktionstäthet.

Visst kan det för många elever vara svårt att tillägna sig baskunnighet i fysik och kemi – jag har själv varit en sådan elev. Viljeanstängning kan behövas. Men man gör ingenting lättare för sådana elever genom att minska ämnescentreringen, dvs. genom att i undervisningen i fysik och kemi ägna sig åt annat än grundläggande fysikaliska och kemiska fakta och sammanhang, vars existens aldrig kan pratats bort och som måste läras in både genom praktiska övningar och genom åtminstone någon liten abstraktion. Laboratoriet får ju inte bara vara en lekplats. Mycket av det stoff i fysik och kemi som i propositionen något nedvärderande kallas "traditionellt upplagt" är tidlöst och kan inte läggas upp mer än på ett sätt, om det skall kunna ge de grundläggande insikter som måste anses nödvändiga för förståelsen av sammanhangen i natur, miljö och teknik. Att, som man gör i propositionen, tala om att specialistutbildning skulle vara det man just nu sysselsätter sig med i grundskolan är helt missvisande och enligt min mening nästan löjväckande.

Utskottet ansluter sig aningslöst till propositionens dunkla och grumliga förslag om inriktningen av det naturvetenskapligt-tekniska blocket. Vi kan för vår del inte instämma med utskottet. De kunskaper i fysik och kemi som nu förmedlas i grundskolan är nödvändiga för att eleverna skall förstå

väsentliga sammanhang. Enligt vår uppfattning bör förändringar inte vidtas.

För oss moderater är det a och o – alfa och omega – att grundskolan kan ge eleverna fasta och adekvata kunskaper. Det moderna samhället kräver allt högre genomsnittlig utbildningsnivå hos medborgarna. Mot den bakgrunden anser vi det vara verklighetsfrämmande att, som man gör i propositionen, betrakta grundskolan som helt skild från gymnasieskolan eller som en avslutad utbildning. Grundskolan skall förbereda för fortsatta studier i en eller annan form och måste därför vara utformad efter de krav som ställs på och under den fortsatta utbildningen. Följaktligen bör alla studieval i grundskolan, som vi ser det, icke ge behörighet till samtliga linjer i gymnasieskolan. Man riskerar att bädda för studiemisslyckanden genom att förespegla eleverna, att de inte behöver vissa förkunskaper. Troligt är också att kvaliteten på utbildningen sänks i gymnasieskolan på grund av för dåliga förkunskaper i vissa ämnen, något som också får effekt för universitetens och högskolornas del. De taktiska valen, som redan nu är ett problem, kommer att öka.

Jag blev litet beklämd över att utbildningsministern ganska provokativt uttalade, att gymnasieskolan skall anpassas efter grundskolan och inte tvärtom. Jag anser att den riktiga vägen vore att försöka anpassa båda efter varandra. Även gymnasieskolan måste ha ett eget mål, vilket jag vill understryka. Det är inte så enkelt, att man bara kan säga att gymnasieskolan skall anpassas efter grundskolan. Hur mycket skall den anpassas? Måste den uppge de egna mål som ju gymnasieskolan måste ha?

Propositionen hävdar att könstillhörighet skall ingå bland urvalsgrunderna vid intagning till gymnasieskolan. Utskottets majoritet biträder detta förslag. För oss moderater är en sådan urvals- och antagningsgrund icke acceptabel. Självklart bör åtgärder vidtas för att få till stånd en jämnare könsfördelning på olika utbildningsvägar, vilket upprepats hundratals gånger och vilket vi helt instämmer i. Men vi kan inte gå med på att räkna könstillhörighet som en direkt merit. Här rör det sig om en grundläggande principfråga.

Skolan är vår största arbetsplats. Där möts, som understryks i debattskriften Skolan skall fostra, varje skoldag drygt 1 400 000 elever och lärare samt andra vuxna, och där fullgörs skolans två huvuduppgifter: att fostra och att lära. I många skolor är arbetsklimatet bra och arbetsdisciplinen – om jag nu får använda det ordet – ungefär som på andra arbetsplatser, dvs. i stort sett god. På en del håll är emellertid situationen bedrövlig med vantrivsel och dess följder – oro, skolk, störande uppträdande, skadegörelse, vandalisering, stöld och mobbing, ja, rent av hot mot och misshandel av lärare. Slappa skolledningar saknas inte. Varför skulle alla sådana vara bra?

Uppenbart är att skolans fostrande roll måste betonas starkare och utövas effektivare. Ett betydelsefullt initiativ var tillsättandet av den s. k. normgruppen. Nu väntar vi på resultatet av dess debattskrift. Det räcker inte med debatt om normbildning och normöverföring. Propositionen är litet tyst om normgivningsproblematiken, och utskottet faller in i tystnaden.

Vad det nu gäller är att på grundval av debattskriften och de idéer den kan

föda snarast komma överens om gemensamma regler för arbete och samlevnad och se till att de respekteras. Vi måste göra klart för oss att lika litet som vi kan leva i ett normlöst samhälle kan vi arbeta i och med en normlös skola. Fostran till respekt för och efterlevnad av normer är förutsättningen för att kunna lära i bästa möjliga miljö.

En av vägarna är att de grundläggande kristna etiska värdena stärks, byggs under och aktualiseras. De är ju grundvalen för vår västerländska människosyn och kultur, ja, för vår demokratiska livssyn och livsstil. Skolans fostran får icke stå främmande för kristen etik och moral, ännu mindre avvisande. Ingen skall påtvingas den etik och den moral som kristendomen står för, men när ett normsystem för skolan äntligen skapas torde detta icke kunna ske utan inslag av den kristna etik som redan ingår i samhällets normbildning, vare sig vi är medvetna om det eller inte.

I detta sammanhang bör det understrykas att dagens ungdom i växande grad intresserar sig för andliga frågor och söker i sin livssituation stöd i den kristna etiken. Det kan därför hävdas att den andliga vård som också skolan bör ge behöver utökas, vilket också betonas i reservationen 3 av Sven Johansson om andlig vård och vägledning i skolan. Reservationen kommer att stödjas från moderat håll.

Till sist vill jag säga att man nog inte kan förneka att en viss nedvärdering av faktiska, redovisningsbara kunskaper under en följd av år har påverkat och format skolpolitiken i vårt land. Vem som enligt min mening bär skulden till detta skall jag inte redogöra för i detta sammanhang. Man har nöjt sig med att betona att det enda betydelsefulla är förmågan att använda kunskap, icke beaktande att *inhämtande* av kunskap, inte utan möda, måste föregå användning av kunskap. Ett tillnyktrande tycks vara på väg, om man skall döma av propositionen och utskottsbetänkandet om läroplan för grundskolan. Därför ger vi också vårt instämmande. Är detta riktigt kan vi moderater endast önska läroplanen lycka till, även om vi i åtskilliga stycken inte har lyckats forma den som vi velat och fortfarande vill.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 1, 2, 3, 4, 11 och 13 liksom till övriga reservationer där mitt namn finns med. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

LENA HJELM-WALLÉN (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nordstrandh ägnade sig föredömligt litet åt att råskälla på den socialdemokratiska skolpolitiken, vilket vi är vana vid att moderata företrädare gör.

Herr Nordstrandh sade bl. a. att man inte hade lyckats i svensk skolpolitik, och det håller jag med om. Skillnaderna mellan målbeskrivningen och verkligheten är stor. Därför är det så viktigt att fortsätta förnyelsen. Däremot håller jag inte med herr Nordstrandh om att det har reformerats så väldigt mycket på skolans område. Det har kanske reformerats mycket på papperet, men reformerna har inte fått tillräcklig genomslagskraft, och det är detta som vi nu måste arbeta med, dvs. arbeta med skolans inre frågor. Herr Nordstrandh nämnde moderatmotionen från januari. Och det är en motion

som man verkligen minns – särskilt för de mycket uppseendeväckande enkla lösningar på skolproblemen som den innehöll. En av attsatserna i den motionen löd: att arbetsmiljön skall präglas av arbetsro och arbetsglädje.

Tänk – så enkelt var det alltså. Att ingen tidigare har kommit att tänka på det och lagt fram ett förslag om att vi här i riksdagen skulle fatta ett beslut om att skolan skall präglas av arbetsglädje och arbetsro – och därigenom hade vi löst alla skolproblem!

Moderaterna fortsätter att hålla fast vid den här motionen, som också krävde ett åtgärdsprogram. Man har alltså inte insett att det läroplansförslag som kommer från regeringen och det beslut vi nu kommer att fatta är ett åtgärdsprogram. Man kan inte lägga till ytterligare ett program. Det gäller i stället att hoppa på det reformtåg som nu går.

Vad innehåller då moderatmotionen till läroplanspropositionen för förslag till åtgärder? Det mest slående är att den består av en mängd önskningsom att behålla det vi i dag har, exempelvis nuvarande inträdeskrav till gymnasieskolan, betygen, de alternativa kurserna, synen på kunskap, synen på ämnenas innehåll, alltså krav på att behålla mycket av det som finns i dagens skola så som den nu fungerar. I nästa sekund framför moderaterna en ohämmad kritik emot skolans sätt att fungera.

Det är någonting i det här som inte stämmer. Var finns de förslag som i grunden skulle förändra den svenska skolan, som på något vis skulle ta bort grunden för den kritik av den svenska skolan som vi brukar höra från er? I riksdagen och utbildningsutskottet har sådana förslag i varje fall inte presenterats. Och vilka beslut om förändringar genomdrevs under den tid då ni ändå hade det yttersta ansvaret för skolverksamheten, med en moderat skolminister? Jag skulle kunna bistå med en uppräkningslista som Britt Mogård själv gjorde våren 1978, men den är ganska generande i all sin ytlighet. Det blev ingenting av all den moderata kritiken.

OVE NORDSTRANDH (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag konstaterar med tillfredsställelse att Lena Hjelm-Wallén har fattat att partimotionen var ett försök till ett åtgärdsprogram. Vi kommer inte att behandla detta förslag till åtgärdsprogram, utan vi fick ett åtgärdsprogram – om vi nu skall använda den termen – från regeringen. Och på grundval av vad vi lade fram i partimotionen har vi alltså nu försökt påverka utskottsbetänkandet – det är det som är det avgörande och inte regeringspropositionen – i vår riktning. Att vi inte har lyckats särskilt mycket på vissa av de punkter som Lena Hjelm-Wallén drog fram kan väl bara glädja Lena Hjelm-Wallén, men knappast någon annan än henne och hennes gelikar.

Jag skall inte fortsätta den här diskussionen ytterligare, men jag vill ställa en fråga: Är allt i den tidigare grundskolan så illa beskaffat att det inte kan överföras till den nya grundskolan med den nya läroplan vi nu tar? Så totalt galna, menar vi, är inte de förslag vi lagt fram, som alltså anknyter till vad vi har haft i den gamla läroplanen och grundskolan. Är det helt omöjligt att hävda dem vidare måste det betyda att de som är ansvariga för det – socialdemokraterna, det var ju de som på den tiden helt behärskade

utbildningspolitiken – nu kasserat alltsammans. Ingenting går ens att diskutera utan att Lena Hjelm-Wallén säger, att om man skrapar på våra förslag träder det fram något mycket negativt – jag har glömt vilket okvädinsord Lena Hjelm-Wallén använde, men hon kan väl själv lägga in det i sammanhanget.

LENA HJELM-WALLÉN (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag trodde att "okvädinsordet" snarare var en neutral benämning, eftersom det var ordet "konservatism" som jag använde. Jag antar att det är något som herr Nordstrandh vill stå för.

Men det är givet att vi är glada för att moderaterna inte har kunnat påverka utskottsskrivningen med ert önskemål om att behålla det som vi inte tycker är bra i dagens skola. Det är alltså det som ni står för. Jag menar att det inte stämmer med moderaternas våldsamma kritik av skolan att ni samtidigt önskar behålla väldigt mycket av detta. Vi säger i stället att skolan nu behöver ett större genomslag av de reformer som vi har varit med om att fatta beslut om här i riksdagen åtskilliga gånger. Jag tror att det läroplansbeslut som vi skall fatta i dag kommer att göra det lättare att förverkliga de mål som redan är uppställda.

CLAES ELMSTEDT (c):

Herr talman! I en motion till 1974 års riksdag framhöll centern bl. a.:

"De flesta ämnen i grundskolan bör kunna ge utrymme för praktisk verksamhet i olika avseenden. Kan man inte i den konkreta undervisningssituationen finna inlärningsformer med praktiska inslag, finns i allmänhet möjlighet att anknyta utbildningen till en praktisk verklighetsbild. Det är av stor vikt att alla möjligheter till praktisk anknytning tas till vara."

Det är med stor tillfredsställelse jag noterar, att den nu aktuella läroplanspropositionen till stor del bygger på denna syn.

I januari i år tog centern i en partimotion upp en rad frågor på grundskolområdet. Vi hade ett behov av att med anledning av SÖ:s förslag till ny läroplan för grundskolan redovisa våra synpunkter mera i detalj. Det var ju dessutom vid den tidpunkten ovisst, om det skulle komma någon proposition i ärendet i sådan tid att vårriksdagen skulle hinna ta ställning i frågan. Nu kom en sådan proposition i tid, och det är bra. Jag vill begagna detta tillfälle att ge skolministern en clöge för detta.

Förutom det som jag inledningsvis citerade yrkades i motionen i januari först på en förstärkning av den praktiska yrkesorienteringen och en större betoning av baskunskaper och basfärdigheter. Det slogs vidare fast att ämnena svenska och matematik framöver måste få minst oförändrad lektionstid. Den naturvetenskapliga undervisningen bör ges en mera praktisk inriktning och ekologin tas upp i undervisningen. Vi bör ha ett tillvalssystem, som ger elever möjligheter till fördjupning i något ämne eller någon ämneskombination, oavsett om det gäller praktiskt eller teoretiskt inriktade ämnen. I motionen uttalades också det viktiga i att införa begreppet vardagskunskap och göra detta till en naturlig del i olika ämnen, för att ge

undervisningen en bättre verklighetsförankring än nu. Hemkunskap borde införas på såväl låg- som mellanstadiet. Den särskilda resurs som i dag finns inom ramen för alternativkurserna i matematik, engelska och B-språk skall behållas inom resp. ämnen, även i fall där alternativkurserna organiseras om.

Dessa centrala yrkanden är samtliga tillgodosedda i det förslag till ny läroplan som utskottet nu tillstyrkt. Motionen väcktes som nämnts i januari, och de flesta av kraven beaktades redan i regeringens proposition, som riksdagen fick i början av april. Ibland känns det välgörande att ha varit ute i tid, eftersom ingen gärna kan misstänka den som var först ute, för att ha plagierat någon annan som har kommit därefter.

Vi har alltså fått de av mig nämnda kraven beaktade redan i propositionen. Det visar att det finns gemensamma värderingar mellan regeringspartiet och vårt parti, och det kan finnas anledning att någon gång erinra om detta.

Efter regeringsskiftet 1976 har det blivit ett helt annat och bättre debattklimat när det gäller skolfrågorna. Även socialdemokraterna visar nu större benägenhet att erkänna de problem som finns och som länge har funnits i skolan. Lena Hjelm-Walléns anförande här i dag vittnar bl. a. om detta. Det är bra att det är så. Vi har från centern vid många tillfällen under 1970-talet erinrat om de problem som funnits och föreslagit åtgärder för att lösa dem. Engagemanget på andra håll har väl i och för sig funnits men varit tämligen svalt.

Bevarande av de små skolorna, bättre balans mellan teori och praktik på grundskolans högstadium är två centrala frågor som vi drivit. Med fler mindre skolor och ett ökat inslag av praktiska moment i undervisningen hade med all säkerhet många av de problem, som så många ungdomar haft och har svårigheter med, aldrig uppstått.

Omsvängningen är som sagt välkommen. I Lena Hjelm-Walléns anförande tyckte jag mig dock märka en entusiasm över de fria aktiviteterna och de praktiska inslagen som gör att hon i någon mån glömmet bort den andra viktiga delen, nämligen kunskapsinhämtandet. Det är ofta så att när man – som vi inom centern gjort i dessa ärenden – gång efter annan för fram förslag utan att dessa röner något särskilt stort intresse från en bredare publik, men där en och annan börjar fundera över om det kanske ligger något i dem, så är de plötsligt var mans egendom, och det är ingen hejd på entusiasmen.

Vad det hela handlar om är att få en grundskola som ger ungdomarna möjlighet att få en gedigen grundundervisning och grundutbildning. Alltför många undersökningar ger besked om att så icke är fallet. Orsakerna är flera och ligger åtskilliga år tillbaka i tiden. På alltför många håll fungerar helt enkelt inte skolan. Det vore dumt att inte erkänna detta. Det är också det som, delvis i varje fall, ligger bakom att vi nu har fått förslag till ny läroplan.

En läroplan måste ange en någorlunda verklighetsanknuten väg som man kan beträda för att nå alla elever och ge dem de kunskaper som de har förutsättningar att ta emot och rätt att kräva. Graden av krav på baskunskaper och basfärdigheter är beroende av en rad förutsättningar, där den enskilde elevens mottaglighet är den främsta. Att det måste ställas krav på bättre

baskunskaper är helt klart. Det är i dag alla överens om. Det här är ingen lätt väg. Den är svår, men inte desto mindre viktig.

Vad är då baskunskaper? Enligt vår uppfattning ingår i dessa naturligtvis främst att man kan kommunicera med andra, att man helt enkelt kan läsa och uttrycka sig i tal och skrift, att man kan räkna. De flesta grundskoleeleverna går som bekant vidare till gymnasiestudier, och vilken linje eller specialkurs man än väljer underlättas naturligtvis arbetet här om man har tillfredsställande kunskaper i ämnen som alltid finns med, helt eller delvis. Men i baskunskaper ingår också kännedom om samhällets och arbetslivets grundläggande funktioner. Dagens på många sätt hårdexploaterade samhälle kräver insikter i ekologiska frågor, inte minst för att man så tidigt som möjligt i livet skall få den respekt för naturresursernas användning som många i dagens vuxengeneration av allt att döma saknar.

För att öka mottagligheten hos eleverna när det gäller bättre baskunskaper krävs en skoldag eller ett läsår med varierat innehåll. Förslaget till ny läroplan är i stort sett bra. Många av de krav centern rest genom åren kommer här in, som jag inledningsvis påpekade, och de kommer in på ett naturligt sätt. Det gäller kontakterna med arbetslivet och det gäller synen på begreppet vardagskunskaper, som vi formade i partimotionen i januari och som propositionen och utskottet tagit fasta på. Vardagskunskaper är inget särskilt ämne utan moment i olika ämnen. Jag erinrar också om att vårt förslag om fördjupning inom vissa ämnesområden i samband med tillval på högstadiet vunnit gehör i såväl proposition som utskottsbetänkande. Här bör finnas möjligheter för såväl den praktiskt som den teoretiskt inriktade att få sina studieönskemål tillgodosedda.

Kravet på bättre baskunskaper och basfärdigheter får inte ställas i motsatsförhållande till önskemålet om bättre kontakter med livet utanför skolan. Denna kontakt skall utformas så att den stimulerar och underlättar det direkta kunskapsinhämtandet. Å andra sidan får man inte falla för frestelsen att tro att fria aktiviteter och arbetslivskontakter kan ersätta kravet på baskunskaper. Det vore att göra det alldeles för enkelt för sig.

Utskottsbetänkandet kan, om man ser till antalet reservationer, ge intryck av stor oenighet. Så är det inte. Ett och annat försök till partiprofilering förekommer förstås, här som på så många andra områden. Ett åtgärdsprogram för kvalitativ upprustning i grundskolan pläderar t. ex. moderaterna för i en av sina reservationer. I denna talas om att utbildningens organisation och de metoder som används måste anpassas till de studerande så att effektivitet, arbetsglädje och arbetsro får prägla utbildningen. Ja, vem påstår något annat? Ingen. Hela läroplansarbetet går ju i den riktningen, vilket också utskottet understryker.

I en annan reservation försöker moderaterna få till stånd någon sorts skiljelinje när det gäller begreppet basfärdigheter. För den som läser reservationen och motsvarande text i utskottsmajoritetens skrivning torde det vara svårt att finna någon nämnvärd skillnad. Utskottet slår fast att att tala, läsa, skriva och räkna utgör grundläggande färdigheter och att de utgör den betydelsefullaste delen av de basfärdigheter som skolan skall ge eleverna.

Kan man komma så mycket längre när man nu beskriver det hela? Som alltid är det tillämpningen som är avgörande för resultatet. Centern kommer att noga följa de undersökningar och utvärderingar som kommer fram några år efter det att den nya läroplanen på 1980-talet har trätt i funktion. Det här är ett av läroplanens viktigaste avsnitt.

Propositionens timplaneförslag har ändrats endast på ett par punkter, men i bägge fallen har ändringen föranlett reservationer från de socialdemokratiska ledamöterna i utskottet.

Propositionens förslag att minska tiden för samhällskunskap på högstadiet har ett enigt utskott ändrat på, och utskottsmajoriteten föreslår oförändrad tid, dvs. 17 veckotimmar. Reservationen gäller frågan om varifrån den timme skall tas som utskottet ökar samhällsorienteringen med. Reservanterna anser att den bör tas från tillvalstiden, som då skulle minska från elva till tio veckotimmar, men utskottsmajoriteten föreslår att tiden skall tas från fria aktiviteter, som då minskas från sex till fem veckotimmar.

Som jag tidigare crinrat om yrkades från centern att ämnet hemkunskap borde införas på såväl låg- som mellanstadiet. I propositionen föreslås att hemkunskapen tas in på lågstadiet. Utskottsmajoriteten biträder centermotionen även när det gäller mellanstadiet. Ämnet ingår på så sätt kontinuerligt i elevernas studiegång från lågstadiet och uppåt hela grundskolan igenom.

Lena Hjelm-Wallén antydde i sitt anförande att hon tyckte det var märkligt att vi hade gått med på detta, eftersom det var ett enskilt moderatyrkande. Det är därför som jag noga understryker att det var ett yrkande också i vår partimotion från januari. Jag vill också korrigera Lena Hjelm-Walléns påstående att vi med detta skulle ha åsamkat kommunerna ökade driftkostnader, eftersom det faktiskt är på det sättet att driftkostnaderna är minst lika höga för fria aktiviteter som för ämnet hemkunskap. Det var alltså inget riktigt påstående. – Det kan möjligen bli fråga om vissa introduktionskostnader i samband med en sådan omläggning, men driftkostnaderna kan t. o. m. bli något lägre för hemkunskapen än för de fria aktiviteterna. Nu skall man inte heller bortse från att just ämnet hemkunskap uppfyller en del av de krav och önskemål som man kan ställa på verklighetsanknytning och praktiska inslag i skolarbetet.

I det här sammanhanget vill jag också erinra om vår reservation som behandlar resurser för hemkunskapsundervisningen på lågstadiet. Eftersom vi anser att det bör vara lärare som skall handha denna undervisning, bör också resursökningen tillföras den lärarbundna delen av förstärkningsresursen.

En av de mer kontroversiella frågorna i den aktuella debatten har varit alternativkursernas vara eller inte vara. Propositionen begränsar sig i förhållande till SÖ-förslaget till att föreslå att alternativkurserna i B-språk skall upphöra. Detta har utskottsmajoriteten ställt sig bakom och uttalar att ändringen bör ske i samband med att den nya läroplanen träder i kraft, dvs. något tidigare än vad propositionen föreslår. I detta sammanhang är det viktigt att notera att utskottet med anledning av centermotionen 266 föreslår att den extra resurs som nu utgår också skall utgå till resp. ämne sedan

alternativkurserna upphört. Det finns anledning att påpeka detta med anledning av den allmänna debatten och moderatreservationen på denna punkt.

I reservationen 12 tas begreppet vardagsfärdigheter upp. Reservanterna menar att moment som har med vardagslivet att göra skall samordnas i undervisningen. Det är så det inte skall gå till! Vardagskunskaper skall behandlas i alla ämnen och inbegripas i undervisningen i övrigt. Med reservanternas modell hamnar man snart i ett nytt ämne. Tanken med vardagskunskaperna är ju att mer levandegöra undervisningen och på så sätt göra den mer lättillgänglig för eleverna. Det är helt enkelt en del av finessen i läroplansförslaget. Att samordna dessa moment vore att förfuska en viktig del av det hela.

I betygsfrågan finns i motionerna en stor spännvidd mellan uppfattningarna – från dem som vill ta bort allt vad betyg heter över hela fältet till dem som menar att betygen skall vara kvar på alla stadier.

Propositionen föreslår att man ändrar en del i det nuvarande betygssystemet. Betyg skall ges vid fyra tillfällen på högstadiet. Eftersom man i många kommuner har utnyttjat rätten att ta bort betygen på låg- och mellanstadiet innebär propositionens förslag ingen större förändring i det avseendet. Från centerns sida har vi kunnat ansluta oss till propositionen – bl. a. av det skäl jag nyss berört, men kanske främst av två andra skäl. Det ena är att det klart står att den s. k. normalfördelade betygskalan inte skall gälla. Man kommer förhoppningsvis bort från den fixering till där angivna procenttal som på alltför många håll är ett bekymmer och som många elever med rätta anser vara orättvis. Det andra skälet till att vi kan ansluta oss till propositionen är att det är en temporär lösning. Vår grundinställning är dock att ett kursrelaterat betygssystem är att föredra, och det fortsatta arbetet på betygsområdet måste ha denna inriktning. När resultatet av den försöksverksamhet med fri intagning till gymnasiet som nu startar har utvärderats kan frågan tas upp till avgörande med det utgångsläge vi då har. Vad vi går med på nu är ett provisorium.

Helt säkert är betygens främsta funktion att tjäna som instrument för urval till högre studier. Trots detta kan man inte bortse från betygens informationsvärde. Någon form av bedömning av och information om elevernas prestationer i skolan måste alltid finnas – vad man sedan skall kalla det kan alltid diskuteras. Informationen till föräldrar och målsmän är exempelvis inte alltid löst genom samtal av olika slag, även om mer måste göras för att få dessa att fungera bättre. I det sammanhanget vill jag passa på att notera att vi när det gäller urvalskriterierna inte kunnat gå med på att konststillhörighet skall vara urvalsgrund för fortsatta studier. Jag nöjer mig med att konstatera detta och hänvisar bara till de fakta som kort, kärnfullt och ovedersägligt beskrivs i reservationen 24.

Så noterar jag att det särskilda yttrande vad avser betygen som de socialdemokratiska ledamöterna står för rimligen borde ha varit en reservation. Hela dess innehåll och framför allt avslutning är polemisk, och det måste uppfattas som en gentemot utskottet avvikande mening. Valdes yttrandevä-

Tisdagen den
5 juni 1979

*Läroplan för
grundskolan*

gen för att ge sken av en större enighet i denna känsliga fråga än vad som verkligen finns? Det är en fråga man kan ställa sig. Det är inte bra om det är på det sättet, för det speglar inte riktigt verkligheten.

Avslutningsvis en förhoppning: En ändrad läroplan löser ingalunda alla problem i skolan. Låt oss vara överens om detta och vara beredda att vidta de åtgärder till förbättringar som säkert kommer att visa sig nödvändiga också när denna läroplan har tillämpats en tid. Med andra ord hoppas jag att det debattklimat som jag inledningsvis konstaterade hade inträtt sedan hösten 1976 må fortbestå. Det är viktigt att så prestigefritt som möjligt få diskutera dessa för kommande generationer så avgörande frågor.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationerna 24 och 28 och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

LENA HJELM-WALLÉN (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag ser det som naturligt att alla partiets skolsyn förändras beroende på hur verkligheten ser ut. Jag anser det vara självklart och erkänner gärna att mitt partis skolintresse har förändrats utifrån den verklighet vi lever i. Det tror jag inte alls har att göra med vad som hände 1976. Vi har försökt följa verkligheten och också föreslå åtgärder när det inte har gått så som vi har önskat.

Kraven på kunskaper är självklarheter för oss – det har de alltid varit inom arbetarrörelsen. Det är anledningen till att vi har kämpat för folkbildning och för att öppna skolorna och så envetet kämpar för att verkligen få en grundskola för alla och en gymnasieskola som så många som möjligt skall gå igenom och få goda kunskaper i.

Jag erkänner gärna att centern har gjort insatser när det har gällt att få in mer praktiska inslag i skolan. Även vi tycker att det är riktigt att förankra skolarbetet i verkligheten, att det ges större möjligheter att jobba praktiskt i skolan. Vi tror att det ger mer levande och bättre kunskaper. Men detta är inte uppskattat i alla läger, och det pågår nu en kampanj som kräver återgång till bokliga studier utan verklighetsanknytning och praktiska inslag. Jag har ännu inte sett centern på barriaderna i den debatten, men jag hoppas att ni träder upp på dem. Här har ni mycket att försvara.

Skolan präglas fortfarande av det skoltraditionella – det är fortfarande dominerande i skolan. Det gäller teoretiskt, bokligt och i fråga om förmedlande pedagogik. Jag tror att det är av dessa skäl som vi har en skola med stora undervisningsproblem. Det behövs förnyelse och anpassning till elevernas behov, förutsättningar och intressen.

Claes Elmstedt talade i slutet av sitt anförande om betygen. Om man läser vårt särskilda yttrande om betygen, skall man finna att det är uppbyggt på citat från propositionen och utskottsbetänkandet. Vi står alltså helt och fullt bakom såväl propositionen som utskottsbetänkandet. Vi säger bara att det är inkonsekvent av utskottsmajoriteten att inte inse att vårt motionsyrkande är tillgodosett – arbetet har ju inriktats på att avveckla betygen i grundskolan.

Vad jag sade om timplaneförändringarna var att man beträffande de fria

aktiviteterna har hämtat lösningar från moderata motioner och inte från centermotionen. Det är inte heller driftkostnaden utan utrustningskostnaden som ökar, om man inför hemkunskapsundervisning på mellanstadiet. Det rör sig där om mycket stora pengar, upp till 600 milj. kr. Från centerhåll har man inte på något sätt anvisat lösningar på det problemet.

OVE NORDSTRANDH (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag håller med Claes Elmstedt om att vår diskussion om begreppet basfärdigheter för den oinvidde kan synas som en strid om påvens skägg. Det är tillämpligheten det hänger på, sade Claes Elmstedt. Ja, just precis – det är det det gör. Jag tillät mig att säga i mitt första anförande i detta sammanhang att språkets makt över tanken och handlandet är stor. Utökas arsenalen av basfärdigheter, färdigheter som alltså får den beteckningen, mer eller mindre jämställda med varandra, uppstår det lätt risk för att de egentliga baskunskaperna i tillämpningen, i undervisningen, icke får den plats som de bör och skall ha.

CLAES ELMSTEDT (c) kort genmäle:

Herr talman! Det är bra att Lena Hjelm-Wallén här säger att socialdemokraterna har ändrat sig och tagit intryck av verkligheten. Det respekterar jag helt och fullt. Låt oss säga att det var en tillfällighet att det råkade bli en så markant skillnad i samband med regeringsskiftet 1976, så får de som tar del av den uppgiften själva dra de slutsatser de vill. Huvudsaken är att vi är överens i sakfrågan, och det är vi. Det är lättare att diskutera dessa frågor nu – det är helt klart.

När det gäller verklighetsanknytningen i undervisningen säger Lena Hjelm-Wallén att centern har dragit sitt strå till stacken. Ja, det tycker jag nog att vi har gjort. Vi är överens också på den punkten. Det är klart att detta med verklighetsanknytningen inte accepteras av alla. Men jag tror att det är mycket viktigt hur detta serveras. Om man ger intryck av att man vill ersätta elementära ting i skolarbetet, t. ex. svenska språket, med aktiviteter av de mest skilda slag, är det klart att det finns de som reagerar. Och jag tycker att de reagerar med all rätt. Men det är inte det som det handlar om, utan vad det handlar om är att få in olika fria aktiviteter, verklighetsunderlag, i undervisningen för att göra det lättare för eleverna att delta i undervisningen i de ämnen som de kanske har vissa svårigheter med. Det kan gälla svenska, matematik, främmande språk eller andra ämnen. Verklighetsanknytningen är avsedd att vara en nyckel som vi skall använda för att låsa upp och försöka göra det lättare för eleverna. Detta är inget antingen-eller – det är ett både-och. Serverar man det på det sättet tror jag att debatten kan hyfsas betydligt.

Min reaktion på det särskilda yttrandet om betygen gäller avslutningen, där man säger att utskottet borde ha ställt sig bakom yrkandena i de socialdemokratiska motionerna. Vi kanske kan lämna den diskussionen, men jag tycker att det hade gett en mer rättvisande bild av verkligheten om man hade valt att ge uttryck för detta i en reservation.

Till Ove Nordstrandh vill jag bara säga att jag hoppas att vi är överens om – och det framgick, tycker jag, av Ove Nordstrandhs inlägg att vi är – att det är tillämpningen av begreppet basfärdigheter som är avgörande. Det är inte så mycket som skiljer oss åt i sakfrågan. Det är en strid om påvens skägg, sade Ove Nordstrandh. Ja, det är det, men jag hoppas också att det kommer att framgå av den fortsatta allmänna debatten att det egentligen inte är särskilt mycket som skiljer oss åt. Viktigt är att se till att tillämpningen blir sådan att det blir möjligt att uppnå det som vi egentligen är överens om, nämligen bättre basfärdigheter.

LENA HJELM-WALLÉN (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror att centern och vi i den här debatten kan vara överens om behovet av att praktik och teori knyts ihop och går hand i hand. Det blir aldrig fråga om antingen–eller utan alltid både–och. Det är bara alla vantolkare som vill få det till något annat. Tydligt måste man för dem klargöra hur det förhåller sig gång på gång.

Beträffande hemkunskap hade Claes Elmstedt ingenting att säga nu. Jag vill erinra om att vi alla i utskottet var överens om att skolan måste ge mera av vardagsfärdigheter. Det uttalas så starkt, att vi i klarspråk säger att detta måste kunna innebära att annat, "mer traditionellt, ämnesbetonat stoff kan då behöva vika". I de här vardagskunskaperna ingår enklare matlagning, tvätt, lagning av kläder, inköp osv. På s. 40 i betänkandet är vi överens om att sådana vardagskunskaper skall tränas i de allra flesta ämnena på alla stadier. Men sedan vill plötsligt den borgerliga majoriteten ha in hemkunskap som ett särskilt ämne i en av årskurserna under en veckotimme på mellanstadiet. Om det skall bli någonting annat än de vardagskunskaper som jag tidigare talat om måste man ordentligt utrusta skolorna med hemkunskapsinstitutioner. Det blir mycket kostsamt. Ni har inte utrett i vilken utsträckning ni tycker att man skall göra det, och vad ni verkligen menar med hemkunskap i det sammanhanget. Därför menar jag att det här är ett mycket oöverlagt beslut av den borgerliga riksdagsmajoriteten. Vi hade kunnat få in hemkunskapsmomenten på ett lika bra sätt genom att gå vägen över vardagskunskaper.

Nu har två borgerliga talare från utskottet varit uppe i talarstolen, men båda har nog samt undvikit att tala om för kammaren varför de inte nu är beredda att ge ytterligare 95 milj. kr. till skolan för att förbättra arbetsmiljön redan till hösten. Vad är det för fel på detta socialdemokratiska förslag? Varför har inte skolan nu rätt att få dessa ytterligare resurser?

CLAES ELMSTEDT (c) kort genmäle:

Herr talman! När det gäller hemkunskapen kan man naturligtvis resonera som Lena Hjelm-Wallén gör; man kan ha olika uppfattningar om på vilket sätt och i vilken omfattning detta ämne bör komma in. Vi hade redan när vi i januari skrev vår motion den uppfattningen att en viss kontinuitet i ämnet genom hela skolgången kunde vara av värde, och det är det som har följts upp i utskottsbetänkandet. Märkvärdigare än så är det inte.

När det sedan gäller kravet på mera pengar vill jag säga att det är en

diskussion som förts åtskilliga gånger här i kammaren; vissa partier anser sig ha ett budgetförslag som ger utrymme till det ena eller det andra. I det här fallet upprepas den diskussion som förts många gånger tidigare om medel för särskilda åtgärder på skolans område, de s. k. SÅS-pengarna. Jag har själv deltagit i en sådan debatt med anledning av ett utskottsbetänkande, där vi ville satsa 50 milj. kr. mera än den dåvarande socialdemokratiska regeringen ansåg sig ha möjlighet till. Det kan tänkas att det är samma skäl som är vägledande för ställningstagandena den här gången. Statsfinansiella skäl är, tror jag, inget okänt fenomen för Lena Hjelm-Wallén.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Det kapitalistiska samhällets orättvisor och klasskillnader slår igenom även på utbildningens område. Det innebär bl. a. att vad vi i dag på många håll uppfattar som brister i skolans verksamhet i själva verket till stora delar inte är annat än konsekvenser av just det förhållandet att vi har att göra med en skola i ett klassamhälle.

Jag vill säga detta i början av mitt anförande dels därför att det är viktigt att slå fast, dels därför att ingen annan tar upp det i debatten. Socialdemokraterna varken vill eller vågar, som vanligt, tala om vare sig kapitalismen eller socialismen. Det förvånade mig i början av mitt riksdagsarbete, men det gör det inte nu längre. Tvärtom har socialdemokraterna i debatten hittills betonat sin enighet med de borgerliga partierna, med undantag av moderaterna. Det förhållandet att vi lever i ett klassamhälle innebär inte att varje förändring inom skolan är meningslös. Men förslaget till ny läroplan för grundskolan kan inte bedömas skilt från andra utvecklingstendenser på utbildningens område och inom samhället i övrigt. Den stora ungdomsarbetslösheten, den tilltagande utslagningen och kapitalets alltmer ohämmade angrepp på av arbetarklassen erövrade positioner avspeglas självfallet också i skolan.

Det är viktigt att slå fast att flera av de förhoppningar som knutits till skolreformerna varit överdrivna. Inte ens inom skolan har en social skiktning och utstötning kunnat undvikas. Skolan har inte blivit den spjutspets det tidigare var tal om. Arbetarrörelsens grundläggande värderingar har inte på något avgörande sätt vunnit insteg i skolans vardag.

I regeringspropositionen sägs det att många elever i dag lämnar skolan med stora kunskapsluckor och att detta är en av de allvarligaste bristerna i jämlikhetshänsende. Det sägs att det "måste vara en rättighet för varje elev att efter nio års skolgång ha fått grundläggande kunskaper och färdigheter". Det framhålls vidare att det förhållandet att "uppemot 6 % av eleverna nu lämnar grundskolan med ofullständig utbildning är en utmaning som ställer krav på förnyelse av innehåll och arbetssätt i skolan". Det konstateras också att "eleverna tillbringar lång tid inom skolan", vilket "i många fall lett till att de står främmande för det samhälle och arbetsliv där de senare skall verka. Skola och arbetsliv måste därför i framtiden knytas samman i betydligt större utsträckning än --- hittills".

Dessa konstateranden är helt riktiga, men de är otillräckliga. Vilka är kunskapsluckorna? Vilka elever är det som drabbas? Hur ser det arbetsliv och

det samhälle ut där eleverna skall arbeta? Den samhällsanalys som med nödvändighet måste ligga till grund för ställningstagandena också i läroplansfrågor saknas nästan helt.

Olika undersökningar har visat att eleverna har stora brister på kunskap i ämnen som läsning, skrivning och matematik. Det har vidare i propositionen liksom i SÖ:s förslag konstaterats att olika elevgrupper, inte minst på högstadiet, uppvisar bristande motivation, skoltrötthet och likgiltighet för mycket i skolan. Det har vidare i olika undersökningar konstaterats att kunskapsbrister och skolproblem av detta slag är en följd av och hänger samman med elevernas ekonomiska och sociala miljö utanför skolan.

När det i propositionen sägs att "den allvarligaste ojämlikheten i dagens skola är att många elever har stora och irreparabla kunskapsblottor i elementära avseenden", så är detta i sig riktigt. Men minst två ting måste man tillägga. För det första drabbar denna ojämlikhet inte slumpmässigt. Den visar ett klart samband med de sociala och ekonomiska förhållanden som eleverna och deras föräldrar lever under. För det andra måste också kunskapsbristerna granskas närmare. På vissa områden är det nämligen så att skolan alls inte förmedlar några kunskaper, och på andra är det så att de kunskaper som förmedlas är djupt förankrade i en ideologi som är främmande för arbetarklassen – en ideologi som eleverna är tvungna att underkasta sig. Kunskaperna är med andra ord inte alls neutrala.

Vpk tar avstånd från ett basfärdighetbegrepp som är koncentrerat kring ämnena läsning, skrivning och räkning. Vpk tycker att diskussionen om basfärdigheterna har en alldeles för defensiv hållning. Under de nio år alla barn vistas i skolan borde det vara möjligt att lära eleverna betydligt mer än vad man nu gör. Varken vetenskapliga, ekonomiska eller sociala skäl talar mot tanken att det är både möjligt och rimligt att höja kvaliteten mycket mer i skolarbetet. Den defensiva hållning som får till följd att vissa elevgrupper i stort sett får hålla till godo med en elementär träning och i övrigt erbjuds sysselsättningsterapi måste överges.

Huvudfrågan i dag gäller med andra ord inte hur man skall kunna reducera kunskapsstoffet ännu mer och hur undervisningen ännu mer skall kunna koncentreras på s. k. basfärdigheter. Huvudfrågan är hur kunskapsinnehållet skall kunna omvandlas i progressiv riktning och hur vetandet skall kunna bli större. Huvudfrågan är hur den underlåtenhet som har lett till den torftighet som i dag framför allt arbetarklassens barn möter i skolan skall kunna brytas.

I arbetet på att förnya innehållet i grundskolan är det inte nödvändigt att eftersträva s. k. neutralitet på varje enskilt område. Ett större inslag av politisk mångsidighet både i urvalet av stoff och i presentationen av enskilda innehållsdelar är inte orimligt i dagsituationen. Om det, som sägs i propositionen, skall vara möjligt att t. ex. i historieundervisningen presentera arbetarrörelsens historia, är det självklart att denna presentations innehåll och utformning måste bestämmas av arbetarrörelsens organisationer – t. o. m. så långt att det kan ifrågasättas om presentationen bäst sker i skolan genom lärarnas försorg.

När det t. ex. sägs att skolan skall förmedla centrala begrepp, exemplifieras detta i propositionen för ämnena i den samhällsorienterande sektorn med begrepp som "rättigheter, skyldigheter, makt, tolerans, representativitet". Var finns begrepp som samhällsklass, klasskamp, utsugning, mervärde, kapital osv.?

På ett likartat sätt måste frågor ställas om vad som i propositionen och betänkandet diskuteras som vardagskunskaper. Det ligger något djupt oroväckande i en diskussion om skolans uppgifter som anger att det är i skolan olika vardagskunskaper skall förmedlas. Hur ser den vardag ut där elever inte genom det liv de lever utanför skolan kan skaffa sig vardagskunskaper? Vilka aktiviteter är barnen hänvisade till utanför skolan som tydligen inte ger dem rika möjligheter till inläring av vardagsfärdigheter? Skolans utgångspunkt skall snarast vara den omvända! Skolan skall erbjuda teoretiskt hållbara och vetenskapligt grundade förklaringar till de förhållanden som olika elever möter utanför skolan. Skolan skall med andra ord vidareutveckla, förmedla redskap för analysen och förståelsen av världen och samhället.

I propositionen diskuteras möjligheterna till lokala variationer av timplanen. Vänsterpartiet kommunisterna delar här den tveksamhet som råder inom bl. a. TCO. Vi menar att undervisningstiden för varje ämne skall anges per årskurs och att planeringen på denna punkt i hög grad måste vara central. Orsaken är här i första hand omtanken om de flyttande eleverna. Det fåtal undersökningar som har gjorts antyder dels att förändringarna i skolklassers sammansättning, beroende på ut- och inflyttning, är mycket stora, dels att dessa förändringar på olika sätt berör olika befolkningsgrupper.

Det tycks som om arbetarbarn oftare än andra barn tvingas byta skolklass och skola. Att utan omfattande undersökningar av sakförhållandena på detta område föreslå åtgärder som berör flyttande elever förefaller helt ansvarslost. Jag vill också påpeka att regeringen i andra sammanhang nyligen uttalat sig om behovet av en ökad s. k. rörlighet på arbetsmarknaden. Vpk tycker alltså att timplanen skall knytas till årskurser och inte till stadier.

I likhet med bl. a. LO ställer sig vpk avvisande till förslagen om anpassad studiegång. Den anpassade studiegången, som infördes i samband med besluten rörande SIA, var redan då högst tvivelaktig. Tendenser till missbruk är redan uppenbara. Denna s. k. reform måste omedelbart stoppas. Möjligheter att möta enskilda elevs problem finns redan, möjligheter som inte har de risker och nackdelar som den anpassade studiegången kan ha och har haft. Det är skolan som inom sig skall lösa problemen. Det skall inte ske genom åtgärder, som i praktiken berövar eleverna möjligheter att fullfölja den obligatoriska skolgången. Det är detta det handlar om.

Vpk avvisar också bestämt förslaget om att återinföra hemuppgifterna. Eleverna har redan en lång skoldag och att förlänga den ännu mer måste vara fel.

Diskussionen om verklighetsanknytningen länkas både i propositionen och i betänkandet till frågan om teori och praktik i skolans arbete. I propositionen noteras att begreppet praktik använts i minst tre betydelser. Praktik har betytt kontakt med och verksamhet i arbetslivet utanför skolan.

Praktik har betytt ämnen av praktisk karaktär som t. ex. slöjd och hemkunskap och slutligen också "ett förändrat arbetssätt i skolans ämnen, där iakttagelser, teori och tillämpning varvats". Samtidigt sägs i propositionen att "undervisning alltid inneburit en stark tendens att det teoretiska tagit överhanden. Eleverna har ibland enbart fått ta del av andras iakttagelser på boklig väg. För att vinna tid har iakttagelser och experiment begränsats och tillämpningarna kan ha uteblivit. För många elever leder ett sådant ensidigt arbetssätt lätt till skoltrötthet." Det är att förenkla diskussionen något.

Både begreppet praktik och begreppet teori har misshandlats i diskussionen. Skolan kan knappast kritiseras för att den varit för teoretisk. Vilka förklaringar av världen och samhället har givits i skolan? Vilka samband mellan natur och samhälle har presenterats? I själva verket har teoriområdet eftersatts genom ett ensidigt betonde av faktainläring, där relationerna mellan delarna i ett uppsplittrat stoff inte tillräckligt betonats och där de stora sammanhangen och förklaringarna i hög grad uteblivit. Undervisningen har inte heller varit för abstrakt. Snarare har den sällan lyft sig över det i inskränkt mening konkreta. Påståendet, som ofta framförs, att skolan uppfattas som alltför teoretisk är fel. Hela frågan om integration mellan teori och praktik har behandlats otillfredsställande både i SÖ:s förslag och i propositionen. Inte heller i utskottets betänkande är denna fråga tillräckligt analyserad.

Arbetslivskontakt skall vara grundad i läroplanen och skall dessutom vara kopplad till studierna i skolan om den samhälleliga produktionen. Det är så vi vill se sambandet mellan teori och praktik. I kursplanen skall det framgå vilka moment i arbetsprocessen som eleverna skall få stifta bekantskap med inom och utanför skolan. Det är fel att göra frågan om relationen skola-arbetsliv till en särskild fråga. Denna fråga är helt avgörande för hela skolan och måste genomsyra hela skolarbetet både när det gäller undervisningen och när det gäller pedagogiken.

Herr talman! Vpk instämmer med de remissinstanser som föreslår att alternativkurserna skall avskaffas och att det i stället blir en gemensam kursplan. Det finns inte några hållbara vetenskapliga, ekonomiska eller sociala skäl som talar för att man skall ha kvar alternativkurserna. Man skall i stället förstärka resurserna vad gäller lärartäthet m. m. – kanske är det speciellt betydelsefullt för undervisningen i matematik och engelska. Vpk har sedan länge krävt en ökad lärartäthet som ett sätt att stötta både elever och lärare. Vpk har också föreslagit att lärarna skall arbeta efter den s. k. lärarlagsprincipen och att också skolans övriga personal skall ingå i skolarbetet på ett helt annat sätt än i dag. Det finns stora resurser hos t. ex. skolsköterskor och vaktmästare som måste tas till vara i skolarbetet.

I motionen 2636 föreslår vpk att delningstalet skall vara lika under hela grundskolan, dvs. 25. Då skulle man slippa delningar av klasser, som ofta sker samtidigt som eleverna byter till högstadiet, byter skola, får nya kamrater och nya och fler lärare. Vid den tidpunkt då de flesta elever får en helt ny skolsituation splittrar man alltså upp klasser, samtidigt som puberteten just börjat med vad det i sig innebär för eleverna.

I propositionen heter det bl. a.: "Det nuvarande sambandet mellan val på

grundskolan och vissa linjer i gymnasieskolan kan --- inte accepteras. Grundskolan måste få framträda som en skola utformad efter sina villkor, inte beroende av efterföljande skolformers inträdeskrav och konstruktion." Detta påstående och en mängd andra synpunkter i propositionen talar för att betygen skall avskaffas i grundskolan. Att ha betygen kvar går tvärtemot både den nuvarande och den kommande läroplanens övergripande mål. Att tala om gemenskap och solidaritet samtidigt som skolan ger betyg som bygger på utslagning och konkurrens är helt oförenligt. Betygen måste bort.

Det finns problem i skolan i dag. En del av de problemen har förmodligen sina orsaker i skolans sätt att fungera – i undervisningens form och innehåll och i de konflikter som alltid uppstår i en auktoritär organisation under vissa förhållanden. Men det är väsentligt att ha klart för sig att de viktigaste orsakerna till vissa missförhållanden i skolan ligger utanför skolan själv. De skulle således ha uppstått oavsett det reformarbete som har lagts ner på skolan under de två senaste decennierna. Men utan detta reformarbete skulle bristerna i dag ha varit avsevärt större. När moderaterna därför använder sig av vad de kallar normupplösning, disciplinproblem, dålig kunskapsförmedling och annat för att attackera skolreformerna, bortser de medvetet från väsentliga problem och förlägger hela problematiken inom skolan.

Kärnan i moderaternas reaktionära offensiv är att skolan måste återuppliva de fasta normerna. Vilka normer är det då man avser? Ja, om man får dra några slutsatser av moderaternas övriga förslag, som bl. a. går ut på att stärka religionens, dvs. kristendomens ställning i skolan, så handlar det om de gamla lutherska moralreglerna: Du skall arbeta i ditt anletes svett och tjäna Gud och överheten. Den förtryckarmoralen kommer i varje fall vi kommunister att fortsätta att bekämpa som vi alltid har gjort.

Däremot, herr talman, deltar vi gärna i ett arbete som syftar till att på ett konstruktivt sätt förbättra skolan och de förhållanden utanför skolan som påverkar barns och ungdomars situation. Vi deltar också gärna när det gäller att bekämpa den kommersiella ideologiproduktion som ofta brukar kallas skräpkultur och som hämningslöst sprider fascistisk och rasistisk propaganda, som förhållig våld och fysisk styrka och som sprider förakt för det som i denna ideologi betecknas som svaghet.

Vpk anser att det måste komma till stånd en genomgripande politisk diskussion om skolans målsättningar och innehåll. Reformarbetet har hittills stannat alltför mycket på en organisatorisk nivå. Vi kommunister har i och för sig stött detta reformarbete, men mycket återstår att diskutera om när det gäller målsättningar och innehåll i skolarbetet. I själva verket är kravet på grundskolans genomförande ett krav som har framförts av oss sedan lång tid tillbaka och under hela det kommunistiska partiets historia. Vi har också sett förändringen av skolan som ett led i arbetarklassens kamp för ett nytt och bättre samhälle. Men vi har också alltid insett, att kampen för att bryta den borgerliga hegemonin över skolan aldrig bara kan vara en organisatorisk fråga. Det är framför allt en fråga om ideologi och därmed handlar det också om innehållet i undervisningen. Av den anledningen vänder vi oss mot, att de politiska instanserna nöjer sig med att bestämma organisationen och att

uttala vaga målsättningar för att sedan överlämna åt byråkrater att bestämma om resten.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vpk-motionerna 272, 632, 794, 924 och 2636, som mer ingående utvecklar det jag här talat om.

LINNEA HÖRLÉN (fp):

Herr talman! Ett utskotts behandling av en proposition med tillhörande motioner innebär ett lagarbete som på sitt sätt kunde stå modell för det arbete som skall bedrivas i SIA-skolans arbetslag och undervisningsgrupper. Helt oförändrad brukar ingen proposition genomgå utskottsbehandlingen. Varje parti har sina funderingar kring frågorna, och det är naturligt i en demokrati, att man då också får bidra till slutresultatet.

Som det redan har framhållits av statsrådet Birgit Rodhe m. fl. talare här i dag finns det en betydande värdegemenskap mellan partierna då det gäller skolfrågor. Det skulle egentligen vara egendomligt om det inte fanns någon sådan. Det ursprungliga beslutet om grundskolans genomförande togs i politisk enighet, och senare beslut som tagits om läroplaner och SIA-skola har utgjort ett fortsatt arbete på denna gemensamma grund. Vi bekänner oss alla till tankarna bakom ord som demokrati, jämlikhet, jämställdhet, internationalisering, baskunskaper, färdighetsträning, fostran, samarbete och mycket annat.

Skolministerposten har under 1970-talet haft flera innehavare från olika partier, som på skilda sätt har dragit sitt strå till den gemensamma grundskolestacken. När nu läroplanspropositionen har behandlats i utskottet är det därför kanske förståeligt om arbetet delvis har bestått i en "ädel" tävlan om upphovsmannarätten till vissa tankegångar i propositionen. Det har resulterat i en del tillkännagivanden, som inte ger något principiellt nytt men ändå fångar upp någon nyans från motionernas uttryck och vändningar. Denna värdegemenskap är en utomordentlig tillgång för skolan. Utan den skulle skolan vara utlämnad till en ödesdiger ryckighet i planeringen alltefter skiftande majoriteter i riksdagen.

I allt väsentligt har därför propositionen kunnat tillstyrkas av utskottet. Majoriteten har i de flesta fall varit betydande. Det hindrar inte att en del ändringsförslag har kommit fram under utskottsbehandlingen. Jag vill här ta upp några, som också folkpartiet har funnit anledning att ansluta sig till.

Då det gäller timplanen har två förändringar föreslagits av utskottet i förhållande till propositionen. Den ena gäller högstadiet, där en veckotimme har överförs från fria aktiviteter till samhällsorienterande ämnen. På mellanstadiet har också en veckotimme tagits från fria aktiviteter för att ge plats för en veckotimme hemkunskap. I valet mellan att på högstadiet minska antingen tillvalsblocket eller tiden för fria aktiviteter till förmån för SO-blocket ansåg vi det viktigare att behålla tillvalstiden intakt, särskilt som utskottet har gått in för en viss uppluckring av språkprogrammet, som ju är knutet till tillvalsdelen. När det gäller hemkunskapen har vi gått med på att lägga in en timme på mellanstadiet dels därför att vi, som också anförs i propositionen, anser det vara ett betydelsefullt ämne, dels därför att det kan

vara angeläget att inte bryta av undervisningen i detta ämne under mellanstadiet.

En annan förändring är väl också värd att nämna. Den gäller tiden för arbetslivsorientering. Under den tid som har stått till buds för arbete med läroplanspropositionen har det inte varit möjligt för departementet att göra en ingående analys av tillgången på arbetsplatser, som är villiga att ställa upp i sammanhanget. Inte heller vet man något bestämt om kostnaderna. Därför har det i propositionen föreslagits endast sex veckor för arbetslivsorientering. Utskottet, som inte heller har några undersökningar att bygga på, har emellertid enigt slutit upp kring målsättningen tio veckor. Till att börja med har man då försiktigtvis menat att minst sex veckor får vara tillräckligt.

I övrigt har utskottet med smärre justeringar accepterat propositionens förslag, något som vi från folkpartiets sida med tacksamhet noterar.

Till utskottsbetänkandet har fogats 28 reservationer, som dock inte kan sägas beröra de vitala delarna av propositionen. Några av dessa har redan bemötts av Claes Elmstedt. Andra reservationer kommer jag att bemöta. I övrigt hänvisar jag till motiveringarna i utskottsbetänkandet.

En rad av dessa reservationer rör betygssystemet. Betygsfrågan har stötts och blötts under många år utan att slutlig ställning har tagits. Debatten har stundtals varit ganska förvirrad, och mer än en har under resans gång bytt ståndpunkt. Inte heller i läroplanspropositionen tar man på sikt definitiv ställning. Man menar att det inte nu finns skäl att ta bort betygen i grundskolan. Orsaken till detta är främst att det f. n. inte finns något bättre instrument för urval till gymnasieskolan, och för den skull är det nödvändigt med en fortsatt utveckling och försöksverksamhet med betygsfri intagning till gymnasieskolan. "Syftet med försöksverksamheten", heter det, "skall vara att klarlägga om ett urvalsförfarande kommer att behövas och hur detta i så fall skall vara utformat. Med ett positivt resultat blir det möjligt för riksdagen att senare besluta om att avveckla betygsättningen i grundskolan." Jag vill starkt understryka att längre än så har man inte gått i vare sig propositionen eller utskottet beträffande avskaffande av betyg. Lena Hjelm-Wallén sade någonting om att arbetet därmed skulle ha inriktats på att avskaffa betygen, och det anförs också i det särskilda yttrande som socialdemokraterna har avgivit. Jag vill erinra om att vad som står i propositionen är att man vill inrikta arbetet på att finna andra urvalskriterier, och först om sådana har kunnat finnas kan det bli aktuellt med avskaffande av betygen.

Utskottet delar alltså regeringens uppfattning att man nu skall behålla betygen på högstadiet vid fyra tillfällen och avveckla dem helt på låg- och mellanstadiet, men att man skall ställa det avgörande beslutet på framtiden.

Här finns några reservationer. Moderaterna vill behålla de två betygstillfällen som nu finns på låg- och mellanstadierna. Gentemot det kan bara invändas att redan nu många skolor tagit bort betygen på dessa stadier till följd av skolstyrelsernas beslut. Så långt jag vet har det inte vållat några större svårigheter att ersätta betygen med den mer fylliga information som

kvartssamtal och andra personliga kontakter kan erbjuda. Den tar mer tid att genomföra, men den skapar ett bättre samarbetsklimat med hemmen, och det är också viktigt.

Socialdemokraterna vill slopa betygen i tillvalsämnen, något som förefaller mig egendomligt. Det måste slås fast att tillvalskurserna är lika viktiga som övriga kurser i årskurserna 8 och 9. Av eleverna kan de komma att uppfattas som mindre viktiga om man behåller betygen i övriga ämnen men slopar dem i tillvalsämnen. Betygen skall ju dessutom användas för urvalet. Varför skulle man göra undantag för tillvalskurserna som urvalsgrundande, där ju bl. a. språken ingår?

Försöksverksamhet med färre betygstillfällen i gymnasieskolan tycker jag att vi med förtroende skall lämna åt gymnasieutredningen att ta initiativ till. Det måste anses riktigare att besluta om den i det sammanhanget än i anslutning till läroplan för grundskolan.

Moderaterna har också en reservation om konkurrenskomplettering. Där menar jag att det förslag propositionen lagt och som utskottet tillstyrkt ger en tillfredsställande lösning. Efter fem års tid är det fritt fram för komplettering, och dessförinnan ges breda dispensmöjligheter. En sådan lösning sätter spärr för missbruk men låser inte för framtiden den elev som inte kunnat utnyttja sina möjligheter i grundskolan.

En lång rad motioner gäller orienteringsämnena. Det förslag som nu ligger på kammarens bord innebär att huvudmomenten, som hittills, skall vara fördelade på stadier. Utskottet har också tillstyrkt bifall till propositionens förslag om att särskilda mål och huvudmoment skall gälla gemensamt för den samhällsorienterande resp. den naturorienterande gruppen av ämnen. En del invändningar har rests mot detta förslag. Ett ämne som man särskilt oroat sig för är ämnet religionskunskap. Då det dessutom i pressen och diverse rundskrivelser getts vilseledande information om vad propositionen och utskottsbetänkandet innehåller, vill jag ge en kort sammanfattning av det.

Enligt utskottet bör ämnet religionskunskap finnas som särskilt ämne med egna delmål och huvudmoment inom ramen för den samhällsorienterande sektorn. Detta är en konsekvens av vad propositionen säger om att i de fall en elev befrias från deltagande i skolans religionsundervisning, måste undervisningen även i fortsättningen planeras så att religionskunskapen berör speciella lektioner. När det gäller den *tid* som anslås till ämnet sägs tydligt ifrån att ämnet religionskunskap skall få motsvarande andel av antalet timmar av det samhällsorienterande blocket som nu. Till yttermera visso har utskottsbetänkandet gett en noggrann redogörelse av den nuvarande tidsindelningen, så något missförstånd borde inte behöva uppstå. Däremot skall det sägas att ämnet får vidkännas någon minskning av undervisningstiden på mellanstadiet, men endast där – 8–10 minuter per årskurs – till följd av den allmänna minskningen av tiden för samhällsorienterande ämnen. Den nackdelen uppvägs dock delvis av det beslut utskottet tagit om att bifalla en centermotion om fortbildning för lärare i ämnet religionskunskap. Genom en sådan är det ju i varje fall tänkbart att undervisningen blir mera effektiv.

Utskottet har dock sett det som en pedagogisk fördel att i undervisningen

så långt möjligt integrera de olika ämnena med varandra och har därför ansett det riktigt, att ämnena inom samhällsblocket får övergripande gemensamma mål och huvudmoment. Detta hindrar givetvis inte att vissa artegna moment behandlas på egen frilagd tid. Här lämnar läroplanen stor frihet för lokala varianter.

Jag vill så säga några ord med anledning av reservationen om hemkunskapsundervisningen på lågstadiet. Vi ser det som en fördel att det finns möjlighet till en integration mellan förskolan och lågstadiet och att förskollärare kan gå in i lågstadiets undervisning i detta ämne. Det är också en fördel att ha den flexibilitet som det innebär att kunna utnyttja andra krafter för undervisningen i hemkunskap på lågstadiet vid sådana skolor, där man inte har tillgång till utbildade lärare i hemkunskap. Det är dessa tankar som ligger bakom vårt fasthållande vid att resursökningen skall ligga på den icke lärarbundna delen av förstärkningsresursen.

När det så till sist gäller resurstilldelningen i allmänhet hävdade Lena Hjelm-Wallén att det tycks vara enbart socialdemokraterna som värnar om den pedagogiska och sociala förnyelsen i skolan, om skolans miljö osv. Det skulle man då göra genom sitt påslag med 95 milj. kr. Jag hävdar med bestämdhet att också det resursprogram som föreslås i propositionen och som utskottet tillstyrkt är föranlett av omsorg om skolan och om dess möjligheter till pedagogisk och social förnyelse för att ge den färdighetsträning osv. som alla vill slå vakt om. Att det sedan i det statsfinansiella läge som nu råder inte av oss har ansetts riktigt att satsa ytterligare 95 miljoner på detta för det kommande läsåret är en annan sak. De samlade resurser som vi ger i detta sammanhang belöper sig i det närmaste till 300 milj. kr., och också det är ganska mycket pengar.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan i alla delar.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarrens förhandlingar.

LENA HJELM-WALLÉN (s) kort genmäle:

Herr talman! Vad först beträffar betygen avfärdas dessa i propositionen och i utskottets betänkande såsom viktig informationskälla för föräldrarna och eleverna liksom också deras påstådda funktion såsom motiverande i skolarbetet. Det som finns kvar är urvalsfunktionen, och därvidlag sägs att man skall försöka finna andra urvalskriterier än betyg.

Statsrådet har uttalat bl. a. följande: "Därmed finns det inte nu grund för att ta bort betygen i grundskolan. Innan detta kan ske är det nödvändigt med en fortsatt utvecklings- och försöksverksamhet" med betygsfri intagning i gymnasieskolan. Det heter vidare: "Med ett positivt resultat av försöksverksamheten blir det möjligt för riksdagen att senare besluta om att avveckla betygsättningen i grundskolan."

Detta innebär detsamma som vad vi har sagt, nämligen att man inriktar arbetet på att avveckla betygen i grundskolan. Innan man kan fatta beslut om

Tisdagen den
5 juni 1979

*Läroplan för
grundskolan*

att betygen skall avvecklas måste dock den nämnda försöksverksamheten ge positivt resultat. Jag är därför nöjd med dessa skrivningar och hoppas, att övergångstiden med betyg i årskurserna 8 och 9 skall bli så kort som möjlig.

Beträffande tillvalen är det främst av praktiska skäl som vi menar att det blir mycket svårt med betyg. Det bör inte – som Linnea Hörlén gjorde gällande – uppfattas så att kurserna betraktas som mindre viktiga därför att betyg inte ges. Betyg sätts inte för att markera att ett ämne är viktigt eller att vissa stadier är viktiga.

Att vi har kommit fram till att det är svårt att använda betyg i tillvalssektorn beror på den mycket praktiska frågan att det blir svårt att jämföra olika kurser, eftersom kursuppläggningsen kommer att vara mycket fri inom tillvalssektorn. Det kommer att vara svårt att klara jämförbarheten med betyg i tillvalssektorn.

Till frågan om resurserna vill jag bara säga: Ja, fram till 1982/1983 tycks det gå bra att satsa 300 milj. kr. Men att skolan nu har problem och nu redan till hösten behöver resurser, det är de borgerliga inte med på, av statsfinansiella skäl sägs det. Men detta tycks inte gälla några år framöver. Det verkar i någon mån som om man tänkte: Efter oss syndafloden. När man samtidigt, som jag tidigare påpekade, är beredd att lägga så mycket pengar på att nyutrusta lektionssalar för hemkunskap på mellanstadiet, blir jag något förundrad över den prioritering som de borgerliga partierna gör.

Skolans arbetsmiljö behöver förbättras och det redan nu!

INGA LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag är mycket förvånad och även ledsen över att vpk-motionerna inte i något sammanhang har tagits upp av utskottets företrädare i någon form av kommentar. Jag tycker det är allvarligt med tanke på de problem som skolan har i dag.

Jag skulle vilja fråga utskottets talesman: Varför ökar utslagningen i både förskola och skola i dag? Många utredningar och undersökningar visar det.

Jag tror att man måste titta på den verklighet som eleverna och deras föräldrar lever i.

Jag skulle också vilja fråga ifall man här i kammaren tror att man kan lösa skolans s. k. problem med åtgärder bara inom skolan. Jag har hört från socialdemokraterna att man begränsar sig till det. Jag skulle vilja veta om utskottet har diskuterat någonting; om utskottet inte ser utanför skolan på något vis och ser till den verklighet som eleverna och deras föräldrar lever i; sambandet mellan olika elevers olika erfarenheter och upplevelser. Skolan har ju ett direkt samband med den verklighet som finns utanför skolan. För att ta ett exempel från min egen kommun: Vilken verklighet möter t. ex. barnen som bor i västra Flemingsberg, där 80 % av barnen på lågstadiet är invandrabarn, fördelade på 20 olika språknationer? Vilken verklighet är det som barnen i andra klass på ett fritidshem i Vårby gård lever i, som ännu inte har slutat att kissa på sig och där man inte får någon kontakt med föräldrar?

Vilken verklighet är det som möter eleverna utanför skolan och vilka åtgärder har utskottet att föreslå för att komma till rätta med de problemen?

Sedan vill jag också något beröra frågan om religionsundervisningen, eftersom den har kommit upp i diskussionen här. Vpk föreslår att religionskunskap utgår ur skolans verksamhet. Vi menar att det är tid att helt sekularisera grundskolan. Vi går alltså emot de krav som lagts fram från moderat håll att förstärka religionens ställning i skolan. Man skulle göra tvärtom, menar vi i vpk.

LINNEA HÖRLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Först vill jag till Lena Hjelm-Wallén säga att jag med tacksamhet noterar att också Lena Hjelm-Wallén förutsätter ett positivt resultat av den här försöksverksamheten för att det över huvud taget skall kunna bli något nytt beslut i frågan om betygen.

Sedan tog Lena Hjelm-Wallén upp frågan om betyg i tillvalsämnen och menade att det var av praktiska skäl som socialdemokraterna gick in för sin linje. Hon sade att hon inte var säker på att man skulle uppfatta de ämnen där det inte sattes betyg såsom mindre viktiga därför att de inte blev betygsatta. Jag skulle då vilja erinra om det som hände för några år sedan när man på gymnasiet tog bort betygen från ämnet religionskunskap. Det visade sig då genast en ganska avsevärd minskning i engagemang, intresse och arbetslust i det ämnet just därför att betygen var borttagna. Jag tror att det skulle bli en liknande reaktion när det gäller tillvalsämnena, om eleverna inte finge betyg i dem.

För att återgå till debatten om resurserna har Lena Hjelm-Wallén här flera gånger dragit upp det socialdemokratiska förslaget om att skolan redan från 1979/80 skulle få ytterligare 95 milj. kr. Claes Elmstedt och jag har här försökt redovisa de skäl som utskottet haft för att inte gå detta krav till mötes. Låt mig nu också peka på att den satsning på 300 milj. kr. som jag nyss nämnde om och som föreslogs i propositionen kommer att tillföras skolan successivt. För läsåret 1980/81 tillförs grundskolan nära 80 milj. kr. och för läsåret 1981/82 ytterligare 50 milj. kr. i form av ökade resurser. Skillnaden mellan det socialdemokratiska förslaget och propositionens är därför så liten att jag inte kan förstå hur Lena Hjelm-Wallén kan få denna lilla skillnad till en avgörande ambitionsskillnad mellan socialdemokraterna och övriga partier när det gäller att skapa en bättre arbetssituation i skolan.

Förlåt, jag höll på att glömma att svara på Inga Lantz fråga. Hon ställde frågan varför utslagningen i dag ökar i förskola och skola. Det är klart att det har att göra med omständigheter som ligger utanför själva skolan och att det också där behövs ett åtgärdsprogram som berör förhållandena utanför den. Men vi kan väl säga att hela den här propositionens och utskottets tankegångar är en samordning av åtgärder som gäller samspelet mellan skola och samhällsliv.

Tisdagen den
5 juni 1979

*Läroplan för
grundskolan*

LENA HJELM-WALLÉN (s) kort genmäle:

Herr talman! Linnea Hörléns resonemang om betygen i tillvalssektorn innehöll allmänna funderingar om betyg som knappast stämmer överens med vare sig propositionens eller utskottsbetänkandets allmänna syn på betygen, men det får väl Linnea Hörlén klara ut med sig själv.

Angående resurserna handlar vårt förslag om att man redan nu skall göra insatser för att förbättra arbetsmiljön i skolan. Vi kan inte förstå vad det kan vara för fel att göra det redan till det läsåret som skall börja till hösten och varför man måste vänta till 1982/83 på de stora resurssatsningarna. Det kan inte vara så att statsfinansiella skäl gäller i väldigt stor utsträckning det ena budgetåret men inte alls det andra budgetåret. Jag har en känsla av att det har gått prestige i frågan och att det enbart är av prestigeskäl som de borgerliga inte vill ansluta sig till det socialdemokratiska förslaget. Jag beklagar detta därför att jag anser att skolan behöver förstärkning i form av flera vuxna redan nästa budgetår.

INGA LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Linnea Hörlén säger att de problem när det gäller utslagningen i förskola och skola som jag tar upp har samband med saker som händer utanför skolan. Jag tycker att det är ett märkligt synsätt – det verkar som om utskottet trodde att skolan existerade i ett tomrum utanför det övriga samhället. Det är märkligt att man inte ser sambandet för eleverna mellan det som sker inom skolan och det som sker utanför skolan. Det allvarligaste i diskussionen om läroplanen i propositionen och i utskottsbetänkandet är den totala avsaknaden av den samhällsanalys som behövs för att man skall få en skola som fungerar bättre och som bättre tillvaratar arbetarklassens barn. Den samhällsanalysen saknas nära nog helt. Det understryks också av det sätt på vilket utskottets talesman här diskuterar den frågan.

LINNEA HÖRLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Till Lena Hjelm-Wallén vill jag säga att mitt resonemang om betygen såvitt jag förstår överensstämmer med propositionens. När det gäller resurserna är det en betydande satsning som föreslås i propositionen och därmed också av utskottet. Det kan ingen förneka.

För Inga Lantz ber jag bara att få citera vad som står i utskottsbetänkandet på s. 44: "Framhävande av arbetslivet som ett huvudområde i det aktuella läroplansförslaget markerar ytterligare den vikt området bör tillmätas då huvudmomenten utformas i olika ämnen."

Statsrådet BIRGIT RODHE:

Herr talman! Inläggen från ledamöterna av utbildningsutskottet bestyrker intrycket att det finns en bred samling kring de huvudprinciper som förslaget till ny läroplan för grundskolan bygger på. Jag kan på den punkten helt instämma i vad Claes Elmstedt sagt flera gånger under debatten.

Som jag sade tidigare tror jag att en sådan samling är viktig. Politiska partier och fackliga organisationer kommer att stå bakom den nya läroplanen när den

skall börja omsättas i praktiken. Jag ser detta som ett viktigt bidrag till den arbetsro i skolan som särskilt lärarna ofta efterlyser.

Med hänsyn till denna enighet kan jag nöja mig med bara ett par kommentarer till utskottets ledamöter.

Lena Hjelm-Wallén berörde i sitt anförande vad utskottet skriver om resursfördelningen. Jag har noga läst vad där står och kan inte finna annat än att det helt överensstämmer med vad som sägs i propositionen. De grundläggande reglerna för resursanvändningen lades fast i SIA-beslutet och i beslutet om det nya statsbidragssystemet. Någon förändring av de reglerna föreslås inte i propositionen. Däremot redovisar vi hur vi räknat fram resurstillskottet. Det innebär inte att man binder resursanvändningen ute i kommunerna. Men, herr talman, mot bakgrund av den enighet om skolans kunskapsförmedlande uppgift som demonstreras i den här debatten vore det underligt om man inte vid resursanvändningen beaktade behovet av ökad satsning på grundläggande färdighetsträning på olika stadier i skolan. Detta har trots allt varit en del av det bärande motivet för en del av det resurstillskott som regeringen föreslår och utskottet tillstyrker.

Ove Nordstrandh tog upp frågan om sambandet grundskola-gymnasieskola. Den förändring som vi föreslår är, som jag sade i mitt anförande, enligt vår uppfattning en förutsättning för det friare studievalet. Om man på moderat håll har en annan mening beklagar jag det. Det innebär nämligen att man skulle vara beredd att skapa faktiska återvändsgränder i grundskolan, och jag trodde att det sedan länge rådde enighet om att det är något som bör undvikas.

Grundskolan skall utformas utifrån sina egna villkor och sina egna förutsättningar, inte styras av kraven från efterföljande skolformer. Det är vår utgångspunkt, och vi tror att det är möjligt att åstadkomma detta utan att man får de negativa effekter som målas upp i den moderata partimotionen och som Ove Nordstrandh här talade om.

I propositionen pekar vi på ett antal åtgärder som bör vidtas för att undvika att det slopade kravet på särskild kurs i matematik och engelska för tillträde till vissa linjer i gymnasieskolan skall vålla problem på dessa linjer. Jag menar tvärtom att den friare ställningen för *både* grund- och gymnasieskolan kan innebära något positivt för kvaliteten också i gymnasieskolan.

Låt mig erinra om att vi i propositionen aviserar en översyn av språkprogrammet i gymnasieskolan. Mycket talar för att en sådan översyn kan leda fram till en bättre språkutbildning än vi nu har. Jag tror att Ove Nordstrandh och jag kan vara överens om att det är angeläget. Därmed borde man från moderat håll kunna ansluta sig till propositionen i den delen.

Bara en sak till, som delvis hänger samman med detta: Ove Nordstrandh tog upp frågan om ämnena fysik och kemi. När jag säger att den nya inriktningen bör betyda en orientering bort från traditionellt stoff, främst i fysik och kemi, och att åtskilliga läromedel har en besvärande ämnescentrering, brist på utblickar och en hög abstraktionsnivå menar jag givetvis inte att man i undervisningen skall avstå från att ge nödvändiga grundläggande faktakunskaper i t. ex. fysik och kemi. Men om man verkligen vill

stimulera intresset för naturkunskap, måste skolan sätta in de enskilda ämnena i praktisk tillämpning i samhället. Undervisningen måste förnyas på ett sådant sätt att eleverna upptäcker att kunskaper i naturkunskap och teknik behövs för att man skall kunna fungera i dagens samhälle. Därmed tror jag att man lagt den bästa grunden för fortsatta studier inom de ämnesområdena i gymnasieskolan.

LENA HJELM-WALLÉN (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tänker bara ta upp det som statsrådet Rodhe direkt vände sig till mig om, nämligen den resursfördelning som finns angiven i propositionen och som vi i utskottet i enighet har vänt oss emot.

Det är mycket svårt att utläsa om det som anförs om resursfördelningen enbart är en olycklig utformning av flera sidors text i propositionen eller om det rör sig om en medveten flört med vissa lärargrupper. Applåderna från lärargrupperna har i varje fall inte uteblivit, och jag har inte sett att folkpartiregeringen på något vis försökt korrigera den bild som man i lärarkretsar har skapat sig. Folkpartiregeringen har inte försökt tala om att man inte avser en centralreglering av resurserna med styrning till vissa ämnen eller vissa lärargrupper.

Regeringen försöker alltså sitta på två stolar samtidigt. Man vill både framstå som alla goda gåvors givare till vissa lärargrupper och som förkämpe för lokal beslutsrätt. Men detta höll inte vid utskottsbehandlingen. Folkpartiets försök att sitta på två stolar fick till resultat att man föll mitt emellan dem.

OVE NORDSTRANDH (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror fortfarande, fru skolminister, att det är olyckligt att helt avskärma grundskolan från gymnasiet. Grundskolan skall väl ändå även i fortsättningen förbereda för fortsatta studier i en eller annan form. Det gäller naturligtvis både gymnasiet och andra studieformer. Då är det väl rimligt att den som redan i grundskolan avser att gå vidare till studier som kräver vissa förkunskaper genom sitt studieval i grundskolan kan förbereda sig för dessa kommande studier i stället för att börja dem så att säga från scratch.

Beträffande ämnena fysik och kemi var det riktigt uppfattat av skolministern att jag hävdar att man inte genom en hel del tal om att ämnena skall sättas in i sitt samhälleliga sammanhang osv. får blanda bort det faktum att dessa ämnen till sin övervägande del fordrar faktakunskaper. Man måste alltså lära sig de fysikaliska och kemiska sammanhangen, t. o. m. formler och liknande. Detta får inte komma på efterkälken genom tal om att det hela skall in i ett större sammanhang. Här är det fråga om att helt enkelt lära sig, att åter och åter lära så gott man kan.

Statsrådet BIRGIT RODHE:

Herr talman! Först vill jag ta upp vad Lena Hjelm-Wallén hade att säga om vår skrivning om resurserna och resursanvändningen. Jag tycker att det skall till en mycket illvillig läsning av vad vi har skrivit i propositionen för att man

skall kunna tyda det så som Lena Hjelm-Wallén gör och som man också kan spåra i utskottets skrivning. Vi har givetvis inte avsett någon styrning – det skulle vara emot statsbidragsreglerna. Detta är ett sätt att beräkna resurserna för grundskolan, och då måste man utgå från vissa veckotimpriser. Man måste alltså göra ett räkneexempel för att kunna demonstrera vad det är fråga om. Sedan vill jag naturligtvis också understryka betydelsen av att dessa pengar i sin huvuddel dock går till att förstärka den träning av basfärdigheter som vi alla gemensamt ser som en huvudsak inom hela detta läroplansförslag och det läroplansbeslut som i dag skall fattas.

Det förefaller svårt för Ove Nordstrandh och mig att finna en gemensam grund att stå på när det gäller frågan om gymnasiet och grundskolan. Delvis tror jag det beror på skillnader i formuleringar men möjligen också på olikheter i uppfattning. Min bestämda uppfattning är att studierna i gymnasieskolan inte kommer att bli lidande. Det kan vara befriande för många elever att inte behöva bestämma sig för tidigt. Under de rörliga år då de går i högstadiet skall de få möjligheter att utvecklas, att finna sig själva och då inte behöva känna sig bundna av eller intockade i en återvändsgränd utan frihet att välja. Skolan skall ha resurser, inte minst under sista grundskoleåret och i början av gymnasieskolan, för att fylla i de luckor som eventuellt kan ha uppstått.

När det gäller fysik och kemi vill jag bara påminna om att det har varit och är ett av våra stora bekymmer att alltför få elever finner vägen till naturvetenskaplig och teknisk utbildning. Vi kan möjligen spåra en liten ljusning på det området i årets antal ansökningar till dessa linjer, men jag tror – det har också underbyggts av undersökningar som gjorts – att en viktig orsak till det hittillsvarande förhållandet är att man upplevt undervisningen som alltför teoretisk med alltför liten anknytning till praktiska erfarenheter. Det är min övertygelse att man efter de vägar som vi har antytt skall kunna finna möjligheter att – utan att eftersätta kvaliteten – på ett annat sätt än hittills förankra kunskaper i dessa ämnen i elevernas erfarenhetsvärld, inte minst därigenom att man förstärker undervisningen i dessa ämnen på lägre stadier. Man förankrar då ämnena i elevernas egen erfarenhetsvärld och i samhället runt omkring. Jag tror ändå inte att pluggande och åter pluggande av formler är det allena saliggörande.

LENA HJELM-WALLÉN (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är bra med extra resurser att förstärka baskunskapsundervisningen med. Vi tycker att dessa förstärkningsresurser borde kunna tas fram redan tidigare än en bit in på 1980-talet. Men det är på det lokala planet de skall fördelas för att det skall göras på det mest effektiva sättet, dvs. så att de förstärker undervisningen särskilt för de svaga eleverna.

Jag är inte illvillig i min tolkning av vad som står i propositionen. I så fall skulle jag knappast ha fått med mig företrädare för alla partier i utbildningsutskottet. Folkpartisterna reserverar sig inte heller. Det fanns i propositionen alltså – om jag är snäll nu då – en oklarhet av stort mått. Denna oklarhet har av lärarorganisationerna tolkats så att man kan förhandla sig till pengar till vissa

*Läroplan för
grundskolan*

*Om special-
undervisningen
i grundskolan*

lärargrupper. Det är därför utskottet med stort allvar uttalar att utbildningens kvalitet avgörs i politiska former. Det är inte en förhandlingsfråga. Här har alltså folkpartiet låtit pennan slinta, medvetet eller omedvetet.

OVE NORDSTRANDH (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan inte komma ifrån att grundläggande insikter i alla ämnen men speciellt i de två vi nu diskuterar – fysik och kemi – är absolut nödvändiga för den fortsatta förståelsen av sammanhangen i natur, miljö och teknik, som jag redan har sagt. Att tala om att det skulle vara snudd på specialistutbildning att ge grundläggande insikter i dessa ämnen, som det antyds i propositionen, tycker jag är en liten aning oroväckande. Det syftar jag faktiskt inte på något sätt till med mitt pläderande för dessa grundläggande insikter.

Har man inte de grundläggande insikterna fortsätter inte intresset för studier i de här ämnena, som vi eftersträvar att så många som möjligt skall ägna sig åt. Det är kanske ett mödosamt arbete i skolan – jag har själv upplevt det – men det ger avkastning.

Statsrådet BIRGIT RODHE, som meddelat att hon i samband med behandlingen av detta ärende ämnade besvara *Åke Gillströms* (s) den 14 maj anmälda interpellation, 1978/79:184, om specialundervisningen i grundskolan, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Först några ord till Lena Hjelm-Wallén. Om det som har skrivits i propositionen skulle ha missuppfattats av lärarorganisationerna kan jag inte gärna göras ansvarig för det.

I diskussionen med Ove Nordstrandh om fysik och kemi vidhåller jag att vi måste finna någon medelväg mellan en total utsuddning av ämnesinnehållet – det kan det inte på något sätt bli fråga om – och att gå vidare till mera specialiserade studier. En medelväg bör kunna finnas. Det är den vi försöker ge uttryck för. Det gäller att bygga upp de ämneskunskaper som behövs för att fungera i det dagliga livet i vårt komplicerade samhälle.

Herr talman! Jag har fattat det så att jag nu direkt kan övergå till att svara på den interpellation som Åke Gillström ställt till mig.

Åke Gillström har i sin interpellation ställt följande frågor till mig:

1. Vilken policy för framtidens specialundervisning står den folkpartistiska regeringen för?
2. Avser regeringen lägga förslag om en avveckling av speciallärartjänsterna?
3. Vilka åtgärder avser regeringen vidtaga för att öka speciallärarutbildningen och ge den en överensstämmelse med gällande kursplaner?

Genom riksdagsbesluten om en reformering av skolans inre arbete blev det möjligt att lokalt fatta beslut om nya arbetsformer inom grundskolan (prop. 1975/76:39, UbU 1975/76:30, rskr 1975/76:367; prop. 1977/78:85, UbU 1977/78:21, rskr 1977/78:260). En grundtanke med reformen är att möjliggöra ett effektivare och bättre utnyttjande av existerande resurser genom

*Läroplan för
grundskolan**Om special-
undervisningen
i grundskolan*

friare användning av desamma. När det gäller förstärkningsresursen och fördelningen av denna bör enligt riksdagens beslut centralt bindande regler ej utfärdas, eftersom det skulle strida mot reformens syfte. På de centrala organen bör i stället ankomma att bestämma målen för verksamheten och att ge råd och hjälp för att man lokalt skall kunna uppnå dessa mål.

Specialundervisning anordnas inom arbetsenhet eller klass och, för elever med uttalade svårigheter, i särskild undervisningsgrupp. När det gäller undervisning i klass eller arbetsenhet är det – som framgår av riksdagsbesluten – angeläget att sträva efter största möjliga integration av speciallärarnas insatser med de övriga lärarnas arbete i klassen eller arbetsenheten. Grundtanken bör således vara att även de svaga eleverna är kvar i sin normala miljö under skoldagen. Detta utesluter självfallet inte att speciallärare under kortare tid tar hand om några elever i grupprum för att arbeta särskilt med vissa moment i de olika ämnena.

Åke Gillström har i interpellationen hänvisat till att riksrevisionsverket (RRV) i en rapport påtalat att fördelningen av förstärkningsresursen ingalunda fått den behovsorientering som beslutet innebar. Han har vidare uttryckt att "stark oro förmärks över att specialundervisningens resurser försvinner, t. ex. till förmån för mindre klasser".

RRV:s rapport (1978:228) är en undersökning av förstärkningsresursens fördelning i kommuner i tre län. Undersökningstillfället var oktober 1978.

RRV konstaterar sammanfattningsvis att undersökta kommuners fördelning av förstärkningsresursen inte nämnvärt förändrat föregående års fördelning av resurser vare sig med avseende på olika ändamål och verksamheter eller mellan olika rektorsområden. Varken den del av förstärkningsresursen som utgår direkt till kommunerna eller den del som fördelas av länskolnämnderna (länskolnämndsresursen) har i nämnvärd utsträckning fördelats på ett behovsorienterat sätt – resursen har fördelats påfallande jämnt mellan kommunerna inom länen och mellan rektorsområdena inom kommunerna. Det primära syftet med fördelningen – att elever med skol-svårigheter i högre grad än tidigare skulle kompenseras resursmässigt – förefaller enligt RRV inte ha tillgodosetts.

Beträffande RRV:s undersökning är den begränsad till tre län, varav inget storstadslän. Dessutom kom riksdagsbeslutet om det nya statsbidragssystemet så sent under våren 1978 att kommunerna inte hade någon större möjlighet att inför läsåret 1978/79 göra mer omfattande förändringar i sina traditionella planeringsmodeller. Det är därför enligt min mening tveksamt om man skall dra långtgående slutsatser av resultat från en så begränsad undersökning. Skolöverstyrelsen (SÖ) har i uppdrag att utvärdera statsbidragssystemet samt att redovisa erfarenheterna därav i samband med den årliga anslagsframställningen. Enligt vad jag erfarit har SÖ för avsikt att under hösten 1979 påbörja en undersökning av bl. a. förstärkningsresursens användning.

När det gäller fördelningen av förstärkningsresursen vill jag framhålla att det är av största vikt att denna fördelning sker med utgångspunkt i elevernas behov. Detta utesluter dock inte att man vidtar generella åtgärder, som en

*Läroplan för
grundskolan*

*Om special-
undervisningen
i grundskolan*

minskning av undervisningsgruppernas storlek, om skäl härför finns. Det är dock av största vikt att den återstående delen av förstärkningsresursen är tillräckligt stor för att täcka de behov som kan finnas av speciella insatser för elever med särskilda svårigheter. Denna syn på fördelningen av förstärkningsresursen har också uttryckts i utbildningsutskottets betänkande 1975/76:30.

När det gäller Åke Gillströms fråga om regeringen avser att lägga förslag om en avveckling av speciallärartjänsterna är mitt svar att detta inte är aktuellt. Jag vill erinra om vad som anfördes i SIA-propositionen att det är viktigt att lärare med specialpedagogisk utbildning med sin utbildning och erfarenhet ingår i arbetslaget.

Beträffande Åke Gillströms tredje fråga om speciallärarlinjen vill jag framhålla följande. Utbildningen på gren 1 utökades kraftigt under budgetåret 1975/76 med ca 50 % till 936 utbildningsplatser. Denna kapacitet har behållits oförändrad. Bristen på behöriga speciallärare varierar kraftigt mellan olika kommuner. Jag har därför sett det naturligt att i första hand inrikta ökningen av utbildningskapaciteten på den kategori icke specialutbildade lärare som redan tjänstgör inom specialundervisningen. Jag föreslog därför i budgetpropositionen (prop. 1978/79:100) en utökning av den särskilda, decentraliserade utbildningen av speciallärare på gren 1 med 96 platser till 168 platser fr. o. m. läsåret 1979/80. Denna utbildning är avsedd för obehöriga speciallärare i grundskolan som tjänstgjort minst tre år som sådan lärare. För att motverka den skillnad som föreligger beträffande tillgången på behöriga speciallärare mellan olika kommuner i landet har regeringen vidare i februari 1979 föreskrivit att hänsyn skall tas till det lokala behovet av speciallärare vid fördelningen av antagningsplatserna till den reguljära utbildningen på gren 1. När det gäller dimensioneringen av speciallärarlinjen i övrigt föreslog jag vidare i budgetpropositionen en ökning av talpedagogutbildningen på gren 2 med 4 platser och en ökning av gren 3 med 18 platser fr. o. m. läsåret 1979/80. Riksdagen har inte haft något att erinra mot mina förslag till dimensionering av speciallärarlinjen (UbU 1978/79:33, rskr 1978/79:273).

När det sedan gäller innehållet i kursplanerna för speciallärarutbildningen är det en fråga som bör bevakas av universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) och berörda linjenämnder. Enligt högskoleförordningen fastställer UHÄ utbildningsplan för linjen. Vid varje läroanstalt som anordnar linjen skall vidare finnas en lokal plan. Lokal plan samt kursplan fastställs av linjenämnden. Ansvaret för detaljutformningen av utbildningen vilar således på ansvarig linjenämnd vid den lokala högskolan.

Under den nya högskolans första år har – helt naturligt – den nya planeringsordningen inneburit vissa oklarheter och svårigheter. Åke Gillströms påpekande av svagheter i speciallärarutbildningen torde i första hand ha sin grund i sådana brister i utbildningsplaneringen som har att göra med övergången till en ny planeringsordning. Det är UHÄ:s uppgift att följa utbildningen och vidta nödvändiga planeringsåtgärder. Enligt vad jag erfarit följer UHÄ noga utvecklingen, bl. a. genom besök vid berörda högskolor och i konferenser med olika grupper av ansvarig personal.

Med tanke på den centrala roll som specialundervisningen spelar i skolan vill jag understryka att det är nödvändigt att ställa höga krav på speciallärarutbildningen och att utbildningen ges ett sådant innehåll som är relevant för de framtida lärarpupplorna.

ÅKE GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Rodhe för svaret. I förra veckan fick jag svar beträffande sjukhusundervisningen och kunde då konstatera att det var ett mycket bra svar, och jag hade inga kommentarer att göra. Jag är ledsen över att behöva säga att jag denna gång har fått ett mycket torftigt svar – det är mest brödtext av informativ karaktär och av mycket allmän art.

Samma slags allmänna text är det om riksrevisionsverket, direkt tagen ur rapporten eller möjligen citerat i andra hand ur min egen motion. Något sådant borde alltså inte ha förekommit i svaret. Frågar man om en regeringspolicy vill man inte ha långa citat ur välkända källor som svar.

Statsrådet poängterar i svaret:

”När det gäller fördelningen av förstärkningsresursen vill jag framhålla att det är av största vikt att denna fördelning sker med utgångspunkt i elevernas behov. Detta utesluter dock inte att man vidtar generella åtgärder som en minskning av undervisningsgruppernas storlek, om skäl härför finns. Det är dock av största vikt att den återstående delen av förstärkningsresursen är tillräckligt stor för att täcka de behov som kan finnas av speciella insatser för elever med särskilda svårigheter. Denna syn på fördelningen av förstärkningsresursen har också uttryckts i utbildningsutskottets betänkande 1975/76:30.”

Jag tycker att det borde vara en större angelägenhet för statsrådet Rodhe att hålla reda på vad hon själv säger än att hålla reda på vad utbildningsutskottet säger. Det står nämligen på följande sätt i propositionen: ”Vid fördelningen av skolans lärarinsatser skall man då främst söka tillgodose dessa elevers behov innan resurserna används för andra ändamål.” Vilket menar nu Birgit Rodhe? Och vad är i så fall en ”tillräckligt stor” förstärkningsresurs, om Birgit Rodhes svar är att man först skall fördela resurserna för generella åtgärder som en minskning av undervisningsgruppernas storlek och sedan se om det blir något över åt de elever som har svårigheter?

Sammanfattningsvis vill jag beträffande fråga 1 framhålla att jag inte har fått något svar på den frågan. Har den folkpartistiska regeringen ingen policy när det gäller utbildning av handikappade elever? Jag förstår att regeringen helt enkelt inte kunde ställa upp på den i interpellationen nämnda speciallärarstämman. Det fanns ingen policy att redovisa.

Beträffande fråga 2 fick jag häromdagen ett brev som jag skall återge helt kortfattat. Där står: ”I Sverige utbildas årligen ca 1 000 speciallärare. Enligt rapporter utifrån fältet får dessa speciallärare allt svårare att definiera sina roller i arbetet med barn med särskilda behov av stöd, hjälp och stimulans. Speciallärarna känner sig ensamma, otrygga och oklara över vad skolan vill använda dem till. Det är beklagligt att få uppleva att en yrkeskår, som i många år kännetecknats av professionalism, i dag känner sig obehövlig.”

Nr 166

Tisdagen den
5 juni 1979

*Läroplan för
grundskolan*

*Om special-
undervisningen
i grundskolan*

Tisdagen den
5 juni 1979

*Läroplan för
grundskolan*

*Om special-
undervisningen
i grundskolan*

Birgit Rodhes svar också på denna fråga är mycket vacklande – att ”förslag om en avveckling av speciallärartjänsterna – – – inte är aktuellt”. Kan Birgit Rodhe inte svara ja eller nej på frågan för att lugna några tusen utbildade speciallärare? Om det inte är aktuellt i dag, finns det tydligen i alla fall planer som går i denna riktning. Då tycker jag att statsrådet i alla fall skall redovisa dem vid detta tillfälle. Det kanske är sista chansen att göra det inför riksdagen.

Till detta skall läggas frågan: Följs förordningen från maj 1978 om inrättande av speciallärartjänster? Den förordningen tillkom på förslag av en borgerlig regering. När kommer ett förslag om utvidgning av det antal platser som statsrådet hänvisar till och som socialdemokraterna genomförde 1975/76? Sedan dess har ingen utvidgning skett av gren 1.

På den tredje frågan har jag däremot fått ett acceptabelt svar. Jag hoppas att statsrådet noga följer utvecklingen på denna punkt. Jag förutsätter att UHÅ verkligen besöker speciallärarlinjerna och hjälper till med att bekämpa den förvirrande pedagogik som en del lärarutbildare sprider.

Jag tackar för svaret, men jag hoppas att Birgit Rodhe vill återkomma till frågorna 1 och 2, som inte har fått godtagbara svar. Fråga 1 saknar helt svar.

Jag skall därmed övergå till läroplansbehandlingen. Läroplanspropositionen har tillkommit i stor brådska, därtill med alltför kort remisstid för SÖ-förslaget. Redan den 9 november i höstas krävde jag i en fråga en utökning av remisstiden på samma sätt som några år tidigare skedde med SIA-förslaget, då den socialdemokratiska regeringen lyssnade till remissinstanserna och gick med på ett halvt års förlängning. Statsrådet Rodhe kunde i talarstolen inte gå med på detta och inte ens ange när hon avsåg att framlägga proposition i ärendet beroende på den långa tid som behövdes för remissläsning. Två dagar senare steg hon upp vid folkpartiets landsmöte och tillkännagav att det skulle komma en proposition under hösten 1979. Kort tid därefter hade hon ändrat sig igen, och i början på april fanns propositionen 180 på våra bord. Säg vad man vill om att vara kluven, men snabba ryck är det onekligen i detta regeringsparti. Vissa avsnitt visar emellertid att alltför snabba ryck ger sviter i texten.

Utskottsarbetet har rättat till många av dessa svagheter. På en punkt är dock den folkpartistiska regeringen alldeles för ointresserad: insatserna för att bättre anpassa undervisningen till de elever som har skolsvårigheter kommer mer eller mindre i skymundan. Jag vill ändå betona att det i första hand var för deras skull som SIA-utredningen en gång gjordes.

När det gäller statsbidragssystemet var ju avsikten att decentraliseringen skulle medverka till att göra det lättare att rätta resurserna efter behoven. Det är i detta avseende jag menar att elever med svårigheter bör ges större chanser än tidigare att få sina behov tillgodosedda. Det har också varit beslutsfattarnas avsikter, vilket poängteras på flera ställen både i SIA-propositionen och i utskottsbetänkandet, som blev riksdagsbeslut.

I sammanhanget bör ihågkommas att beslutet togs i den s. k. jämvikts- riksdagen, där många av besluten utgör kompromisser av ibland tvivelaktigt

*Läroplan för
grundskolan**Om special-
undervisningen
i grundskolan*

värde, eftersom kompromisserna för undvikande av lottning ger utrymme för vida tolkningar. Riksdagens beslut på denna punkt är därvid ett bra exempel. Det blir alltså möjligt att använda en större del än vad som i förarbetena avsågs till t. ex. generell sänkning av elevantalet i klasserna. Det hela kommer alltså ytterst att vila på hur man tror att elever med skolsvårigheter bäst hjälpes. Eftersom vi trots eftersläpning i utbildningen har en speciallärarkår som utbildats att metodiskt hjälpa elever med fysiska och psykiska handikapp, så utgår i varje fall jag ifrån att kommunerna nu vidgar möjligheterna till insatser för dessa.

Det är därför intressant att ta del av riksrevisionsverkets rapport om hur förstärkningsresursen fördelats i tre län. RRV-projektets syfte var dels att kartlägga åtgärder som kommuner och länskolnämnder vidtagit med anledning av fördelningen av denna resurs, dels att bedöma om fördelningen av resurserna skett enligt statsmakternas intentioner och "särskilt att de kommer de mest behövande eleverna till del". Statsrådet har i sitt interpellationssvar varit inne på det.

RRV konstaterar: "Förutsättningarna att till nästa läsår åstadkomma en mer behovsorienterad fördelning av förstärkningsresursen bedöms som mycket begränsade – årets fördelning torde i hög grad bli normgivande för kommande års fördelning. Dessutom betecknas beredskapen att genomföra funktionella utvärderingar av förstärkningsresursens användning som i väsentliga avseenden bristfällig."

Detta sista konstaterande är oroande. På något vis är det anledning att ta initiativ för att få kommuner och länskolnämnder att lägga ned mera arbete på en annan fördelning. Kommuner och länskolnämnder måste stimuleras att bättre engagera sig till förmån för elever med skolsvårigheter. I annat fall har SIA-utredning under flera år med därpå följande beslut till stor del varit förgäves.

Jag tar fasta på att utskottet delar min oro på denna punkt. Jag är glad att utskottet velat göra en så stark skrivning för att uppmärksamma lokala skolpolitiker på vikten av att "främst söka tillgodose dessa elevs behov, innan resurserna används för andra ändamål". Detta citat lånar jag från föredraganden, och detta kombinerat med att utskottet "utgår ifrån att berörda myndigheter noggrant följer utvecklingen" bör utgöra en garanti för att de nu iakttagna snedfördelningarna i kommuner och länskolnämnder omgående rättas till.

En av de mera generella åtgärderna till förmån för elever med svårigheter är den anpassade studiegången. För folk som arbetat i specialundervisningen är denna en utvidgning av åtgärder, som vi ofta tillämpade redan för flera år sedan. Det är glädjande att den vanliga undervisningen på punkt efter punkt försöker tillämpa specialpedagogikens erfarenheter. Men omsatt i ett större sammanhang finns anledning att bestämt varna för frestelserna att alltför lättvindigt ge t. ex. emotionellt och socialt störda elever anpassad studiegång. Rätt tillämpad, med en intresserad handledare och ett intimt samarbete mellan skolan och arbetsplatsen, är denna säkerligen en tillgång. Fel tillämpad och för tidigt kan den utgöra den direkta inkörsporten till

*Läroplan för
grundskolan*

*Om special-
undervisningen
i grundskolan*

utslagning ur samhällets gemenskap. Det är därför vi socialdemokrater tycker att utskottet borde ha anslutit sig till SIA-beslutet i denna del. Skolförordningens 5 kap. 51 § anger:

”Anpassad studiegång beslutas av skolstyrelsen efter hörande av elevvårdskonferensen.”

Det är inte av brist på förtroende för rektor, som vi varnar för att delegera beslutanderätten. Erfarenheten säger mig att rektor åläggas ett alltför tungt ansvar och utsättes för ett lärartryck, som inte är bra för samarbetet. Vi anser följaktligen att om skolstyrelsen av någon anledning, t. ex. praktiska skäl, vill delegera denna rätt, så ligger elevvårdskonferensen närmast till. Skolstyrelsen bör bära ansvaret, så att centrala resurser utnyttjas för undervisning av dessa elever. Jag yrkar följaktligen bifall till reservationen 10.

När det gäller ämnet *religionskunskap* gör sig utskottets majoritet skyldig till en klar inkonsekvens. Föredraganden liksom utskottet är helt överens om nödvändigheten av att integrera religionskunskapen med övriga orienteringsämnen. Men sedan går utskottets majoritet ändå med på befrielse från ämnet. Låt mig peka på några påtagliga exempel för att belysa detta. När man t. ex. behandlar just nu aktuella Iran, så är det helt omöjligt att belysa människornas levnadsförhållanden där utan att komma in på islam och denna religions enormt starka ställning i landet.

När man berör u-landsproblematik i Indien så är det omöjligt att göra det utan att ta upp de religiösa förhållandena. Försök att spegla Italien utan att beröra katolicismen och påvemakten osv.!

Det här betyder bara i klartext att det blir praktiskt omöjligt att befria några elever från religionskunskap, eftersom detta ämne är så intimt invävt i de övriga orienteringsämnena. Dessutom skall ämnet betraktas ur andra synvinklar än religiösa för att ge elever en orientering om *alla* religioner.

Färre och färre elever har begärt befrielse: 1964 var det 1 592 och 1975 bara 180 i hela landet. Samtidigt har antalet behöriga till befrielse inom olika samfund ökat. Totalt var 1975 0,15 promille av alla elever i det svenska skolsystemet befriade!

Den minskande andelen visar att samfunden själva börjar inse att religionskunskapen som ämne inte utgör något intrång i den egna religionen utan endast vill ge objektiv orientering om alla religioner. Därför är det omöjligt att fortsättningsvis befria elever från ämnet.

Jag yrkar därför bifall till reservation nr 16.

Föredraganden har av någon anledning fäst sig vid det s. k. LÄSK-projektet, när det gäller att finna kriterier för baskunskap i svenska. Men detta projekt är inte bra som underlag för ett ställningstagande om en s. k. årskurs 6-nivå, vilket också utskottet rättat till. Forskaren för själv fram mycket kritiska synpunkter på resultaten. Undersökningarna saknar statistiska signifikansprövningar och därmed sammanhängande analyser. Urvalet av försökspersoner uppfyller inte kraven på slumpmässighet. Den statistiska prövningen ersätts av en trovärdighetsbedömning. Testningarna av eleverna har skett under de allra sista dagarna före sommarlovet med risker för

felkällor som därmed förknippas etc.

Anknytningen till detta projekt ger då en del inkonsekvenser, när det gäller det diagnostiska material som SÖ skall utarbeta.

Genom att man anknyter till ett relativt kriterium blir effekten – vilket f. ö. forskaren själv påpekar i sin rapport – att man beroende på provet kommer att få många eller få elever att ligga under kriteriet. Om gruppen förbättras som helhet absolut sett, kommer ju detta inte att märkas, eftersom årskurs 6-kriteriet är relativt.

Andra mer tilltalande modeller finns som kan tillämpas för olika årskurser, och jag förutsätter att SÖ i det här beställningsarbetet väljer bästa möjliga modell och att ett diagnostiskt prov inte får bli för styrande.

Vår partimotion har emellertid fått utskottet på bättre tankar när det gäller tidpunkten för insättande av färdighetsträningen, och det är en fin början. På samma sätt har utskottet också enligt vår motion vidgat baskunskaps- och färdighetsbegreppet.

När det gäller frågan om *fördelning av huvudmomenten på stadier* har föredraganden inte följt SÖ:s förslag om gemensamma moment för de tre stadierna. Dessutom tycker flertalet remissinstanser att det är ett bra förslag. Föredraganden och utskottets majoritet intresseras inte av de fördelar som kan vinnas för elever som har svårigheter. Kunskapen om enskilda elevers utveckling finns lokalt och ger bättre underlag för en lokal stadieövergripande planering av undervisningen, så den passar den enskilde elevens intressen och behov. Man får också den nödvändiga samverkan mellan stadierna. Konkret uttryckt ger det den fysiskt, psykiskt eller socialt handikappade möjlighet att ta itu med huvudmomentens innehåll, då beredskapen finns.

Det kan betyda att vad vanliga elever lär sig i årskurs 5 kommer först i årskurs 7 för den handikappade. Därmed kunde man också slippa läroböcker med årskurs angiven på omslaget, något som givetvis är irriterande och förnedrande i t. ex. det relaterade fallet. Det är alltså precis tvärtemot vad propositionen citerar ur remisserna: läromedlen blir mindre styrande än i dag! Alla de svårigheter som uppstår vid stadieövergångarna undviks också.

Till förmån för elever med skolsvårigheter ber jag att få yrka bifall till reservation nr 18, mot vilken utskottets majoritet saknar egen argumentation.

Vi noterar med tillfredsställelse att utskottet anslutit sig till vår syn på *hemuppgifter*. Enligt Lgr 69 var hemuppgifterna i största möjliga utsträckning frivilliga. Den rekommendationen skall ses i anslutning till den satsning på studieteknik som poängterades i denna läroplan. Nu menar föredraganden att hemuppgifter utgör en del av skolans arbetssätt. Däremot tar propositionen ingen hänsyn till de varierande förutsättningar elever har att klara sina hemuppgifter.

Vi tycker att det är en viktig bedömning att göra, innan man automatiskt delar ut hemuppgifter. Vi menar också att hemuppgifterna inte behöver vara de traditionella utan vidgas till undersökningar, t. ex. i hemtrakten. På så vis kan man ytterligare förstärka möjligheterna till grupparbete och goda

Nr 166

Tisdagen den
5 juni 1979

*Läroplan för
grundskolan*

*Om special-
undervisningen
i grundskolan*

*Läroplan för
grundskolan*

*Om special-
undervisningen
i grundskolan*

grupprelationer.

När det gäller betygsättningen i grundskolan, som Lena Hjelm-Wallén tagit upp i sitt anförande, vill jag komplettera med några synpunkter på de s. k. asteriskbetygen, som vi socialdemokrater anser vara helt överflödiga. Jag framförde den synpunkten i en interpellationsdebatt den 18 januari i år, och trots att skolöverstyrelsen virrigt nog kom med tre olika författningstexter inom loppet av två månader så har inget i sak förändrats. Två omständigheter gäller fortfarande:

1. Gruppen utvecklingshämmande kan inte särskiljas längre med nu gällande uttagningsförfarande, och följaktligen vet man inte vem som bör ha asteriskbetyg.

2. Asteriskbetygen upplevs som diskriminerande av f. d. elever som i sitt slutbetyg har asterisker. Med nuvarande brist på kategorisering får långt flera elever detta diskriminerande betyg än den lilla grupp som de tillkom för.

Det intressanta med förslaget är att föredraganden inte nämner asteriskbetygen. Hon konstaterar bara: "I fråga om t. ex. intellektuellt utvecklingshämmande har kryssmarkering (asterisk) använts för att upplysa om att betygen avser en särskild referensgrupp." Sedan säger hon: "Jag avser därför föreslå regeringen att uppdra åt SÖ att lägga fram förslag som innebär möjlighet att vid betygsättningen ta särskilda hänsyn."

Utskottets majoritet däremot vidgar gruppen till elever med speciella svårigheter och har ingen erinran mot att betyg med asterisk används. Det är tråkigt att behöva säga det, men i tur och ordning har nu skolöverstyrelsen, statsrådet Rodhe och utskottets majoritet i ord visat att de inte vet vad de talar om. Jag yrkar bifall till reservation nr 21.

Det är vid intagning till gymnasieskolan viktigare att dessa elever får en mer omfattande behandling i intagningsnämnden, föregången av en förstärkt studie- och yrkesorientering. Med denna fina kombination behövs inga särskilda betyg av diskriminerande art. Däremot tycker vi nog att det är viktigt – speciellt i dessa fall – att intagningsnämnden har rätt sammansättning. Vi menar att lekmannainslaget bör förstärkas precis som BU 73 föreslog för att ge bättre kunskap och erfarenhet från arbetsmarknaden, och då särskilt för elever som har speciella behov. Jag yrkar alltså bifall till reservation nr 25.

Slutligen, herr talman, hälsar vi med tillfredsställelse att utskottet ställt upp på våra synpunkter om fortbildningen. En övergripande översyn av alla varierande former av fortbildning är nu en mycket viktig uppgift. Det är beklagligt att regeringen inte förstått detta och heller inte lagt något förslag.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationerna 10, 16, 18, 21 och 25.

Statsrådet BIRGIT RODHE:

Herr talman! Jag kommer att hålla mig helt till den del av Åke Gillströms anförande som berörde mitt svar på interpellationen och överlåter givetvis åt utskottets ledamöter att bemöta övriga frågor och synpunkter.

*Läroplan för
grundskolan**Om special-
undervisningen
i grundskolan*

Låt mig först kommentera det som Åke Gillström sade om remisstiden för SÖ:s läroplansförslag. Jag undrar om vare sig i Åke Gillström eller någon tycker att vi skulle ha varit i en bättre situation, om vi hade fått en förlängd remisstid och därmed missat alla chanser att få fram ett beslut om en ny läroplan i dag. Jag själv var på den punkten på det klara med att det var angeläget att få remissvaren, som vid det laget var i stort sett färdigskrivna i de flesta sammanhang. Vi behöver inte fortsätta den diskussionen; jag ville kommentera detta för att det inte skulle stå alldeles oemottaget.

Någon kluvenhet kände jag inte senare. Jag lärde bara av verkligheten, så som Lena Hjelm-Wallén här har undervisat oss om att man bör göra – och det instämmer jag hjärtligt i. Vi såg att det fanns en möjlighet att på grundval av remissvaren, som vi grundligt men mycket snabbt läste, utforma ett förslag som skulle kunna framläggas för riksdagen vid sådan tidpunkt att det skulle kunna bli underlag för beslut, vilket ju sker här i dag.

Sedan gäller det alltså mina svar på interpellationsfrågorna. Jag beklagar att Åke Gillström inte vill erkänna det faktum att jag står på den grund som har lagts i SIA-beslutet, i beslutet om ett nytt statsbidragssystem och i denna proposition, såsom en policy för behandling och hänsynstagande till elever med svårigheter och därmed också såsom en policy för specialundervisningen. Det är alldeles klart – det har uttalats och det står vi helt bakom – att elever med svårigheter i första hand skall tillgodoses. De bör få större resurser än andra, det är en helt klar policy. Vi har inte behövt så många ord eftersom vi går efter de linjer som dragits upp av riksdagen i detta sammanhang.

Men åtgärder för elever med skolsvårigheter är inte synonymt med insatser av speciallärare. Vi vet att kommunerna prövar många andra vägar, t. ex. temporär gruppindelning, assistent- och kompanjonlärare, personliga assistenter osv. Det stämmer ju med vad utbildningsutskottet sade 1975/76, att det är angeläget att de regionala och lokala skolmyndigheterna och skolledarna åläggs både friheten och ansvaret att i den praktiska tillämpningen ute på fältet utan bundenhet och anvisningar i alla detaljer handla med utrymme för sunt förnuft och fritt val. Det har också betonats här att det är mycket angeläget att man inte försöker styra denna lokala frihet på något sätt. Man kan fråga sig om det på socialdemokratiskt håll finns en kluvenhet. Det är självklart att det kan finnas tecken som gör att man kan dela rätt mycket av Åke Gillströms oro. RRV:s rapport har, av de skäl som jag har angivit, begränsat värde. Den får inte ges för stor tyngd, den är ändå kanske en varningssignal. Det finns anledning för både departement och SÖ att noga följa utvecklingen. Men jag kan inte finna att det finns anledning att omedelbart nu signalera åtgärder.

Jag vill också kraftigt understryka att elever med svårigheter skall få de större resurserna, att man hela tiden, som vi också har skrivit i propositionen, vid fördeiningen av de nya resurserna måste tillse att de går till skolor och arbetsenheter där svårigheterna är större än normalt. Det är huvudlinjen i vår inriktning och vår policy på detta område. Det är naturligtvis viktigt – som vi har understrukit och som jag sade i svaret – att lärare med specialpedagogisk

*Läroplan för
grundskolan*

*Om special-
undervisningen
i grundskolan*

utbildning får spela en stor roll och att de ingår i arbetsenheterna. Det är beklagligt om det är så som Åke Gillström citerade ur ett brev från en speciallärare, att de känner sig isolerade. Det måste vara fel, för meningen är att de hela tiden i arbetsenheten skall spela en betydelsefull roll för att elever med svårigheter skall få bästa möjliga hjälp.

När det sedan gäller frågan om vi planerar något slags avveckling av speciallärartjänster, sade jag att det inte var aktuellt. Det behagade Åke Gillström vrida till litet, så att det skulle betyda att jag hade planer i bakfickan för avveckling litet längre fram. Jag har inga som helst sådana planer. Jag borde kanske hellre ha svarat att jag inte tänker lägga fram några förslag i den riktningen.

Herr talman! Jag tror att jag därmed har sagt det jag fann viktigt att tillägga till mitt svar till Åke Gillström.

LINNEA HÖRLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall försöka besvara Åke Gillströms frågor med anledning av reservationerna.

Beträffande den först nämnda reservationen, som gällde anpassad studiegång och rektordelegationsrätt, vill jag säga att den rätten finns enligt skollagen. Jag kan icke se någon anledning till att vi skulle gå in och ändra på de bestämmelser som redan finns.

Beträffande befrielse från deltagande i undervisning i religionskunskap måste jag säga att det förvånar mig att just socialdemokraterna reserverar sig för att slopa möjligheten till befrielse från religionsundervisningen. Det var ju en socialdemokratisk regering som för några år sedan höll på att bränna fingrarna i ett mål i Europadomstolen mot S:t Martinsförsamlingen här i landet i just den frågan. Jag tror att det är klokast att hålla de internationella överenskommelser som vi skrivit under.

När det gäller fördelning av huvudmomenten på stadier har några socialdemokrater reserverat sig mot utskottsmajoritetens förslag med hänvisning till elever med svårigheter i skolan. Såvitt jag förstår kan anpassning till enskilda elever och deras svårigheter knappast anses underlättas av att huvudmomenten är gemensamma för de tre stadierna. Stadiövergången underlättas genom andra åtgärder som redan praktiserats, t. ex. inskolningsperioder som även de kan kombineras med extra åtgärder för enskilda elever.

När det gäller asteriskbetygen sade Åke Gillström att elever inom gruppen utvecklingshämmande inte längre kan särskiljas och att dessa elever upplever asteriskbetygen som diskriminerande. Jag är så gammal i lärargamet att jag minns när dessa betyg infördes. De föregicks då av en vanlig betygsättning. Anledningen till att man införde asteriskbetygen var att man ville komma ifrån att elever skulle uppleva det som diskriminerande att sitta med de låga betyg, ettor och möjligen tvåor, som de kunde skrapa åt sig. Därför upplevde man det som mer positivt och mer förekommande gentemot dessa elever att kunna ge dem en asterisk och därmed också betyg efter en annan skala. Jag har alltså inte någon förståelse för att dessa betyg skulle behöva ändras.

Socialdemokraterna har också reserverat sig när det gäller intagningsnämndens sammansättning. Det är möjligt att vi 1973 underskattade betydelsen av

erfarenheter från skolan och skolans förhållanden när det gäller intagningsnämndernas arbete. Detta avhjälpes genom föredragandens förslag. Utskottsmajoriteten föreslår nu en utökning av antalet ledamöter till sju genom ytterligare en lekmanarepresentant. Reservanternas krav måste alltså kunna anses tillgodosett.

Nr 166

Tisdagen den
5 juni 1979

*Läroplan för
grundskolan*

ÅKE GILLSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag beklagar att interpellationsdebatten har kommit att vävas in i debatten på det här viset. Det är bara en part som förlorar på detta, och det är jag. Men jag skall försöka klara ut det mesta i vissa angrepp här.

Jag skall inte gå in på frågan om remisstiden och på vad statsrådet Rodhe sade, utan jag skall gå in på interpellationen direkt.

Statsrådet Rodhe säger att jag inte vill erkänna att den folkpartistiska regeringen står på den grund som SIA-beslutet och statsbidragsförordningen innebär och att det skulle vara en policy. Helt givet utgår jag ifrån att en regering följer det beslut som fattats här i riksdagen – något annat skulle ju vara uppseendeväckande. Men när jag frågar vilken policy folkpartiregeringen har när det gäller utbildningen för handikappade – specialundervisningen, för att slippa använda så många ord – och inte ens får till svar ordet policy, måste jag fråga mig hur det förhåller sig. Ordet policy finns i min fråga, men det finns över huvud taget inte i statsrådets svar. Det tolkar jag så, att folkpartiet inte är särskilt inriktat på det här området. Jag har haft tillfälle att studera alla partiets insatser i fråga om program för utbildning av handikappade och även i det avseendet är folkpartiet mycket fattigt.

Sedan sade statsrådet att man kan använda specialundervisning på olika sätt. Hon talade om kompanjonlärare, assistenter och nämnde också en mängd annan personal som har tillkommit under senare tid. Men använder man en kompanjonlärare skall det ju vara en speciallärare. Ordet kompanjonlärare härrör från ett försök i Hallsberg för många år sedan. På vissa ställen har man tagit upp detta och fortsatt, medan verksamheten på andra ställen praktiskt taget inte nämns. Här är det naturligtvis fråga om praktisk tillämpning, men jag utgår ifrån att även statsrådet Rodhe har den uppfattningen, att skall man bedriva specialundervisning, skall man i första hand sätta in en metodisk resurs i form av en specialpedagogiskt utbildad lärare. Jag måste få fråga om inte statsrådet delar min uppfattning på denna punkt. Gör hon inte det faller hela den övriga delen av svaret, nämligen frågan om speciallärarrollen och frågan om avvecklingen av speciallärartjänsterna.

Jag håller med henne om att riksrevisionsverkets rapport är en varnings-signal och att det har gått en mycket kort tid med tanke på det slutliga ställningstagandet till hur man skall bete sig. Jag har tagit upp frågan vid flera tillfällen här i riksdagen och även i andra sammanhang, och detta har jag gjort därför att jag tycker att det är så angeläget att man på myndighetshåll verkligen uppmärksammar vad som håller på att hända ute i landet. Då kommer jag tillbaka till min fråga: Vem skall ha resursen först? På den punkten har alltså statsrådet Rodhe i interpellationssvaret svarat en sak och i

propositionen 180 en annan. Skall man av resursen ta först den del som går till en eventuell generell sänkning av klassmedeltalet och sedan resterande bit – om den är tillräckligt stor, som det heter – till elever med skolsvårigheter? Eller skall man av resursen först ta så mycket som behövs för att hjälpa elever med skolsvårigheter och sedan ta resterande bit för en eventuell generell sänkning av delningstalet? Gör man på det senare sättet har jag den uppfattningen att rektorsområdet i fråga har fått för mycket av förstärkningsresursen, dvs. om man får över till annat än elever med skolsvårigheter. Även på denna punkt hoppas jag att Birgit Rodhe delar min uppfattning.

Det är verkligen beklagligt om speciallärarna ute i landet börjar känna det på det här viset. De har alltså just nu ett gungfly under fötterna. Det är inte bara det här brevxemplet som bevisar detta. Resor i landet, ofta till speciallärare, visar att de känner att de inte längre har något stöd. Inte heller fick jag något svar på t. ex. frågan om huruvida man har följt bestämmelsen från i maj 1978 om inrättande av speciallärartjänster.

Det var bra att statsrådet Rodhe ändå kunde svara nej på min fråga om hon avser att avveckla speciallärartjänsterna.

Sedan till utskottets talesman Linnea Hörlén. Vi vet nog att delegationsrätten finns när det gäller anpassad studiegång. Men samtidigt trodde jag att jag tillräckligt klart hade belyst varför man inte bör använda den delegationsrätten och varför utskottet alltså i en sådan här skrivning klart borde säga ifrån att möjligheten skall användas endast i undantagsfall, ja, inte ens då. Annars finns det risk för att man uppfattar utskottet och riksdagens beslut som en rekommendation, varefter delegationen blir ganska allmän.

Sedan till frågan om stadieövergångar och huvudmomenten. Jag har sysslat ganska mycket med behandling och utbildning av elever med svårigheter. Jag tog exemplet med årskurs 5 och årskurs 7 men skulle ha kunnat göra skillnaden ännu större. Det behövs ingen stadiedelning av huvudmomenten. Man bör snarast ta bort den. Beträffande asteriskbetygen måste jag säga att jag är mycket förvånad över att utskottet har en annan uppfattning än föredraganden. Vem skall jag rätta mig efter?

Statsrådet BIRGIT RODHE:

Herr talman! Åke Gillström klagade på att jag inte hade ordet policy i det officiella interpellationssvaret. Det må vara, men jag använde det två eller tre gånger, tror jag, i min replik, och det borde vara någorlunda tillfredsställande. Att det sedan skulle vara något fel att jag inte har en policy utformad som skiljer sig från den som riksdagen har fastställt – och som ju är utformad genom ett långvarigt utredningsarbete, som framför allt resulterade i SIA-reformen, vilket i sin tur sedan ledde till beslutet om nya statsbidragsregler – har jag litet svårt att förstå.

Självfallet finns det anledning att vidareutveckla den praktiska tillämpningen och där skulle jag vilja slå fast en sak: Det är väl ändå så, Åke Gillström, att hänsynen och hjälpen till elever med svårigheter måste vara det övergripande. Sedan gäller det att besvara frågan: På vilket sätt kan vi bäst hjälpa dessa elever att få bästa möjliga utbildning? Jag har visat på att det

finns många olika vägar att gå. Jag nämnde några, som kan kräva och i många fall kräver utbildade speciallärare. Det är viktigt att de utnyttjas, och jag har också understrukt vad jag finner viktigt, nämligen att de tjänstgör inom arbetsenheten. Vi måste se till att skolorna kan få göra sin egen prioritering. Resursfördelningen måste ses som en helhet. Men jag har också understrukt och vill återigen understryka – vilket slås fast också i den nu aktuella propositionen – att resurserna bör gå till skolor och arbetsenheter där svårigheterna är större än normalt. Jag har ingen svårighet att lämna det besked som Åke Gillström försökte pressa mig på, nämligen att jag anser att det är viktigt att man först ser till att elever med svårigheter får bästa möjliga hjälp, att man också där sätter in lärare med speciell pedagogisk utbildning.

Till sist vill jag bara säga när det gäller speciallärartjänster att vi har fått rapporter om att skolstyrelser i år inrättat fler speciallärartjänster än förra året. Jag hoppas att det är ett tecken på att vi rör oss i den riktning som både Åke Gillström och jag eftersträvar.

LINNEA HÖRLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! När det gäller rektors delegationsrätt säger Åke Gillström att han har talat om varför den inte bör användas. Det kan hända, men jag vidhåller ändå att det är en uppgift för de kommunala beslutsfattarna att ta ställning till detta, inte en uppgift för utskottet.

När det sedan gäller asteriskbetygen vet jag inte riktigt vad Åke Gillström menar när han säger att utskottet och föredraganden är på olika linjer i den frågan. Föredraganden anför: Även fortsättningsvis kommer att finnas en grupp elever som bör ha rätt att bedömas i särskild referensgrupp. Jag avser därför att föreslå regeringen att uppdra åt SÖ att lägga fram förslag som innebär möjlighet att vid betygsättningen ta särskilda hänsyn. – Asteriskbetygen används ju just i fråga om sådan särskild referensgrupp.

Om det kan finnas någon skillnad mellan vad utskottet och föredragaren säger ser åtminstone inte jag den.

ÅKE GILLSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är alldeles klart att det hela inte kan stå och falla med om statsrådet Rodhe har använt ordet policy i svaret. Men när man talar om politiska insatser och politisk vilja kanske man också skall uttrycka en politisk vilja när man ger svar på en fråga och inte i stället lämna en mängd besked om beslut som har tagits här i riksdagen.

Jag är mycket tacksam för att statsrådet har uttryckt sig klart i det ena av sina uttalanden, som återfinns på s. 64 i propositionen:

”Vid fördelningen av skolans lärarinsatser skall man då främst söka tillgodose dessa elevers behov, innan resurserna används för andra ändamål.” Jag är glad över att det är detta uttalande som till syvende og sist gäller när man ute i kommunerna vid fördelningen kommer att fråga sig vad statsrådet tycker på denna punkt. Detta uttalande är nämligen viktigt för att kunna vända en tendens, som finns ute i kommunerna, att använda

resurserna på motsatt sätt.

Jag upprepar att, om man i ett rektorsområde har så mycket resurser att man dels kan tillgodose de elever som verkligen har svårigheter, dels ändå får resurser över, har skolstyrelsen förmodligen gjort en fördelning som inte ger rättvisa åt en del av rektorsområdena. Det är alltså kanske i första hand på skolstyrelsenivå som man då inte har beaktat de behov som verkligen finns inom området, och ett sådant förhållande tycker jag att man skall påtala.

När det gäller antalet speciallärartjänster avsåg min fråga huruvida man hade utnyttjat den nya bestämmelse som infördes i maj 1978. Svaret är att några ytterligare tjänster har tillkommit ute i kommunerna. Det säger mig dock inte särskilt mycket, eftersom jag inte vet hur många tjänster som samtidigt har försvunnit av olika anledningar, genom pensionering osv. Jag hade nog gärna velat ha ett preciserat svar på den frågan. Jag förstår att jag inte kan begära att få ett sådant besked direkt. Även om den rådgivarskara som statsrådet har med sig är stor, kanske den inte har dessa siffror tillgängliga. Men det är angeläget att man undersöker detta, eftersom jag tror att den borgerliga trepartiregeringen på den punkten verkligen menade sig göra en insats genom införandet av den nya bestämmelsen.

Jag vill till Linnea Hörlén, vilken som utskottets talesman hade svårt att se skillnaden i uppfattning när det gällde asteriskbetygen, säga att jag redan har påpekat att varken skolöverstyrelsen, statsrådet Rodhe eller utskottet har förstått detta. Jag kan då inte gärna begära att Linnea Hörlén skall förstå det. Jag hävdar att det är enbart de utvecklingshämmande som skall ha asteriskbetygen, om någon skall ha sådana. Allra helst skall vi inte ha dem kvar.

HANS NYHAGE (m):

Herr talman! Det upprop den omtalade arbetsgruppen för kunskap i skolan lät publicera förra veckan och i vilket uttalades en stark oro för utvecklingen på skolans område har väckt en stor och berättigad uppmärksamhet och blivit föremål för en omfattande debatt. Även om sakinnehållet torde vara känt för de flesta i dag, kan jag inte underlåta att i det här sammanhanget återge något av vad som sägs i uppropet. Där uttalas bl. a.: "Den nuvarande skolpolitiken är djupt oroande. Kunskaperna står inte längre i centrum. Till kunskap finns inga genvägar. Kunskap är makt. Makt åt folket är demokrati. En skola för demokrati är en skola för kunskap. Därför är vi för en utbildning med kunskaperna i centrum. Skolans arbete måste inriktas på bokliga studier och återgå till ordnade disciplinerade former. Vi måste bryta helt med den nuvarande skolpolitiken, återerövra kunskapen och åter göra skolan till skola."

Det är således, som alla nu vet, definitivt inte fråga om någon moderat arbetsgrupp i skolfrågor, som på det här sättet ger sina synpunkter till känna om vart de senaste decenniernas skolpolitik burit hän. Nej, bakom uppropet står en lång rad människor, ideologiskt förankrade i skilda läger och representerande ett antal olika yrken. Deras strävan är, som de själva uttrycker det, att rädda skolan.

Det är en förödande kritik av svenskt skolväsende som på det här sättet

kommer till uttryck, och även om vi har all anledning att vara försiktiga när det gäller grova generaliseringar, har vi ändå starka skäl, oavsett vilket parti vi representerar, att fästa stort avseende vid vad som här sägs.

Den varningens bild som den här arbetsgruppen ger av utvecklingen på skolans område är ju inte precis den första av likartad karaktär vi fått ta del av under årens lopp i grundskolans historia. Tillsättandet av SIA-utredningen var ju en direkt följd av en från olika håll upplevd olycklig utveckling i grundskolan. Utredningen tillsattes redan innan nu gällande läroplan, Lgr 69, hunnit verka. Ingen lär kunna påstå annat än att vi även därefter fått ta del av åtskilliga uppgifter som vittnar om att allt verkligen inte är välbeställt i våra skolor. Vi har fått rapporter om tilltagande brister när det gäller elevernas basfärdigheter och baskunskaper; om dålig eller ingen studiemotivation hos många elever; om disciplinsvårigheter och normlöshet; om ett tilltagande skolck; om lärare som utsatts för övergrepp och funnit sin arbetssituation alltmer ohållbar. Jag har också fått rapporter som vittnar om försämrad utbildningskvalitet allt högre upp i vårt utbildningsväsende. Nyligen avslöjades t. ex. betydande brister i elementär räkning och stavning hos ett antal lärarkandidater. Vi vet också att preparandkurser gällande elementära förkunskaper måste sättas in i ökad utsträckning på högskolenivå.

Trots ett tilltagande antal uppgifter av den här karaktären, vilkas innebörd rimligen inte går att missförstå, har man från visst håll sökt bagatellisera det hela eller kommit med bortförklaringar. Verklighetsfrämmande fraser har i alltför hög grad varit kännetecknande för de senaste decenniernas skoldebatt. Hit hör den överdrivna tron på den totalt sammanhållna grundskolan som något allena saliggörande. Hit hör allt tal om nivågruppering som varande något avskräckande farligt – en munnens bekännelse och ingenting annat! Hit hör också den oförklarliga rädslan för att ge våra elever ökad valfrihet och vidgade fördjupningsmöjligheter; rädslan också för att ge även de clever som har förutsättningar att vara högpresterande särskilt stöd och stimulans. Hit hör vidare resonemanget om alternativkursernas negativa verkan; om det rent praktiska tillvalet som något diskriminerande; om betygen som något orättfärdigt och könskvoterings i urvalet som något rättfärdigt; kravet på ökat samhälleligt inflytande över läromålsproduktionen och så det kryptiska talet om kommersialismens vådor.

Bland de många avskräckande exemplen i det här sammanhanget måste också nämnas den socialdemokratiska partistyrelsens recept för en bättre skola. Jag citerar från partikongressen: "Arbetarrörelsens värderingar måste tydligare komma till uttryck i skolarbetet." Och Kvinnoförbundets spädde på med: "Sopa undan jolmet om objektivitet."

Herr talman! Vi har från moderata samlingspartiets sida vid upprepade tillfällen gett uttryck för den oro som inte bara vi utan också stora grupper av människor långt utanför våra led känner över utvecklingen på skolans område. Vi har gång på gång varnat för den bristande verklighetsanknytningen i skoldebatten. Vi har krävt att de många skrivbordsprodukterna, om än aldrig så välformulerade, måste ersättas med konkret handlande, att utopier måste vika för realism. Vi har hävdad – och vi vidhåller detta, även om

Lena Hjelm-Wallén vill förlöjliga det – att effektivitet, arbetsro och arbetsglädje måste prägla utbildningen, om vi skall ha någon chans att kunna förverkliga de mål vi satt upp för skolans verksamhet, nämligen att varje elev skall ges möjlighet att utvecklas maximalt utifrån sina egna förutsättningar, anlag och intressen till en kunnig, duglig och ansvarskännande individ och samhällsmedborgare. Det är och förblir en huvuduppgift för skolan att hjälpa varje enskild elev till en allsidig utveckling. Detta måste ske i praktisk handling och får inte sjabbas bort av en experimentlusta i teoretiska spekulationer!

Även om det återigen finns anledning att varna för grova generaliseringar, eftersom långt ifrån allt verkligen är så illa beställt inom grundskolan som debatten ibland kan ge intryck av, så är det ofrånkomligen hög tid att vi gör något radikalt för att komma till rätta med de alltmer ökade negativa tendenserna inom skolområdet. Det är därför vi moderater har fört fram kravet på det särskilda åtgärdsprogram som Ove Nordstrandh tidigare redogjort för och som jag därför inte kommenterar vidare. Låt mig bara tillägga att jag beklagar att utskottsmajoriteten ställt sig negativ till detta krav. Det låter sig sägas att läroplansförslaget i sig självt är ett åtgärdsprogram, men det räcker inte enligt vår uppfattning. Det krävs alltså ytterligare åtgärder. Bl. a. skulle ett förverkligande av vad vi moderater kräver i våra reservationer ge ett sådant åtgärdsprogram en ökad tyngd och ett mer kvalitativt innehåll.

Vi har från moderata samlingspartiets sida hävdat att den kvantitativa utbyggnaden av vårt skolväsen, om vilken vi alla varit eniga, inte får innebära en kvalitativ försämring, vilket vi tyvärr tvingas konstatera blivit fallet i alltför hög grad. Ingen är betjänt av lägre kvalitet i utbildningen. Ett alltmer komplicerat samhälle ställer högre krav på de enskilda människorna. Detta förutsätter ökade kunskaper, vilket innebär förbättrad utbildning. Skall vårt land kunna hävda sig i en allt hårdare internationell konkurrens krävs att vi företräds av kvalitativt väl utbildade människor. Därför måste utbildningen kännetecknas av kvalitet från grunden. Därför måste skolan ställa krav på eleverna.

Kvalitetskravet är alltså ett genomgående drag i moderat skolpolitik. Det är också det som är den direkta anledningen till de många moderata reservationerna till det utskottsbetänkande vi nu behandlar. Min uppgift är nu att redogöra för några av dem, nämligen reservationerna nr 7, 9, 12, 15 och 17, till vilka jag härmed yrkar bifall.

I reservationen nr 7 vänder vi oss mot slopandet av alternativkurserna i B-språk och kräver att de skall finnas kvar. Vi ser utskottsmajoritetens ställningstagande som en klar försämring av vår språkutbildning, vilket är särskilt allvarligt i en tid med alltmer ökat internationellt beroende. Utskottsmajoriteten påskyndar denna nedrustningsprocess genom att inte ens medge den femåriga övergångsperiod som föreslås i propositionen. Majoriteten tror sig eliminera riskerna för en försämrad utbildning genom att specialdestinera resurser till B-språk, som alltså skall erhålla samma resurser som tillkommer ämnena läsåret 1981/82 vid den då genomsnittliga valfre-

kvensen vid högstadierna. Risken är påtaglig för att åtskilliga skolor genom den bindningen framdeles kommer att erhålla mindre resurser än vad som skulle varit fallet om alternativkurserna funnits kvar.

Härtill bör också påtalas de uppenbarligen mycket starka socialdemokratiska sympatierna för motsvarande negativa behandling också av alternativkurserna i engelska och matematik, även om man den här gången valt att inte ta steget fullt ut.

Reservationen 9 gäller tillvalssystemet. Vi ansluter oss till den utformning av tillvalsblocket som föreslagits i propositionen och som utskottet tillstyrker. Men vi kan inte inse det meningsfulla i att förhindra att eleverna skall kunna fördjupa sig inom ett visst ämne, vilket utskottsmajoriteten vill göra. Det är verkligen i högsta grad anmärkningsvärt att människor med ansvar för utbildningsfrågor i det här landet förmenar skolans elever rätten att tillägna sig så mycket kunskaper som möjligt. Rädslan för parallell- och överkurser grundar sig på förlegade tankegångar om att ingen i skolan skall kunna tillägna sig mer eller nå längre än alla andra. Rätten för eleverna att kunna välja att fördjupa sig i något av de obligatoriska ämnena hävdas av bl. a. Facklärarförbundet, som verkligen inte gör några undantag för vissa ämnen och som uppenbarligen inte delar de av statsrådet Rodhe uttalade, föga motiverade, riskerna för en differentiering och en fortsatt könssegregation. För oss moderater är det en självklarhet att det hör till skolans primära uppgifter att bibringa sina elever så mycket kunskaper som möjligt. Vi kan därför inte acceptera de begränsningar i detta avseende som utskottsmajoriteten gör sig till tolk för när det gäller tillvalssystemet.

Reservationen nr 12 gäller de vardagsfärdigheter som det måste vara en betydelsfull uppgift för skolan att förmedla till eleverna. Vi delar uppfattningen att vardagskunskaper bör behandlas i alla skolans ämnen och fortlöpande inbegripas i undervisningen, men vi menar att det är nödvändigt att ytterligare understryka syftet med dessa vardagsmoment, nämligen att göra varje individ, oberoende av kön, förmögen att klara sig själv när det gäller vanliga göromål i det dagliga livet. Detta bör ske genom att ett särskilt ämne, förslagsvis benämnt vardagskunskap, tillskapas av moment som berör praktiska och tekniska färdigheter i vardagslivet. Det ankommer i vanlig ordning på skolöverstyrelsen att utfärda anvisningar om utformningen av detta ämne, dess omfattning och praktiska tillämpning.

I reservationen 15 hävdar vi att det är nödvändigt att varje orienteringsämne liksom hittills har särskilda mål och huvudmoment. Därigenom markeras vilka moment inom resp. ämne som det är speciellt viktigt och värdefullt att eleverna blir förtrogna med. Inte minst angeläget är detta beträffande ämnet religionskunskap. Det har från skilda håll uttalats farhågor för att ämnet mer eller mindre kan komma att utplånas genom en allmänt hållen gemensam ämnesbeskrivning för hela blocket. Detta får självfallet aldrig komma i fråga. Kravet på särskilda mål och huvudmoment för varje ämne lägger på inget sätt hinder i vägen för den integrering av de skilda ämnena som naturligtvis är ytterst värdefull när det gäller behandlingen av de stora samhällsfrågorna. En samordnad undervisning kan rimligen inte förlora

på att vad som är väsentligt för varje enskilt ämne särskilt markeras.

De farhågor som jag nyss gav till känna för religionskunskapens behandling i undervisningen ligger också bakom det yrkande vi ställer i reservation nr 17 om möjligheterna till frivillig undervisning i bibelkunskap inom den timplanebundna undervisningen. Föräldrarna har det yttersta ansvaret för sina barn, och det finns många föräldrar som med stor oro upplever att undervisningen i religionskunskap alltmer fjärrar sig från den källa till kunskaper som Bibeln utgör. Bibeln har haft och har alltjämt en avgörande betydelse för vårt folk i såväl andligt som kulturellt och socialt avseende. Det skulle vara ödesdigert för den kommande generationen om Bibeln skulle bli en bortglömd och okänd bok. Vi borde därför kunna vara så generösa i behandlingen av ett för många människor angeläget ärende, att vi ger möjlighet till en frivillig undervisning i bibelkunskap inom den timplanebundna undervisningen, där så önskas. Vi har föreslagit att detta skall ske genom ett s. k. rullande schema på låg- och mellanstadiet på motsvarande sätt som förekommer beträffande den frivilliga musikundervisningen, varigenom erforderlig tid erhålles från samtliga övriga ämnen. På högstadiet inryms denna undervisning enligt vår mening i tillvals-systemet, varför några särskilda åtgärder där ej kan vara erforderliga.

Herr talman! De övriga reservationer som vi moderater antingen själva eller tillsammans med andra står bakom har redan kommenterats eller kommer att behandlas i den fortsatta debatten av andra talare. Jag finner därför ingen anledning att särskilt fördjupa mig dem utan yrkar här endast bifall till samtliga.

Detsamma gäller givetvis de mycket omfattande delar av utskottets skrivning som också vi moderater står bakom. Det Lena Hjelm-Wallén hade att säga om moderat isolering tar vi därför lugnt. När vi reserverat oss har vi gjort det i vetskap om att vi därmed slår vakt om en bättre skola. Men det skulle onekligen vara intressant att få veta var gränsen för isolering och icke isolering går. Moderata samlingspartiet står som ensamt parti bakom 12 reservationer, och socialdemokraterna står som ensamt parti bakom 12 reservationer. Var går gränsen för isolering, Lena Hjelm-Wallén?

Låt mig bara också helt kort här få markera den tillfredsställelse jag känner över att vi i utskottet fick gehör för våra synpunkter i några väsentliga avseenden. Det gäller t. ex. ämnet hemkunskap på mellanstadiet, som tidigare talare kommenterat, so-blockets omfattning på högstadiet, undervisningen i datafrågor, timantalet för tillvalsämnen och skolans aktiva roll i den studie- och yrkesorienterande verksamheten.

Meningen med den nya läroplanen skall självfallet vara att den skall ge oss en bättre skola. Den skall syfta till att varje elev garanteras en maximal utveckling. Den skall garantera en likvärdig utbildning över hela vårt land. Dess mål och riktlinjer skall gälla för hela den samlade skoldagen i såväl lektioner som fria aktiviteter. Den skall tillgodose kravet på goda basfärdigheter hos alla elever. Den skall garantera att eleverna bibringas kunskaper. Den skall medverka till att eleverna fostras till samarbete och samverkan med andra. Den skall lägga en fast grund för våra ungdomar att bygga på för

framtiden.

I dag fattar vi beslut om innehållet i och riktlinjerna för den nya läroplanen. Dess mål och intentioner skall nu förverkligas. Det ankommer på oss alla att efter bästa förmåga med ansvar gentemot den unga generationen medverka till att en i ordets rätta bemärkelse bättre skola blir förverkligad.

LENA HJELM-WALLÉN (s) kort genmäle:

Herr talman! Det var en våldsamt salva som herr Nyhage avfyrade. Den riktades inte bara mot sådant som socialdemokratin ensam står för utan även mot sådant som socialdemokratin, folkpartiet och centern har varit och även nu är överens om behövs för att vi skall nå en positiv skolutveckling. Jag förstår att det irriterar herr Nyhage, men det är ju så att det föreligger en värdegemenskap – särskilt mellan socialdemokratin, folkpartiet och centern – som moderaterna har målt sig ur genom att i principiellt viktiga frågor gå en annan väg.

Det är inte så, herr Nyhage, att jag förlöjligar arbetsglädje och arbetsro i skolan. Det är mycket viktiga ting. Men det är litet löjligt att i riksdagen, för det var en att-sats i en motion som jag citerade, ställa yrkanden om att arbetsglädje skall präglade skolans arbetsmiljö. Hur gärna vi än tillönskar skolan arbetsglädje, så går det faktiskt inte att fatta den typen av beslut i riksdagen, i varje fall inte om man menar att det skall ha något som helst genomslag ute i verkligheten – det kräver helt andra åtgärder.

Man förändrar heller inte verkligheten genom att tjata om åtgärdsprogram. Det är lämpligare att konstruktivt, punkt efter punkt, tala om vad det är man står för eller att vara så konstruktiv att man följer vårt förslag att nu tillföra skolan ytterligare resurser, så att fler vuxna kan vara med och förbättra arbetsmiljön under lektioner, raster och håltimmar.

Herr Nyhage försökte göra gällande att socialdemokratin inte riktigt står upp för kunskaper. Kunskaper är och har alltid varit mycket viktiga, vilket jag har sagt tidigare. Det är nästan genant att behöva tala om att kunskaper är viktiga i skolan. Men vi måste kunna diskutera vilka kunskaper som är viktigast och hur skolans innehåll och arbetssätt skall förändras så att eleverna kan skaffa sig de bestående och aktiva kunskaper som de behöver i sitt kommande vuxenliv. Det är bättre att konstruktivt diskutera detta än att anklaga varandra för att inte tillräckligt värdera kunskaperna. Men om herr Nyhage tänker fortsätta den debatten, tycker jag att han skall klargöra i vilket socialdemokratiskt dokument det står att socialdemokratin inte tycker att det är viktigt med kunskaper. Upp till bevis på den punkten, herr Nyhage!

CLAES ELMSTEDT (c) kort genmäle:

Herr talman! När man lyssnar på Hans Nyhage får man ett intryck av att det är mycket stora skillnader mellan utskottsbetänkande och reservationer. Så är nu icke fallet. Det måste ge ett förvirrande intryck på den som först har läst detta material och sedan lyssnat till Hans Nyhage – det stämmer ju inte.

Låt mig upprepa vad jag tidigare har sagt i dagens debatt, nämligen att det åtgärdsprogram som moderaterna kräver i en reservation till betänkandet

egentligen inte är något annat än ett inslag i det läroplansarbete som har pågått och som vi i dag ser resultatet av. Jag förstår inte vad det är som Hans Nyhage menar skiljer utskott och reservanter åt.

Moderaterna har alltid krävt kvalitet i skolväsendet, sade Hans Nyhage. Är det någon som inte har gjort det? Jag bestrider på det bestämdaste att det finns någon möjlighet för Hans Nyhage att i detta avseende mejsla ut sitt parti gentemot t. ex. centerpartiet. Men vi har kanske olika syn på vägarna till målet. Vi menar att det finns andra värden som också måste vägas in än färdigheterna läsa, skriva och räkna. De är de grundläggande, de mest betydelsefulla – det har vi också sagt – men för att kunna använda dem på ett vettigt sätt krävs det också kännedom om vad som händer och sker omkring oss. Det är vad vi har menat när vi har talat om delar i detta läroplansarbete.

Beträffande vardagsfärdigheterna, som tas upp i en annan reservation, var Ove Nordstrandh och jag tidigare i dag överens om att det egentligen är en strid om påvens skägg. Jag upprepar här att den som läser innantill och jämför reservationens text med utskottets måste göra det flera gånger för att hitta någon skillnad. Om Hans Nyhage nu – vilket han antydde – menar att momenten i dessa vardagsfärdigheter skall sammanföras och bilda ett ämne, har han, i varje fall från vår synpunkt, helt och hållet missförstått vardagskunskapernas filosofi. Styrkan i den ligger i att vardagskunskaperna kommer in som moment i olika ämnen och inte skjuts åt sidan och behandlas i en klump. Om vardagskunskaperna skulle bilda ett ämne, vore tanken bakom dem fullständigt förfelad.

Beträffande B-språken tror jag att det är viktigt att konstatera vad utskottet har sagt, nämligen att den resurs som i dag utgår till alternativkurserna även i fortsättningen skall utgå till resp. ämne.

Allra sist vill jag ta upp religionsämnet och utrymmet för detta. Ett av motiven för att utöka samhällsundervisningsdelen med en timme var att ge utrymme för religionsundervisning. Dessutom är den centermotion som tog upp fortbildning av lärare i just religionskunskap bifallen. Det ämnet tillhör kanske inte det allra enklaste att undervisa i.

Förste vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdets fortsättande kl. 19.30

LINNEA HÖRLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! För att spara tid vill jag instämma i vad Claes Elmstedt sade beträffande kunskaperna i skolan och bara tillägga att ett av huvudmålen för läroplansarbetet här i vår har varit just att ge kunskapsinhämtandet så stor plats som möjligt.

När det sedan gäller reservationen 15 om gemensam kursplan för orienteringsämnen vill jag säga att jag personligen upplever det som en fördel att orienteringsämnena kan integreras med varandra i undervisningssituationen. Jag kan inte heller se att det blir till nackdel för dessa ämnen att de får en gemensam kursbeskrivning i mål och huvudmoment. Undantaget från

den regeln är, som jag tidigare har sagt, religionskunskapsämnet till följd av att det skall kunna friläggas i de fall där elev har befriats från undervisning i ämnet religionskunskap.

Hans Nyhage vill ha frivilliga bibelstudier införda i den timplanebundna undervisningen på låg- och mellanstadiet enligt ett rullande schema. Till detta vill jag säga att Bibeln är ett läromedel i skolan i dag. Enligt det förslag vi nu behandlar skall den stå i centrum för studiet av den svenska kristna traditionen under den ordinarie undervisningstiden. Det är alltså meningen att Bibeln skall bli ett läromedel som verkligen används i skolan under den vanliga undervisningstiden då alla elever har möjlighet att få delta i undervisningen. Dessutom finns utrymme för frivilliga bibelstudiegruppers arbete under tiden för fria aktiviteter. Jag är inte helt säker på att ämnet skulle få ett fördelaktigt arbetsklimat, om tiden för andra ämnen ständigt skulle naggas i kanten till förmån för bibelstudierna, som skulle vara fallet enligt planen på ett rullande schema. Därför har utskottet avstyrkt detta förslag. Även om jag personligen kan ha stor förståelse för de önskingar som finns när det gäller bibelstudieundervisning i skolan tror jag ändå att de möjligheter som nu står skolan till buds på bästa sätt tillgodoser behovet.

ÅKE GILLSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Hans Nyhage har tagit upp några honnörsord från den moderata utbildningspolitiken och då framför allt ordet nivågruppering. Det är en kvarleva från den parallellskola som förmodligen både han och jag har upplevt. Ordet nivågruppering kom olyckligtvis också med i SIA-beslutet. Det berodde naturligtvis på att vi då hade en jämviktsriksdag och att man ville undvika lottning. Därför stod det i beslutet att man får tillämpa nivågruppering under högst en termin. Det är alldeles givet att moderata krafter ute i landet tar detta som utgångspunkt för att i så stor utsträckning som möjligt också använda denna nivågruppering.

Man har forskat ganska mycket på detta område. Jag behöver inte alls ta upp den forskning som görs i Sverige. I England t. ex. har man satsat ganska mycket pengar på detta, för att inte tala om hur det är i USA, ett land som jag förstår står Hans Nyhage ganska nära. I England har man kommit fram till rekommendationer om att inte nivågruppera, därför att gruppen som helhet inte vinner någonting på en sådan åtgärd. Alternativkurserna är ju en typ av nivågruppering – det kan vi inte komma ifrån. Där har bedrivits motsvarande forskning framför allt i Sverige under senare år, och den visar att det finns en överlappning mellan särskild och allmän kurs som bara ger uttryck för att man väljer efter sociala förhållanden. Jag tycker nog att man på sikt skall ta bort alternativkurserna också i engelska och matematik men att resursen skall finnas kvar för att man på ett mer flexibelt sätt skall kunna arbeta med elever som har olika behov.

Till sist kom han fram till att de högpresterande eleverna behöver stöd och stimulans. Det är vanligt att man talar om det bland de moderata. Och jag håller med om att de behöver stöd och stimulans, precis som alla andra som går i skolan behöver det. Men jag är inte så säker på att Hans Nyhage och jag

tänker på samma sak när vi talar om stöd och stimulans. Jag tror att han tänker på en speciell form av gruppdelning där de begåvade, högpresterande som han kallar dem, skall gå för sig medan de lågpresterande går för sig. Då blir min fråga: Skall vi satsa ytterligare medel på de högpresterande?

Jag kan bara som exempel visa vad vi satsar på eleverna från den första dagen i skolan fram till fullständig yrkesutbildning. En vanlig elev som går tre år på gymnasiet kostar ca 400 000 kr., medan en högpresterande elev, som utöver gymnasium också får eftergymnasial utbildning – en läkare, tandläkare eller adjunkt – kostar samhället 900 000 kr. Det här är en fråga om fördelning. Skall vi ge ännu mera pengar till de högpresterande?

HANS NYHAGE (m) kort genmäle:

Herr talman! I mitt anförande redovisade jag mycket omsorgsfullt vad ett stort antal rapporter av skilda slag hade visat, nämligen en oroande utveckling på en rad skilda områden; inte minst gällde detta också studieresultat allt högre upp i vårt skolsystem.

Jag anförde att det är nödvändigt att vi tar fasta på den typen av rapporter och inte enbart nonchalerar dem. Vi måste i tid vidta åtgärder för att försöka komma till rätta med de, som jag sade, alltmer ökande negativa tendenserna på skolans område.

Jag har inte hävdat att det finns någon som vill att vi inte skall förmedla kunskaper i våra skolor. Jag tvingas bara konstatera att såsom vi arbetat under en lång följd av år nu, har kunskaperna kommit att naggas i kanten i alltför stor utsträckning. Jag kan alltså inte – det är jag övertygad om, Lena Hjelm-Wallén – i någon socialdemokratisk skrivelse finna belägg för att man inte vill slå vakt om kunskaperna. Det är vad erfarenheten visar oss som gör att vi måste reagera. Vi har en unik chans nu när vi antar en ny läroplan.

Lena Hjelm-Wallén nämnde en värdegemenskap med centern och folkpartiet. Utskottsbehandlingen resulterade i 12 socialdemokratiska reservationer och 12 moderata reservationer. Jag undrar då återigen var någonsans gränsen för isolering går.

Till Claes Elmstedt vill jag säga att vi på skilda sätt har redovisat vad vi menar med kvalitetsbegreppet. Låt mig bara nämna några saker: basfärdigheter, betyg, alternativa kurser, timantalet på tillvalet, tillvalets konstruktion. Detta är några exempel.

När det gäller vardagskunskaper sade jag uttryckligen att vi menar att de skall komma in fortlöpande i utbildningen men att det därtill behövs en särskild samordning av vissa moment som är gemensamma för alla.

När det gäller nivågrupperingen, som Åke Gillström var inne på, sade jag att jag tycker att det är en lek med ord. Åke Gillström erkände det själv: De som hårdast agerar mot en nivågruppering accepterar den i viss omfattning.

Särskilda stödåtgärder för att stimulera och vidareutveckla de högpresterande förutsätter rimligen inte att de måste arbeta i särskilda grupper. Sådana åtgärder kan sättas in på annat sätt.

När det gäller bibelkunskapen tror jag att Linnea Hörlén vet att det finns

åtskilliga grupper i vårt samhälle som menar att den sidan av vår utbildning har hamnat på efterkälken. Nu gäller det enligt vår mening att försöka tillgodose de intressena.

Nr 166

Tisdagen den
5 juni 1979

LENA HJELM-WALLÉN (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill rikta ett tack till herr Nyhage för erkännandet att det inte finns någonting i de socialdemokratiska dokumenten som utsäger att socialdemokraterna inte slår vakt om kunskapen. Det var nyttiga ord som nog flera skulle behöva fälla. Jag vill gärna tacka herr Nyhage för detta.

Att det sedan är problem i skolan med bristande kunskaper, utslagning och sociala problem av olika slag är vi alla medvetna om. Jag inledde också mitt anförande med detta. Det gjorde jag även när vi hade SIA-debatten 1976. Och jag var en av dem som 1970 tog upp detta i en motion med kravet att SIA-utredningen skulle tillsättas.

Att det är problem både på kunskapssidan och med elevernas sociala utveckling känner vi faktiskt till allihop. Det är medlen för hur vi skall förändra och förbättra situationen som vi träter om.

*Läroplan för
grundskolan*

CLAES ELMSTEDT (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nyhage började sin senaste replik med att tala om att det varit en oroande utveckling, att kunskaperna naggats i kanten osv. Ja visst, detta har vi tagit del av. Men de problemen har inte precis kommit nu. De har dykt upp sedan flera år tillbaka.

Vi har också ifrån vårt håll under årens lopp här i riksdagen påtalat dessa förhållanden och föreslagit ändringar framför allt beträffande undervisningsmetoder för att försöka råda bot på de här problemen.

När herr Nyhage räknar upp vad det är hos moderaterna som garanterar kvaliteten räknar han upp baskunskaper och basfärdigheter, möjligheter till tillval osv. Men det finns ingenting hos oss som pekar i någon annan riktning. Vi har alltihop det här i vår partimotion.

Där har vi dessutom föreslagit någonting som sedan anammats i både propositionen och utskottet, nämligen möjligheten till fördjupning i vissa ämnen och ämneskombinationer för att på det sättet ge ökade möjligheter åt elever med olika intresseinriktningar att skaffa sig mer kunskaper i de ämnen som ligger deras intressen nära.

Vi kräver också i motionen exempelvis att det under inga omständigheter får bli mindre tid tillmätt för svenska och matematik framöver, en linje som också propositionen och utskottet gått på.

Detta är också garantier för kvalitet i utbildningen, som det alltså inte råder några delade meningar om mellan moderaterna och oss. Och jag har litet svårt att förstå varför man skall försöka måla upp de skillnader som inte finns.

LINNEA HÖRLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag håller med Hans Nyhage om att bibelkunskapen här i landet lämnar åtskilligt övrigt att önska. Men jag tycker också – i likhet med vad jag uppfattat som utskottets mening – att den bristen skall avhjälpas i

första hand under den ordinarie undervisningstiden. Propositionens ord om att Bibeln skall stå i centrum för undervisningen i det aktuella avsnittet tycker jag pekar i den riktningen. Och jag hoppas att detta kommer att kunna förverkligas. Därutöver finns möjligheten till frivilliga studiegrupper under tiden för fria aktiviteter.

ÅKE GILLSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är på ett par punkter som jag måste be att Hans Nyhage preciserar sig.

Han talade om några som agerade hårdast för nivågruppering. Jag måste säga att jag inte blev riktigt klok på vilka han menade. Om han på något sätt menade att socialdemokraterna gör på detta sätt måste det vara en fullständig missuppfattning. Den jag har hört agera hårdast för nivågruppering är ju en f. d. skolminister som funnits här i kammaren alldeles nyss.

Men den andra frågan är ännu mer intressant. Jag antog att Hans Nyhage menade att de högrepresterande skulle få bilda en särskild grupp för att på det sättet tillgodoses på speciellt sätt med undervisning. Men nu säger Hans Nyhage att det skall ske på annat sätt. Det kan man naturligtvis säga väldigt lätt. Men jag har inte hört något annat sätt uttryckas från moderat håll än just särskiljande av elever som har bättre utrustning för att ta emot undervisning.

Därför måste jag få fråga: Vilket annat sätt har Hans Nyhage tänkt sig att undervisa högrepresterande på till skillnad från de elever som är låt oss kalla det normalpresterande eller svagpresterande? Jag hör aldrig någon moderat ta ordet "svagpresterande" i sin mun. Det skulle vara intressant att höra vad man vill göra för dem.

HANS NYHAGE (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag sade, Lena Hjelm-Wallén, att det säkert inte går att läsa i något socialdemokratiskt dokument att man vill avskaffa kunskaperna. Jag skulle vilja se det parti som i sitt skolpolitiska program skriver in att man vill avskaffa kunskaper! Däremot hävdar jag med bestämdhet att utbildningspolitiken under socialdemokratisk ledning har lett till klara försämringar i kunskaphänseende.

Claes Elmstedt invände att rapporterna inte har kommit in nu. Det var precis vad jag sade; vi har fortlöpande under lång tid fått rapporter om att utvecklingen på skolans område inte i alla avseenden är bra.

När Claes Elmstedt sedan hänvisade till de exempel jag räknade upp på områden inom skolan där vi kräver större kvalitet kan jag kort och gott säga: Vi har vid upprepade tillfällen, i partimotioner och i andra sammanhang, redovisat våra synpunkter. Jag nöjer mig därför nu med att hänvisa till det. Läs t. ex. våra två senaste partimotioner på skolans område!

Till Åke Gillström: Jag sade att de som hårdast arbetar emot nivågrupperingen också accepterar den. Därför är det en munnens lek med ord. Vad är det annat än en nivågruppering när man talar om att man vill ge särskilda resurser för att indela eleverna i olika grupper, som ni vill göra som ersättning

för alternativkurserna. Man måste vara konsekvent. Är man emot nivågruppering skall man vara det i alla avseenden, och man skall inte försöka smyga med vad det verkligen rör sig om.

Beträffande de svagpresterande eleverna torde moderata samlingspartiet i minst lika hög grad som något annat parti ha hävdad att det verkligen gäller att slå vakt om dem och bevaka deras intressen – det kan inte ifrågasättas.

De högpresterande eleverna menar vi i alltför hög grad hamnar vid sidan om. De lämnas att sköta sig själva med den bakomliggande tanken: De är så bra, så de klarar sig ändå. Vi tycker det är allvarligt med den typen av resonemang. De bör också få särskild stimulans och bli föremål för särskilda stödåtgärder. På vilket sätt detta skall ske, om de skall delas upp i speciella grupper eller om det skall ske inom den ordinarie undervisningens ram, kan vi lämna därhän. Huvudsaken är att vi i vårt resonemang inte glömmer bort den gruppen elever.

Förste vice talmannen anmälde att Åke Gillström anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Statsrådet BIRGIT RODHE:

Herr talman! Också jag vill i korthet uttrycka min förvåning över vad Hans Nyhage hade att säga både i sitt inledningsanförande och i replikerna. Det verkar som om han inte har läst propositionen och knappast har hört på vad som har sagts här. Rapporterna t. ex. är i mycket stor utsträckning utgångspunkten för propositionsarbetet. Inte minst har vi fäst oss vid och tagit som utgångspunkt en sammanfattning av en rad viktiga rapporter som har gjorts i pedagogiska nämndens årsredogörelse.

Jag vill understryka vad som har framhävts av flera av de föregående talarna, att dagens debatt präglas av en bred uppslutning om skolans centrala uppgift som kunskapsförmedlare. Det är också en av huvudpunkterna i läroplansförslaget. Ett bifall till propositionen kommer att medföra att skolarbetet i ännu större utsträckning kan inriktas mot kunskapsträning, särskilt vad gäller grundläggande färdigheter.

Men nu vill Hans Nyhage alltså ha ytterligare åtgärder för att stärka skolans kunskapsförmedlande roll. Jag menar naturligtvis inte alls att den utvecklingen skulle vara avslutad; jag betonade också att arbetet måste gå vidare. Men vilka vidare åtgärder nu och i dag är det som Hans Nyhage syftar på? I moderaternas motion och reservation kan jag inte finna dem och inte heller i det upprop i pressen som här apostroferades.

Låt mig bara på en punkt erinra om att den moderata partimotionen innehöll ett yrkande om att man skulle minska tiden för tillvalet. Den minskningen skulle ha gått ut över bl. a. det viktiga språkprogrammet. Jag har svårt att förstå hur ett sådant förslag kan rubriceras såsom en åtgärd för kvalitativ upprustning av skolan. Det är klokt av moderaterna att de nu har gått ifrån det kravet och ansluter sig till det förslag som vi från början framlade i propositionen, nämligen ett bibehållet antal timmar för tillvalet.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

HANS NYHAGE (m) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet Rodhe uttalade förvåning över mitt inledande anförande, i vilket jag redogjorde för rapporter av skilda slag och anförde att vi måste ta tillbörlig hänsyn till vad de rapporterna hade att säga. Jag tycker nog att det är förvånande att statsrådet Rodhe fann det förvånande att jag redovisade dessa rapporter.

Statsrådet Rodhe fann det också förvånande att vi ville stärka skolans kunskapsområde – så föll faktiskt orden – och frågade vilka åtgärder som vi vill vidta för att stärka skolans kunskaper i dag. I ett antal reservationer har vi redovisat detta. Det är bara att läsa innantill.

När det gäller vår syn på tillvalet och språken är det ändå ofrånkomligt att vi villkorade ett minskat timtal mot ett bibehållande av alternativkurserna. När vi inte fick gehör för det synsättet, ansåg vi det angeläget att slå vakt om den ytterligare timmen. Det var inte någon form av reträtt utan en ren konsekvens att våra önskemål inte kunde tillgodoses. Jag är naturligtvis glad över att vi kunde få majoritet bakom kravet på 11 timmar på tillvalssidan.

SVEN JOHANSSON (c):

Herr talman! Så här dagarna efter pingstuppehållet debatterar vi och skall om några timmar besluta om läroplan för grundskolan. Såsom underlag har vi regeringens proposition och de många motionerna. Läroplanen är ett viktigt dokument som i sin tillämpning kommer att beröra många ungdomar, föräldrar och skolfolk – ja, hela vårt samhälle.

Både när det gäller SIA och när det gäller läroplanen kan man fråga sig hur mycket den nya läroplanens tillämpning kommer att märkas i skolan. Man har sysslat så mycket, kanske för mycket, med det rent organisatoriska men för litet med de verkliga grundproblemen i skolan.

Förhållandet på skolans område är mer problematiskt än när SIA-utredningen en gång tillsattes. Jag skall inte instämna i det, men jag skall ändå citera vad jag i fredags läste i Smålands Folkblad. Under den stort uppslagna rubriken "Skolan är ett fiasko!" står det:

"Missbruk, självmord och självmordsförsök bland barn och ungdom ökar. Fascistiska tendenser breder ut sig, passivitet och normlöshet präglar stora delar av samhället. Skolan är ett fiasko. --- Det är både myndigheter och organisationer som gruppen talat med överens om. Utslagningen i skolorna har ökat kraftigt."

Det är en arbetsgrupp inom socialförvaltningen i Luleå som har lagt fram denna rapport. Förra året lämnade 15 % av eleverna i ett rektorsområde årskurs 9 med streck i betyg. Av 1 000 elever som går ut grundskolan är 150 redan utslagna, och minst lika många är på väg att bli det genom sina dåliga betyg. Skolan borde satsa mer på att ge ungdomarna normer.

Detta är någonting som speglar samhällsutvecklingen i stort. Man kan inte

klandra skolan när samhället i stort brottas med sådana här problem. Därmed är jag inne på det som jag nu särskilt vill aktualisera, nämligen detta med normer.

Jag har i motioner under flera år aktualiserat detta att skolan behöver fostran och normer. Jag är inte likgiltig för de andra frågeställningarna. Jag har fem egna ungdomar under 25 år, så jag vet en hel del om skolan och utbildningen. Men de frågorna har andra kommenterat här i dag.

Vi har alla firat pingst, som är en kristen sed, och då skulle man kunna räkna med en positiv syn på de kristna frågorna. Hurudan inställningen är i utbildningsutskottet vittnar detta betänkande om. Det är ganska många motioner som aktualiserar de kristna livsåskådningsfrågorna. Det är särskilt det som finns i reservationerna 2 och 3 som jag vill nämna något om.

Där talas det om normerna och fostran i skolan. Jag tänker på den skrift vi har fått, Skolan skall fostra. Det är en ganska fin uppställning, men om man frågar var normerna finns skall man finna att de saknas. Det är skada på en så fin sak att man missade det som är så viktigt.

Vilka normer är det vi skall ge åt eleverna? Vilka normer skall vi kunna överbringa till de många? Det vi känner till är de spelregler som vi har fått genom den kristna livsåskådningen. Man har inget annat att ge. Ofta sägs det att en av orsakerna till att skolan har misslyckats är att man har tagit bort den kristna livsåskådningen och de regler som fanns i den, och man har inte gett eleverna någonting annat i stället.

Jag citerar från vår reservation:

”Om en inre förändring skall ske måste enligt utskottets mening undervisning och fostran bygga på en ’codex ethicus’ som ger fasthet och mening både åt skolan och åt samhället. Riksdagen har nu liksom tidigare till uppgift att ange riktlinjer för hur en sådan codex ethicus i praktiken skall utformas.” Om det är riksdagen som skall ge de riktlinjerna måste man också klargöra vilka normer det är man vill ge åt ungdomarna.” Att lära sig följa sitt samvetes röst måste vara en hörnsten i den skolans etiska fostran som riksdagen tidigare formulerat så: ’respekt för sanning och rätt, för människans egenvärde och för människolivets integritet.’

Dessa grundläggande etiska värden måste stärkas, byggas under och förnyas. Kristendomen med bl. a. tio Guds bud och Bergspredikan utgör grundvalen för västerländsk kultur, vår människosyn och vår demokratiska livssyn.

Därför är det viktigt att den nya läroplanen ger rum för en gedigen undervisning ’i svensk kristen tradition med Bibeln i centrum’, vilket också framhålls i propositionen. Trots detta får religionskunskapen enligt propositionen inte den ställning som är nödvändig om en inre förändring skall ske och om eleverna skall få tid att stanna inför det som statsrådet aktualiserat: ’Det är viktigt att elevernas frågor om liv och död, mening och meningslöshet verkligen tas upp av skolan och inte skjuts undan till det man inte hinner med.’

En grundlig kunskap i det som kristendomsämnet tidigare inrymde bör eftersträvas.” Vidare säger jag så här, och det vill jag understryka:

”Den kristna trons etiska och moraliska livssyn skall inte tvingas på någon utan positivt erbjudas då unga människor behöver ledstjärnor för att hitta rätt.”

När jag under det senaste året haft skolklasser här har jag funnit att man, om man bara vill, kan aktualisera dessa frågor. Många ungdomar i 18-, 19- och 20-årsåldern har tagit upp dessa saker. Särskilt gripen blev jag när en 18-årig flicka härifrån Stockholm – jag skall inte ange vilket politiskt parti hon var engagerad i – med tårar i ögonen frågade: När skall ni politiker lära oss vad som är livets mening? Vi måste alltså lära oss att förstå vad eleverna har att brottas med, vad det är som rör sig innerst inne hos dem. En ständigt återkommande fråga är: Vad är meningen med livet? När man undervisar i skolan skall man ju kunna hjälpa dem på det här området.

Reservationen 3 gäller den andliga vården. Jag anser att denna är så viktig, därför att ungdomen alltjämt brottas med andliga frågeställningar. Den andliga vården inom skolan bör ges ett större utrymme. Det finns också exempel på goda lokala lösningar på detta område. En mer positiv skrivning från utskottets sida skulle ha kunnat inspirera till fler lokala lösningar på det här området.

Vi vet att det i dag går en självmordsväg över vårt land. Många skolungdomar, som är ensamma med sina problem, berörs. Förra veckan fanns i Jönköpings-Posten en stor ruta, där det berättas om hur en 14-åring skriver till tidningens redaktör och ber om hjälp. Han känner att han inte orkar leva längre och han måste få hjälp. Av olika anledningar upplever han livet som svårt.

Många ungdomar får i dag tack vare den kristna upplevelsen och livssynen samt de kristna normerna hjälp att leva. Jag har den här helgen träffat ungdomar som tidigare varit utslagna, som har misslyckats. De var nu så glada över att just kontakten med den kristna tron hade hjälpt dem att bli rehabiliterade, så att de kunde börja leva ett människovärdigt liv igen. Det är alltså väldigt viktigt att de här frågorna får sin rätta plats i skolan och att de ges bästa möjliga utrymme.

95 % av människorna i vårt land tillhör statskyrkan eller olika frikyrkor. Från dopdagen till begravningsdagen vill man ofta på olika sätt ha med det kristna inslaget. Därför är det svårt att förstå varför man i utskottet är så snål med utrymmet och med sina uttalanden när det gäller den kristna livsåskådningens stora betydelse. Jag vet att man upplever en konfrontation här – det är ingen idé att förneka det. Även människorna ute i landet upplever en konfrontation mellan olika ideologier. Vi menar ofta att vi är fria när det gäller livsåskådningsfrågor, men på vissa områden håller vi faktiskt på att bli ateismens fångar.

Jag är glad över den aktivitet, inte minst inom frikyrkan, som har utvecklats och där man följer hur vi politiker behandlar dessa frågor. Det kommer säkert att redovisas på olika sätt.

Herr talman! Med det sagda yrkar jag bifall till alla de reservationer där mitt namn finns med.

LINNEA HÖRLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! När det gäller den andliga vården vid våra skolor håller jag med Sven Johansson om att den lämnar en del övrigt att önska. Jag tror emellertid inte att det är möjligt att finna en lösning med hjälp av nya riksdagsbeslut. Möjligheterna till hjälp är i hög grad beroende av personlig utrustning. Ibland kan en kurator eller en sjuksköterska vara till god hjälp, ibland en förstående lärare. Det goda samarbete mellan föreningslivet och skolan som vi hoppas på bör också kunna ha något att ge då det gäller att hjälpa elever med problem på det andliga området. I reservationen framhålls också att det härvidlag finns exempel på goda lokala lösningar. Jag tänker då på skolevangelister som jag har positiv erfarenhet av.

Jag tror att det är viktigt att kyrkor och samfund stimuleras till att ta initiativ i denna riktning. Där finns möjlighet till en utbyggnad av den andliga vården vid våra skolor. Åtskilliga samfund arbetar aktivt för att bygga ut den här omsorgen.

Så några ord om reservationen 2 som handlar om skolans normgivning. Jag sympatiserar starkt med dess uttalade krav på att skolans undervisning och fostran skall bygga på en *codex ethicus*. I sitt tillkännagivande, med anledning av bl. a. den motion av Sven Johansson som ligger till grund för reservationen, har också utskottet hänvisat till det arbete som just med den här inriktningen bedrivs inom departementet.

I den skrift, Skolan skall fostra, som den s. k. normgruppen har arbetat fram betonas starkt behovet av gemensamma moraliska grunder för såväl skolans värld som vuxenvärlden. Jag citerar ur skriften i fråga, s. 38:

”Den moraliska grund som vi vuxna då har att utgå ifrån är den humanistiska, dvs. tron på människans egenvärde. ---

Denna grund är den enda möjliga att arbeta efter i en humanistisk skola, som skall verka i ett pluralistiskt samhälle. Vi måste arbeta tillsammans utifrån tänkesättet att det finns en allmängiltig moralisk grund.

Den grundläggande norm som vi här har betecknat som princip nr 2 --- kan härledas ur den s. k. Gyllene regeln ---: ’Allt vad ni vill att människorna skall göra mot er, det skall ni göra mot dem, ty detta är summan av lagen och av profeternas undervisning.’ --- Denna ’normernas norm’ har en vidare innebörd än normen att söka minska lidandet i världen. Vi tror dock att den sistnämnda normen är lättare för barn och ungdomar att förstå.”

Innehållsmässigt råder alltså stor samstämmighet mellan reservationen och den skrift utskottet har hänvisat till. Personligen instämmer jag helt i kravet på normer i skolan. Det som för min del har gjort det omöjligt att underteckna reservationen är det mest konkreta innehållet i den, nämligen kravet på mera tid för ämnet religionskunskap. Under propositionsarbetet har jag haft möjlighet att följa och diskutera innehållet i propositionen och har också accepterat tidsramen för ämnet religionskunskap. Att då under utskottsarbetet reservera sig mot tidsramen skulle ha inneburit ett brott mot den *codex ethicus* som i reservationen efterlyses som vägledning för skolans fostrande gärning.

SVEN JOHANSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Beträffande den andliga vården sade jag att det på skolans område bör finnas sådana som kan möta ungdomar som har andliga problem. Det kan vara en lärare eller en kurator. Men det är aldrig lyckligt när en ung människa som har andliga problem möter någon som har en ateistisk åskådning. Jag har talat om lokala lösningar och vet att man faktiskt har hittat vägar. Därför kunde, enligt min mening, regeringen och Linnea Hörlén ha visat sig mera positiva. När det sedan gäller normerna frågade jag: Vilka normer är det vi skall ha in i den skrift som nu Linnea Hörlén återoppar? Hon talar om humanismen, och jag skulle vilja fråga: Var har den sin källa? Är det inte så att det vi nu har, det har kommit från grundboken, Bibeln? De är just de normer – du skall icke stjäla, du skall icke dräpa osv. – som är gångbara. Därför vet jag att människorna utanför detta hus inte är tillfredsställda med den utformning som utskottets förslag har fått. Jag har inte sagt i reservationen att det behövs mer tid, utan jag har talat om innehållet – att det klart och tydligt skall redovisas vilka normer vi har och vilka ledstjärnor vi kan ge unga människor.

LINNEA HÖRLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! När det gäller humanismen som utgångspunkt i resonemang-
et i Skolan skall fostra sade man också där att den hade sin grund i det kristna tänkesättet. Det hänvisas också till den Gyllene regeln, som ju hör hemma i Bibeln.

Vad sedan gäller den andliga vården tror jag att det som vi har att göra är att realisera de möjligheter som finns inom de ramar vi i dag har bestämda. I propositionen och utskottsbetänkandet hänvisas hela tiden till det gamla SIA-beslutet, där vi har siktat på ett förbättrat samspel mellan olika krafter i samhället för att hjälpa ungdomarna till rätta också i det här avseendet. Man har inte minst räknat med det samarbete som kan ske med föreningar – framför allt samfunden är intressanta i det sammanhanget. Jag hoppas personligen på ett utökat samarbete på den här punkten, ett ökat ansvarstagande från kyrkor och samfund när det gäller att inom skolans värld ge unga människor den andliga vård de behöver – något som vi alla är ense om.

SVEN JOHANSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Med det uttalande som Linnea Hörlén gjorde nu kan hon ingenting annat göra än rösta på reservationen 2. Den kräver inte mer tid, men den kräver ett klart uttalande om vad det är för normer och riktlinjer vi vill ge åt ungdomar.

Statsrådet BIRGIT RODHE:

Herr talman! Jag kan i allt väsentligt och i tillämpliga delar ansluta mig till det som Linnea Hörlén här har sagt, men jag vill ändå få göra ett par kommentarer. Jag börjar med att säga några ord om den andliga vården, som också jag finner angelägen och viktig. På den punkten kan jag bara uttala min

tillfredsställelse över det som utskottet har skrivit och med den tolkning av det som Linnea Hörlén här har gett – inte minst i den senaste repliken.

Jag fick häromdagen i ett samtal med representanter för i första hand svenska kyrkan – men andra var också närvarande – frågan om det var möjligt för församlingarna att ta initiativ på det här området. Med hänvisning till SIA-beslutet bejakade jag det och menade att det är önskvärt att församlingar, samfund och kyrkor här tar initiativ för att ställa sig till förfogande och att man i samråd med skolledningarna skulle kunna finna former för mer aktiva insatser. Det måste naturligtvis alltid vara skolorna som – under de former som är normala i detta sammanhang – har den avgörande rätten att besluta hur man skall utforma den andliga vården på skolan.

Sedan vill jag gärna, när det gäller det som sägs i reservationen 2 om en codex ethicus för skolans etiska fostran, utgå från det citat som vi fick från Sven Johansson. När skall ni politiker lära oss vad som är livets mening, som en ung flicka hade sagt. Det skall väl inte vara genom något riksdagsbeslut som man ger denna kunskap. Jag har svårt att tro att Sven Johansson skulle mena det.

Det är också klart utsagt i den skrivning i propositionen som har upprepats både i utskottets betänkande och i den aktuella reservationen att det är elevernas frågor om liv och död, mening och meningslöshet osv. som skall tas upp i skolan. Vikten av att detta behandlas understryks, men samtalet måste utgå från elevernas frågor. Det skall inte vara så att vuxna människor undervisar eleverna om detta. Också Sven Johansson betonar att denna etisk-moraliska livssyn inte skall tvingas på någon utan det skall positivt inbjudas till en diskussion, och jag vill kraftigt understryka det.

Också i normskriften Skolan skall fostra, som jag varit glad åt att få sända ut till skolorna, inbjudes till samtal, till ett gemensamt utformande av normer både på ett konkret plan, dvs. när det gäller hur man vill leva tillsammans i skolan, och i ett vidare sammanhang, när det gäller vilka normer och värderingar – vilken codex ethicus – man menar bör vara vägledande för livet. Jag tror att det är viktigt att politiker med olika livsåskådning, inställning och tro, personligen kristna människor och andra, deltar i de samtalen som förtroendevalda, som skolansvariga och som föräldrar osv.

Men detta får inte komma uppifrån. Jag har alltid betonat och ser det som en oerhört väsentlig del av arbetet med utformandet av normer att de människor som lever och arbetar tillsammans i skolorna gemensamt skall söka sig fram till detta. Jag finner att normskriften ger en värdefull utgångspunkt härför. Den måste kompletteras på många sätt, kanske inte minst genom att människor som har "trott sig fram" till en personlig uppfattning deltar i samtalen.

Vidare vill jag understryka vad jag saknar i reservationen och kanske även i den hittills förda debatten, nämligen det som skymtade i det citat från normskriften som Linnea Hörlén anförde och som gäller vår pluralistiska situation. Denna har understrukits särskilt och i viss mån komplicerats av det faktum att människor av annan härkomst än den svenska, med bakgrund i andra kyrkor än de som tidigare haft stort utrymme i Sverige, nu skall delta i

dessa samtal. Vi har en ny uppgift framför oss, en mera komplicerad och krävande sådan, som dock samtidigt är en utmaning till oss alla att vidga vår egen orientering och att också erbjuda eleverna en breddad orientering och att gemensamt söka oss fram till nya värderingar som vi kan vara ense om.

SVEN JOHANSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! När det gäller bedrivandet av den andliga vården menar jag att samfunden och hemmen, där det är möjligt, skall vara med. Men jag tror att det skall finnas en möjlighet härtill också på skolans område. Vad jag inte riktigt förstår i dagens situation är att många fler människor än tidigare brottas med andliga problem men har mycket svårt att vända sig till kyrkorna och samfunden. Utanför dessa kommer de dock. Kanske de liknar Nikodemus, som är omtalad i Bibeln – han som på natten litet anonymt bar fram det som tyngde honom så mycket. Detta upplever också eleverna i vår skola. I detta avseende är vi inte färdiga utan har ett stort område att täcka.

Kanske behöver vi mera av denna möjlighet. Under den senaste veckan ringde en ung människa från en skola, där det gått en teaterpjäs med scener från ett väckelsemöte, med en blandning av hallelujarop och svordomar och andra grova ord. Hon var mycket ledsen över det som hon hade upplevt. Hon hade då behövt någon på skolans område som hade kunnat förklara varför man spelade så här och varför det över huvud taget görs sådana här – som jag tycker – övertramp.

När det sedan gäller att ge ungdomarna livets mening, så har jag mött tusen och åter tusen ungdomar i skolåldern, och jag har sett att en klar bibelkunskap, där man pekar på det som är evangeliets kärna, har hjälpt dem att finna livets mening och hjälpt dem att bli till glädje och nytta här i livet.

Beträffande pluralismen – om man låter uttrycket få den vanliga innebörden – så vet jag att vi lever i ett pluralistiskt samhälle. Men det kan man inte driva hur långt som helst. Skulle man på skolans område driva pluralismen till dess yttersta gräns, så bleve det besvärligt.

Det är inte svårt att möta människor som kommer från andra länder med andra religioner – vi upplever ju det så ofta – utan vi kan möta dem på *deras* plan.

Vi skall *erbjuda* evangeliets rika innehåll, men vi skall inte tvinga det på någon.

LENNART BLADH (s):

Herr talman! Jag kommer att beröra några avsnitt i propositionen – det gäller tekniken, lärartillgången därvidlag, musiken och arbetslivsorienteringen – samt säga några ord om teckenspråket.

I den nuvarande läroplanen ingår teknik som tillvalsämne. I regeringens förslag till läroplan föreslås en utökad undervisning i ämnet. Det föreslås också bli obligatoriskt för alla elever.

Samtliga remissinstanser har varit eniga om att ämnet teknik kommer att ha stor betydelse i framtidens skola.

Skolöverstyrelsen anser att det föreslagna ämnet teknik inte skall få en teoretisk prägel. Det är tvärtom avsikten, fortsätter SÖ, att tekniken skall ge en för eleverna verklighetsanknuten praktisk-laborativ undervisning.

Beträffande undervisningen i teknik har både Sveriges elevers centralorganisation och Elevförbundet i sitt remissyttrande över skolöverstyrelsens läroplansförslag pekat på riskerna för teoretisering av ämnet. Föredraganden har sökt beakta behovet av att ge den tekniska undervisningen en praktisk inriktning. Jag vill understryka detta ytterligare. Avgörande härvidlag är dock rekryteringen av lärare, vilket föredraganden avser att ta upp i samband med behandlingen av lärarutbildningutredningens förslag. Detta verkar vara i senaste laget, då vi redan i dag har ont om lärare i teknik.

Jag vill redan nu framhålla att om teknikundervisningen skall få den praktiska förankring som många efterlyser är det nödvändigt att man i största möjliga utsträckning försöker engagera lärare med praktisk erfarenhet. Detta skedde under 1960-talet för den yrkesinriktade undervisningen i grundskolan. Dessa lärare har sedan erhållit fortbildning för undervisning i matematik, tillvalsämnet teknik och fysik eller kemi. Då lärarfrågan för den obligatoriska undervisningen i teknik ytterligare övervägs finns det all anledning att pröva frågan om denna typ av rekrytering bör återinföras. Jag vill erinra om de grupper av lärare i yrkesinriktade och praktisk-estetiska ämnen som finns att tillgå. Det är yrkeslärare och det är lärare i trä- och metallslöjd.

I de socialdemokratiska motionerna 2606 och 2535 föreslås mot denna bakgrund att man skall försöka tillvarata den här samhällsresursen omedelbart, och i vår reservation nr 14 har vi också poängterat betydelsen av att man får lärare omedelbart vid starten enligt den nya läroplanen. Vi säger i reservationen följande: "Om genomförandet av utredningens förslag skall inväntas innan en utbildning av tekniklärare kan påbörjas finns risk för att behöriga lärare inte finns att tillgå, vilket kan innebära betydande risker för att undervisningen inte får den starka praktiska prägel som utskottet förordar."

Likaledes är det fara för att en väldigt god tanke och ett gott beslut inte leder till den goda början som det innebär att ha lärare som kan ämnet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 14.

När det gäller musikämnet är vi undrande inför regeringens förslag att minska antalet musiktimmar från tre till två på högstadiet. Vår tveksamhet grundar sig främst på att det inte finns något som helst underlag för en sådan minskning. De brister som onekligen finns i skolans musikundervisning torde inte bero på bristande intresse bland eleverna för musik, sång och dans. Musikintresset är kanske särskilt uttalat bland ungdomsgrupperna, även om den utpräglat kommersiella musiken här utövar ett starkt inflytande. Tillströmningen till skolans frivilliga musikundervisning, kommunala musikskolan, studieförbundens studiecirklar och konsertverksamheten vittnar likväl om ett stort och levande intresse hos dem för musiken.

Det är mot denna bakgrund enligt vår mening allvarligt att utan någon egentlig prövning minska elevernas tid för obligatorisk musikundervisning, även om förslaget är kopplat till en ökad lärarutbildning – en intressant rockad

med tanke på att förändringen också innebär ett ökat behov av lärare inom ett område som kännetecknas av stor brist på utbildad personal. Enligt vår mening borde förslaget först ha föregåtts av en analys av problemen i musikundervisningen och orsaken till desamma. Däri borde ha ingått frågan om en annorlunda kursplan, som bättre tillgodoser elevernas intressen. En försöksverksamhet med musikundervisning i andra former borde ha legat till grund för ett förslag. I många skolor fungerar musikundervisningen bra, t. ex. integrerad med andra ämnen i temaprojekt. I vissa fall har man lokalt funnit anledning att öka lärartilldelningen ur förstärkningsresursen, vilket ligger i linje med den behovsriktade resursstyrning som nuvarande statsbidrag bygger på. På grund av att läroplanen måste beslutas i ett sammanhang är vi dock nödsakade att gå med på den här minskningen, men vi vill understryka att läget för ämnet musik måste utredas. Man måste se till att det finns andra möjligheter att klara av musikämnets problem än de som föreslås i propositionen. Detta har vi också påpekat i ett särskilt yttrande.

Ett ökat inslag av samhällsorientering utgör också en stark del av den nya propositionen. Ökad arbetslivskontakt, studiebesök, medverkan i undervisningen av dem som är anställda ute i arbetslivet samt elevernas medverkan i skolans arbetsliv är viktiga förutsättningar för att förbättra elevernas arbetslivsorientering. För att eleverna kritiskt skall kunna diskutera arbetslivets förhållanden krävs dock även att olika aspekter av arbetslivet ges ökat utrymme inom olika ämnen, så att eleverna blir medvetna om alternativ och förnyelsemöjligheter.

Jag vill betona att arbetslivsorienteringen syftar till att ge eleverna kunskaper och insikter om förhållandena i arbetslivet och om löntagarrollen. Könsrollerna – också i skolans eget arbetsliv – bör bli föremål för kritisk analys och diskussion. Arbetet i skolan skall syfta till att det skall bli möjligt för eleverna att i vuxenlivet delta i arbetslivet men också till att påverka deras framtida utveckling och därmed också samhällets. Arbetslivsorienteringen måste därför integreras med andra ämnen, vilket kräver att det ämnet bereds utrymme med mål, huvudmoment och kursplaner utformade, men det behövs likaså en fortbildning av lärare. Då verksamheten utvidgats och getts en mer permanent karaktär bör anvisningar om kvaliteten i verksamheten också utfärdas. Denna bör dessutom ingående utvärderas, vilket inte alls förefaller vara fallet i dag.

Ett stort ansvar för att förbättra kvaliteten åvilar också de fackliga organisationerna. Detta innebär bl. a. att medlemmarna i fackliga organisationer måste informeras om behovet av att medverka i elevernas arbetslivsorientering. Sådana frågor bör diskuteras i planeringsråden för samverkan skola–arbetsliv, de s. k. SSA-råden. Det finns således genom SSA-råden möjligheter att bearbeta företagen och på så sätt skaffa fler platser för den praktiska arbetslivsorienteringen. Råden har också en betydelsefull uppgift när det gäller att bevaka att den praktiska arbetslivsorienteringen får den kvalitet som eleverna har rätt till. Vi har i ett särskilt yttrande framhållit att om inte tillräckligt många platser för den praktiska arbetslivsorienteringen

blir tillgängliga – i den utsträckning som skolan kräver – så anser vi att lagstiftning måste tillgripas.

I vad det till sist gäller teckenspråkets roll i skolan, herr talman, har denna fråga tagits upp i några motioner. Bl. a. har jag själv avgett en motion i ärendet. Föredragande statsrådet framhåller att utredningen om integration av handikappade elever i det allmänna skolväsendet behandlar frågan f. n. Jag får väl nöja mig med det svaret. Jag vill dock betona att teckenspråket är en viktig del i skolans roll för de elever som är berörda därav, och jag vill nu bara säga att det är en väldigt viktig fråga.

Herr talman! Med det här anförda vill jag yrka bifall till samtliga socialdemokratiska reservationer och i övrigt till utskottets hemställan.

LINNEA HÖRLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara säga att jag är tacksam över att utskottet inte har gjort något uttalande om lagstiftning när det gäller anskaffning av platser till den praktiska arbetslivsorienteringen.

När det gäller de reservationer som Lennart Bladh berörde tror jag att det endast är reservation nr 14 som inte tidigare har behandlats i debatten. Jag vill i fråga om denna reservation bara hänvisa till vad utskottet har sagt:

”Eftersom LUT 74:s mest genomgripande förslag rör utbildningen av lärare för grundskolan – även utbildning av lärare i slöjd för grundskolans behov – är det enligt utskottets mening naturligt att frågan rörande lärarutbildning för undervisning i ämnet teknik behandlas i samband med ställningstaganden till utredningens förslag och inte behandlas isolerat.

Vad som i propositionen uttalats om att teknikundervisningen skall ha en praktisk utformning är givetvis vägledande för utbildningens utformning.”

Det är den vanliga gången för beslutsfattande när ett utredningsförslag är under remissbehandling.

LENNART BLADH (s) kort genmäle:

Herr talman! Vi vet också att frågan om utbildning av lärare i teknik finns med i utredningsförslaget. Men vi vill mycket starkt framhålla att det inte får bli så att det när den nya läroplanen skall genomföras råder brist på lärare i ämnet teknik.

Hela läroplanen genomsyras av tanken på en vidgad teoretisk-praktisk samverkan. Om vi när den nya läroplanen skall genomföras inte har några lärare i ämnet teknik, så står vi där.

Frågan gäller f. ö. inte bara ämnet teknik i sig självt. Den har en mycket djupare innebörd. Det är nu första gången vi satsar på ett ämne där både pojkar och flickor får möjlighet att inom skolans ram känna sig för på detta yrkesområde. Det kan medföra att vi får ett mindre könsbundet yrkesval än vad vi har i dag. Det är därför viktigt att man verkligen ser till att vi får fram denna lärarutbildning så snabbt som möjligt. Som vi antyder i vår reservation brinner det faktiskt i knutarna.

Tisdagen den
5 juni 1979

*Läroplan för
grundskolan*

BIRGITTA RYDLE (m):

Herr talman! I april 1977 avlämnade betygsutredningen (BU 73) sitt betänkande Betygen i skolan. Betänkandet var sedan ute på en bred och årlång remiss. Denna gav upphov till en livlig och ibland också mycket hetsig diskussion. Man kan fråga sig vad som är anledningen till att vi i Sverige i motsats till vad som är fallet i andra länder har fått en så upptrappad betygsdebatt. Orsaken torde främst vara det relativa betygssystemet, som inte i första hand betygsätter den enskilda elevens prestationer utan som är till för att rangordna eleverna. Genom det betygssystemet har vi fått en icke önskvärd konkurrens mellan elever i klassen, som innebär att strävan efter ett högre betyg kan gå ut över någon av kamraterna.

Moderata samlingspartiet har motsatt sig detta system redan från början. 1962 framförde vi i en motion: "Allvarliga invändningar måste i princip resas mot den relativa betygssättningen. Med hjälp av denna kan enbart visas hur kompetensförhållandena gestaltar sig i en klass ett visst år. Det tillgodoser inte elevernas och föräldrarnas uppenbara intresse av att kunna göra sig en objektiv föreställning om styrka och svagheter i en elevs skolutbildning. Vi föreslår därför att betygssättningen skall ske med utgångspunkt från klart definierade kursfordringar."

Det torde vara känt för alla i den här kammaren att vi moderater anser att betyg behövs och att betyg fyller en mängd nödvändiga funktioner under förutsättning att de utformas på rätt sätt.

Vi har i två partimotioner till årets riksdag – dels nr 1108 under allmänna motionstiden, dels nr 2631 med anledning av proposition nr 180 – utvecklat vår syn på betygen.

Betygen är nödvändiga för att utvärdera hela skolans arbete och för att kontrollera att de avsevärda resurser som avsätts för utbildning ger resultat. Inte minst är detta nödvändigt efter SIA-reformen för att man lokalt skall kunna fördela resurserna på bästa sätt.

Betygen stimulerar eleverna att göra sitt bästa. De ger eleverna ett klart definierat och näraliggande mål för deras arbete i skolan. Eleverna har rätt att känna att det lönar sig att anstränga sig, att känna att de med egna ansträngningar kan påverka sin situation. Betygen har därmed både en fostrande aspekt och en synlig effekt.

Betygen informerar elever och föräldrar om elevernas styrka och svagheter. Den informationen behövs för att eleverna skall kunna inse var de bör öka sina ansträngningar och inte minst för att ge dem vägledning när det gäller yrkes- och utbildningsval. Och föräldrarna behöver den informationen för att kunna vara till stöd och hjälp för sina barn i skolarbetet.

Betygen behövs också för att garantera en rättvis intagning. De intagningsansvariga vid efterföljande utbildningsformer och arbetsgivare har ett klart intresse av att få besked om en sökandes formella kompetens, vilka kunskaper han eller hon besitter.

Vi ser alltså ett trefaldigt syfte med betygen: information, motivation och urval.

I propositionen behandlas, enligt mitt sätt att se, betygen mycket

summeriskt. Detsamma är förhållandet i utskottsbetänkandet. Det tycker jag är betänkligt, eftersom detta är en fråga som är mycket betydelsefull för många.

Skolministern avfärdar betygens roll som informations- och motivationsinstrument med att "det finns brister i betygen som informationsförmedlare. Motivation åstadkommes i första hand genom en engagerande undervisning." Utskottsmajoriteten instämmer i detta. Men några resonemang därutöver förekommer inte, vilket är anmärkningsvärt. Det förekommer inte heller någon precisering av vad betygen skall avse. Det måste klart sägas att betygen inte skall användas för att betygsätta människan eller uttala sig om elevens framtid.

Vi moderater har i ett par viktiga hänseenden i propositionen fått konkreta förslag som tillgodoser oss. Betygen blir kvar, även om man minskar betygstillfällena. Och den femgradiga skalan bibehålls. Det är bra, för ett system med flera betygssteg ökar rättvisan i betygen och ger eleverna större möjligheter att gå från ett steg till ett annat.

Men att vi får behålla betygen – i varje fall t. v. – är inte en följd av att vi lyckats övertyga regeringen eller utskottet om att betygen behövs utan ett resultat av att regeringen inte lyckats lösa frågan om en betygsfri intagning i gymnasieskolan.

Vi tycker också att det är bra att man avskaffar normalfördelningen och inför någonting som i varje fall liknar ett kursrelaterat system. Men varför inte ta steget fullt ut? Skolministern säger att hennes förslag inte innebär kursrelaterade betyg. Medelbetyget skall vara tre, och övriga betyg skall ges med hänsyn till elevernas prestationer. Skall man tolka skolministerns uttalande så, att de prestationerna inte skall relateras till kurserna? Men vad skall de då relateras till?

Moderata samlingspartiet lät SIFO i partisympatiundersökningen i mars i år ställa en kompletterande fråga angående betygen. Frågan löd: Tycker ni att betyg skall ges i skolan eller att de skall avskaffas? Jag vill gärna här redovisa resultatet av den undersökningen. 79 % av väljarna vill att betyg skall ges i skolan även i framtiden. Bara 14 % anser att betygen bör avskaffas, medan 7 % är tveksamma. Av moderaterna vill hela 98 % att skolbetygen skall vara kvar. Centerpartister och folkpartister kommer inte långt efter – 87 % i båda fallen är för och bara mellan 7 och 8 % mot betyg. Bland socialdemokraterna vill 70 % behålla betygen och 21 % att de skall avskaffas. Det är bara vpk som har en majoritet, 54 %, mot betyg och 37 % för.

För någon vecka sedan gjorde tidningen Arbetet en undersökning bland 119 13-åringar om hur de såg på betygen. Barnen hade inte fått se frågorna i förväg och hade alltså inte kunnat fråga föräldrarna till råds hur de skulle svara. Fyra av fem eller 81 % ville behålla betygen.

Mot denna bakgrund är det i hög grad förvånande att propositionens inriktning är att betygen skall avvecklas och att den tankegången får stöd av utskottsmajoriteten. Man instämmer i att det enda motivet för att ha kvar betygen är att de t. v. behövs av intagningskäl. Man dramatiserar betygen genom att låta eleverna gå sju år i skolan, innan de får sina första betyg. Vilka

möjligheter har de då att rätta till begångna misstag? De får ju bara ett och ett halvt år på sig att reparera sina brister. Socialdemokraterna, som alltså i denna fråga har bara 30 % av sina väljare bakom sig, vill att riksdagen nu tvärsäkert skall uttala att betygen skall avskaffas i grundskolan och att man skall anordna försök med färre betygstillfällen i gymnasieskolan. Lena Hjelm-Wallén sade här tidigare i debatten att det är en fruktlös debatt om betygens vara eller icke vara.

Vi moderater anser att en betygsfri skola över huvud taget inte är önskvärd. Man borde med kraft inrikta sig på att utveckla ett betygssystem som uppfyller de krav som vi ställer och inte t. v. behålla något slags provisorium. Vi vill ha ett kursrelaterat betygssystem.

Det finns heller ingen anledning att minska antalet betygstillfällen i förhållande till nuläget. Betygen skall ses som ett pedagogiskt medel i lika hög grad som en teknik för antagning till fortsatt utbildning. Då blir betygen ett naturligt inslag i skolan och inte något dramatiskt som inträffar ett och ett halvt år innan det avgörande valet till fortsatt utbildning eller yrkesverksamhet skall göras.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den moderata reservationen 19.

Vi har också i motionen 2631 anfört att det inte är nödvändigt att betyg under låg- och mellanstadiet alltid behöver ges i en formaliserad information utan kan ersättas av s. k. kvartssamtal. Men vi anser att det är nödvändigt att precisera vad kvartssamtalen skall innehålla. Syftet med dem måste vara en ärlig redovisning av elevens resultat och prestationer i förhållande till hans eller hennes egna förutsättningar. Samtidigt skall de ge en kursrelaterad information.

Utskottet hänvisar i den frågan till pågående utredning om formerna för kontakterna mellan hem och skola och avstyrker vårt yrkande. Enligt vår uppfattning bör riksdagen redan nu uttala att det klart skall fastställas hur kvartssamtalen skall läggas upp och vad de skall innehålla för att de skall fylla sin funktion på bästa sätt. Jag yrkar därför bifall till reservation 22.

Herr talman! F. n. finns bestämmelser som anger att nytt slutbetyg inte får ges till den som en gång fått slutbetyg från grundskolan. På det sättet skulle man förhindra konkurrenskomplettering, eftersom den ansågs drabba efter-satta grupper.

Skolministern redovisar att antalet ansökningar om dispens från denna bestämmelse har ökat. Betygsutredningen föreslog att man skulle få rätt att komplettera och förbättra sitt grundskolebetyg, dock tidigast efter tre år. Skolministern i sin tur föreslår nu utan närmare motivering en tidsgräns på fem år. Utskottet instämmer i det. Hon konstaterar:

”Den som i vuxen ålder är beredd att satsa tid och kraft på förnyade studier på grundskolenivå i kommunal eller statlig vuxenutbildning har som regel starka skäl för detta. Det ligger i samhällets intresse att ta vara på detta studieintresse.”

Vi avvisar bestämt att det sätts en så konstlad gräns för möjligheterna att repetera en kurs för att få bättre betyg. Det är i högsta grad orätt mot de ungdomar – och de är inte få! – som ganska snart efter det att de slutat

grundskolan får ett nyväckt studieintresse. Det intresset måste självfallet också tas till vara; det ligger lika mycket i samhällets intresse. Kompetensbestämmelserna vid intagning till olika utbildningsvägar skall naturligtvis utgå från de kunskaper man måste ha för att klara utbildningen. Det skall inte spela någon roll vid vilket tillfälle eller på vilket sätt de kunskaperna har inhämtats.

Vi moderater anser alltså att alla elever utan tidsbegränsning skall ges rätt att genom kompletterande studier förbättra sina betyg. Därför, herr talman, yrkar jag bifall till reservation 26, liksom till övriga moderata reservationer som är fogade till betänkandet.

LINNEA HÖRLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Med anledning av det här betygsinlägget vill jag bara säga att anledningen till att det inte blivit så mycket skrivet eller sagt om betygen, vare sig i propositionen eller i utskottsbetänkandet, är att hela beslutet är uppskjutet. Den betygsdebatt som Birgitta Rydle efterlyser hör mera hemma när det slutliga ställningstagandet till betyg skall göras när försöksverksamheten är avslutad.

När det gäller frågan om tidsgränsen för att kunna få nytt slutbetyg skall vara tre eller fem år vill jag säga att jag tycker att det är riktigt att man har en ordentlig tidsperiod för att undvika det missbruk som eljest kan bli fallet. Vet man när man går i skolan att man kan få ett slutbetyg ändrat efter någon tid kan det hända att man inte lägger manken till på det sätt som man eljest skulle göra. Det kan också finnas de som i konkurrenssyfte skaffar sig högre betyg. Det är inget tvivel om att det innebär sociala orättvisor; elever som har olika förutsättningar hemifrån har olika möjligheter att fullfölja någonting sådant. Jag tror att fem år kan vara en bra period. Efter den kan man sedan starta på nytt och har fortfarande tid kvar att fullfölja en utbildning till följd av de bättre betyg man då har kunnat skaffa sig.

BIRGITTA RYDLE (m) kort genmäle:

Herr talman! Linnea Hörlén säger att det är fel tidpunkt att föra en betygsdebatt, men jag tycker inte det. Vi moderater har anledning att känna mycket djup oro över vad som kan komma att hända med betygen just med tanke på vad som står i utskottsbetänkandet, nämligen att det kan bli "möjligt för riksdagen att senare besluta om att avveckla betygssättningen i grundskolan". Det finns all anledning att vi får möjlighet att slå fast att vi tycker att det skall finnas betyg enligt ett kursrelaterat betygssystem.

Sedan talar Linnea Hörlén också om kompetensbestämmelserna och om att man inte får komplettera sina betyg förrän efter fem år. Vi tycker att det verkligen är att misskreditera ungdomar om man sätter den gränsen därför att man är rädd för att de skall missbruka sina möjligheter att komplettera sina betyg. Studieintresse skall – när det än kommer – tas till vara. Det skall, som jag sade i mitt anförande, inte sättas några konstlade gränser för det.

LINNEA HÖRLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara crinra om att det finns åtskilliga dispensmöjligheter för de elever som skulle råka illa ut i det här systemet. Men den grundläggande principen tror jag ändå bör vara att man får vänta ett tag innan man kan få slutbetyg igen.

BIRGITTA RYDLF (m) kort genmäle:

Herr talman! Dispensmöjligheterna hänger samman med frågan om att delta i kommunal eller statlig vuxenutbildning. Men jag menar att det finns väldigt många ungdomar som har möjlighet att komplettera sina betyg utan att delta i sådan utbildning. Man kan göra detta på flera andra sätt.

YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! En av läroplansförslagets tyngdpunkter är det fria studievalet, dvs. möjligheten för eleverna att i större utsträckning än hittills arbeta med de ämnen och intresseområden som intresserar dem. I den nuvarande grundskolan styrs elevernas tillval i mycket hög grad av de intagningskrav som gäller för olika gymnasielinjer. I praktiken har alltså ett val som eleven eller hennes föräldrar gjort i årskurs sex högst väsentligt kunnat begränsa elevens senare utbildningsmöjligheter. Det är inte tillfredsställande. Mycket kan hända på de tre år eleven tillbringar på högstadiet. Elevens intresseinriktning kan förändras, och förutsättningarna på arbetsmarknaden för den tänkta utbildningen kan också förändras. Eleven kan också få djupare insikter i sina egna förutsättningar för att fullfölja sitt val.

Regeringens läroplansförslag gör grundskoleutbildningen fristående från gymnasieskolan. Genom att verkligen låta hela grundskoleutbildningen vara en grundutbildning för alla gymnasielinjer breddas också rekryteringen till gymnasieskolans treåriga linjer, som i dag ofta har en mycket smal bas. I motsats till vad moderaterna påstår i reservation nr 1 bör alltså den sociala snedfördelningen motverkas.

I samma reservation uttrycks också farhågor för att kvaliteten skulle försämrats. Jag vill påstå motsatsen. I dag kan en elev med betyget 1 i matematik från särskild kurs komma in på en treårig gymnasielinje, medan en elev med betyget 5 från allmän kurs utestängs. I den nya grundskolan har däremot eleven från allmän kurs lika stora möjligheter att välja mellan de olika gymnasielinjerna. Ove Nordstrandh och Hans Nyhage uttrycker också farhågor för att tendensen till taktiska val skall öka. Det bevisar i så fall bara att den uppdelning i allmän och särskild kurs som nu gäller för matematik och engelska inte är en relevant gruppindelning för det utbildningsbehov vi har i dag.

Utskottet har dessutom uttalat sitt stöd för propositionens förslag om försöksverksamhet med mer flexibla gruppindelningar, något som också startar redan i höst. Utskottet förordar också att intagningen till gymnasieskolan skall ske på höstterminsbetyget i årskurs 9 och pekar på möjligheterna att då använda vårterminen i denna årskurs till att förbereda eleven för den sökta linjens krav.

*Läroplan för
grundskolan*

Dessutom förbereds ett nytt språkprogram för gymnasieskolan. Tillsammans med andra förändringar kommer kvaliteten både i grundskolan och i gymnasieskolan att öka och en mängd felval och studiemisslyckanden att undvikas.

Moderata samlingspartiet har också reserverat sig till förmån för ett åtgärdsprogram för en kvalitativ upprustning i grundskolan, och det har talats en del om detta i dag. Hans Nyhage uppmanade oss att läsa moderaternas partimotioner för att få klarhet i vilka åtgärder det gäller. Jag har gjort det, och jag har funnit följande.

Ett av kraven är förstärkta baskunskaper och basfärdigheter samt oförändrad tid för matematik och engelska.

I propositionen föreslås resurser motsvarande 1 300–1 400 nya lärartjänster för att möjliggöra träning av baskunskaper och basfärdigheter i mindre grupper. Propositionen föreslår också oförändrad tid för matematik och engelska.

Ett andra krav i motionen är ett breddat tillval med både praktiska och teoretiska inslag.

Propositionen föreslår just detta, fritt tillval efter önskemål – B-språk, hemspråk eller inom estetisk-praktisk, samhällsorienterande, naturvetenskaplig-teknisk eller språklig sektor. Moderaterna vill begränsa tillvalet till endast två sektorer, en teknisk och en social.

Det tredje kravet i motionerna är förstärkning av den naturvetenskapliga och tekniska utbildningen i grundskolan.

Propositionen föreslår tid på låg- och mellanstadiet för tekniska arbetsuppgifter, och statsrådet säger också att de naturorienterande ämnena skall prioriteras på högstadiet. Propositionen föreslår att låg- och mellanstadiets lärare skall få fortbildning i naturorienterande ämnen och teknik.

Det fjärde kravet gäller en satsning på kultur. I den kommande grundskolan ges stora möjligheter till just detta. Den samlade skoldagen ger redan nu förutsättning för föreningar och kulturarbetare att verka i skolan. De föreslagna temastudierna, 12 veckotimmar, ger också stora möjligheter till kulturell verksamhet. Delningen av musikundervisningen till halvklass bör också verksamt bidra till en kvalitetsförbättring och lägga grunden till ett musikintresse för framtiden.

Alla krav i motionerna är alltså tillgodosedda med råge. Hela propositionen är ett åtgärdsprogram. Hans Nyhage efterlyste ytterligare åtgärder, och man frågar sig: Vilka då? Moderatmotionerna ger ingen ledning. Skillnaden mellan propositionen och de moderata motionerna är förstås, som statsrådet Rodhe påpekade, att moderaterna vill skära ned tiden för tillvalsämnena med en veckotimme och begränsa tillvalet till två sektorer.

Som jag nämnde spänner tillvalet över ett mycket vitt fält för att tillgodose varje elevs intressen och önskemål. Tillvalet har fått denna breda utformning mot bakgrund av övertygelsen att varje människa, ung eller gammal, arbetar med glädje och inlevelse om hon får arbeta med det som hon är intresserad av. Mot den bakgrunden har så stor tid av timplanen, ca 30 %, avsatts för studier som bygger på elevernas eget val – tillval, fördjupningsstudier och fria

aktiviteter.

Det finns egentligen bara två inskränkningar, och de gäller områden där individens frihet att välja får ge vika för andra övergripande mål. Föredragande har klart sagt ifrån, och utskottet har anslutit sig till det, att tillvalet inte får utformas som parallell- eller överkurser till de obligatoriska ämnena. En sådan ordning skulle ofelbart leda till en permanent nivågruppering, och det kan folkpartiet inte medverka till. Den typen av nivågruppering har riksdagen flera gånger uttalat sig emot. Också denna gång stöder samtliga partier i utskottet denna tanke utom moderaterna som har reserverat sig emot inskränkningar i elevernas frihet i tillvalet.

Ytterligare en inskränkning finns, nämligen den att kurserna inte får vara så inriktade att de kan förutses få en sned könsfördelning. Detta krav följer en annan röd tråd i läroplansförslaget – aktiva insatser för att öka jämställdheten, något som ligger folkpartiet varmt om hjärtat.

Socialdemokraterna tar i sin reservation nr 8 upp tillvalet ur andra aspekter. Först och främst vill man ändra benämningen till "fria studier". Utskottet avvisar förslaget med motiveringen att det skulle skapa oklarheter, eftersom man använde begreppet fria aktiviteter om den icke timplansbundna verksamheten. Termen fria studier ligger f. ö. för många människor sannolikt nära begreppet frivilliga studier, och detta är det ju inte fråga om.

S-reservationen avvisar också tanken på att betyg skall ges i tillvalet. Linnea Hörlén har närmare kommenterat denna tanke, och jag vill anföra ytterligare ett argument mot densamma.

Så länge betygen finns kvar såsom urvalsinstrument vid övergången till gymnasieskolan, kan ju också det förhållandet råda att en del av eleverna har sin styrka just i de ämnen som ligger inom ramen för tillvalet och alltså skulle missgynnas om endast de övriga ämnena betygsattes. S-reservationen hävdar också att lärarbehörighet inte skall krävas för dem som skall undervisa i tillvalssektorn. Utskottet har inte funnit anledning att ändra på detta. Tillvalet tillhör ju den timplanebundna delen av verksamheten, och det är därför lämpligt att samma kvalifikationskrav gäller för undervisande i samtliga ämnen.

Socialdemokraterna har också en reservation, som gäller rekrytering av lärare för den obligatoriska tekniska undervisningen. Linnea Hörlén tog upp också detta. Propositionen framhåller vikten av att teknikämnets innehåll förändras så att den nu sneda könsrekryteringen motverkas. Det är då för tidigt att diskutera teknikläroplanens utseende.

Propositionen, utskottsbetänkandet och flera motioner tar upp vikten av ett förtroendefullt samarbete mellan hem och skola. Att ge barnen en trygg livsmiljö måste vara en av huvuduppgifterna för skolan. Skolan kan bli den fasta punkt där ensamma barn stimuleras, där invandrabarn knyter kontakter och där barn förutom att inhämta kunskaper också ges chansen att uppleva harmoni och gemenskap. Det är självklart att även föräldrarna tillhör den miljön. Det gäller då att hitta former för hur föräldrarna kan delta i skolarbetet, när de kan göra det, vid vilka tillfällen och hur ofta. I botten behövs en ordentlig analys av vad det i dag är som hindrar föräldrar från att

mer aktivt ta del i sina barns skola.

Att hemmen är den viktigaste pedagogiska miljön visar flera undersökningar. Om inte föräldrarna vågar ta del i skolans verksamhet, om de inte känner sig välkomna och får veta att de behövs samt om inte hem och skola ömsesidigt får påverka varandra, hjälper inga pedagogiska reformer i världen. Barnen skall inte leva i två världar, som har sporadisk kontakt med varandra. Föräldrarna skall inte behöva känna att de är välkomna först när skolan t. ex. behöver hjälp med att arrangera en utflykt eller en fest. Ett djupare samarbete måste till. Det är mot denna bakgrund statsrådet har uppdragit åt mig att utreda möjligheterna till ett vidgat samarbete mellan hem och skola. Detta samarbete anser jag bör kunna utvecklas främst på tre områden:

1. Föräldrarnas och elevernas behov av information om skolans verksamhet och elevens prestationer.
2. Möjligheterna att ta till vara föräldrarna såsom resurs.
3. Förutsättningarna att öka och fördjupa föräldrarnas möjligheter till medinflytande i skolans verksamhet.

Utskottet hänvisar också till att denna utredning i frågor som berör hem-skola-samarbetet att såsom moderaterna gör i sin reservation nr 22 rycka ut en liten del, nämligen kvartssamtalen, är inte meningsfullt.

Reservationen 24 av moderater och centerpartister gemensamt tar upp ett ständigt aktuellt ämne: jämställdheten mellan könen. Man säger nej till "könstillhörighet" som urvalsgrund för fortsatta studier.

Som jag sade tidigare löper jämställdheten som en röd tråd genom hela läroplanspropositionen:

1. Hemkunskap införs från lågstadiet.
2. Tekniken ges stor plats på alla stadier.
3. Barnkunskap får en veckotimme i högstadiet.
4. Tillvalen får ej konstrueras könsbundna.
5. Eleverna ges tillfälle till träning i maskinskrivning.

Det är då naturligt att könstillhörigheten ingår som ett av många kriterier för urval till högre studier. Dessutom föreslås arbetslivserfarenhet, förutbildning, rangordning av val och upprepad ansökan.

I moderaternas partimotion skrivs sju sidor om betygen och en halv sida om jämställdheten. Den halva sidan används till att avvisa alla aktiva insatser för att stärka jämställdheten. Centerns partimotion behandlar jämställdheten på sex rader och innehåller heller inga konkreta åtgärder. Bägge partier hänger sig åt läpparnas bekännelser – när det kommer till konkreta åtgärder viker man undan, precis som i förra veckan när det gällde aktiva insatser för jämställdheten på arbetsmarknaden.

Lena Hjelm-Wallén tog upp de kommunala kostnaderna för en timme hemkunskap på mellanstadiet och menade att de skulle öka med flera hundra miljoner kronor. Mot det kan sägas att av utskottet föreslås tiden tas från de fria aktiviteterna. Lärarnas tjänsteunderlag minskas alltså inte. Det kan aldrig vara meningen att utrusta skolorna med dyra hemkunskapslokaler. Liksom på lågstadiet bör tillgängliga lokaler i stor utsträckning kunna användas. På skolor med alla tre stadierna finns redan hemkunskapslokaler. Man skall inte

heller bortse från att skolmåltslokaler bör kunna användas. Utrustningarna kan med fördel göras enkla. Portabla utrustningar för användning i klass- eller grupprum kostar naturligtvis en del pengar, men erfarenheterna från försöksverksamheten talar ett annat språk än Lena Hjelm-Wallén. Hennes kostnadsuppgifter förefaller inte vara särskilt väl underbyggda.

Jag vill sluta med att yrka bifall till utskottets hemställan på alla punkter.

LENA HJELM-WALLÉN (s) kort genmäle:

Herr talman! Den som inte har några kostnadsberäkningar alls är ju utskottsmajoriteten. Det är ganska intressant att höra Ylva Annerstedt tala sig varm för ett förslag som inte alls ingick i propositionen från början. Jag utgår från att propositionens ställningstaganden ändå var väl underbyggda. Vi vet att det finns drygt 3 000 mellanstadieskolor som inte är anknutna till högstadieskolor och på det viset har anknytning till en hemkunskapsinstitution. Om vi tar bort 1 000 av dem – skolor som kanske är mycket små, och där det inte under några omständigheter blir fråga om att utrusta med hemkunskapsinstitutioner – och räknar med bara 2 000 så innebär det med normala utrustningskostnader, för lokaler och utrustning, ungefär 600 milj. kr. Det är klart att man kan göra det billigare, men det torde inte kunna bli särskilt mycket. Detta har utskottet över huvud taget inte brytt sig om att räkna ut, och av det skälet är det ett oöverlagt beslut som utskottet har fattat i denna fråga. Man hade kunnat uppnå minst lika bra resultat för hemkunskapsmomenten om man hade gått vidare på det som utskottet säger på s. 40 om vardagskunskaperna, att de på ett enkelt sätt förs in i olika ämnesmoment, t. ex. att sköta sina kläder, laga enklare mat, göra inköp osv. Men nu har man i stället gjort det till ett ämne och då kräver det också en viss utrustning, det kan man inte komma ifrån. Man får bestämma sig på vilket ben man vill stå, men det har tydligen inte folkpartisterna gjort ännu.

HANS NYHAGE (m) kort genmäle:

Herr talman! För det första tycker jag att det är ganska allvarligt att Ylva Annerstedt inte korrekt redovisat våra ställningstaganden på en rad punkter. Vi har reserverat oss och f. ö. redan i partimotionen anslutit oss till tillvalssystemets konstruktion, som anförs i propositionen. Vad vi anförde i propositionen i januari var en idéskiss som vi ansåg skulle kunna vidareutvecklas. Men vi har alltså otvetydigt anslutit oss till den konstruktion som föreslås i propositionen.

För det andra borde Ylva Annerstedt när det gäller tiden för tillval veta att vi inte har gått med på en minskning av tillvalstiden. Vi hävdade att villkoret för en minskning av tiden skulle vara att alternativkurserna fanns kvar. När så inte skedde hade vi inte längre anledning att inte ansluta oss till den oförändrade tiden när det gäller tillvalssystemet.

För det tredje har vi ju tidigare redovisat vår inställning beträffande slopandet av alternativkurserna. Vi menar att det skulle innebära en kvalitativ försämring och en resursförsämring som vi inte kan ställa oss

bakom. Jag vågar påstå att vi har en överväldigande majoritet av dem som just arbetar på det här området bakom oss, nämligen lärarkåren.

Beträffande själva fördjupningen i fråga om tillvalssystemet får jag återigen uttrycka min förvåning över att människor med ansvar för skolsystemets utformning i det här landet vill förmäna våra elever möjligheten att ytterligare kunna fördjupa sina kunskaper.

Slutligen, herr talman, vill jag säga att en representant för folkpartiet skall verkligen inte anklaga andra partiers representanter för att hoppa av från sina ställningstaganden. Det är mildt sagt något förmätet.

CLAES ELMSTEDT (c) kort genmäle:

Herr talman! Vi har många gånger diskuterat frågan om urvalskriterierna för inträde till högre studier, och jag tillhör dem som menar att enbart betygen inte räcker till. Man bör eftersträva att ha fler urvalskriterier. Förkunskaper, arbetslivserfarenhet, ansökningsgång osv. har därvid diskuterats.

Ett krav skall man enligt min mening kunna ställa på dessa kriterier, och det är att sökanden på något sätt skall kunna påverka sin situation. Såvitt jag förstår är det hart när omöjligt för individen att påverka könstillhörigheten, vilket är det egentliga skälet till att vi är litet försiktiga i det här avseendet.

Att påstå att det skulle vara ett inslag i jämställdhetsdiskussionen att som urvalsgrund använda kriterier som för den enskilde sökanden är helt omöjliga att påverka har jag litet svårt att förstå. Det är i korthet bakgrunden till reservationen nr 24.

YLVA ANNERSTEDT (fp) kort genmäle:

Herr talman! Beträffande hemkunskapen på högstadiet, som Lena Hjelm-Wallén tog upp kostnaderna för, är det ju inte fråga om några stora ombyggnader eller tillbyggnader. Tvärtom har man i den försöksverksamhet som gäller lågstadiet kommit fram till att man med ganska enkla medel kan nå mycket långt vad gäller hemkunskapen. Att då ta till med 600 milj. kr. är ganska onödigt.

När det gäller Hans Nyhages uttalanden kan man fråga sig vilka ytterligare krav moderaterna vill ha tillgodosedda. Alla krav som jag räknat upp finns tillgodosedda i propositionen. Skillnaden mellan propositionen och moderatmotionerna är just att man anlägger olika synpunkter på tillvalet. Hans Nyhage har flera gånger talat om ytterligare åtgärder. Det skulle vara intressant att få veta vilka dessa ytterligare åtgärder är.

Hans Nyhage tog vidare upp frågan om alternativkurserna. Jag skulle här vilja säga att alternativkurserna som de nu är utformade snarare innebär en begränsning än en möjlighet till vidareutveckling. Ett avskaffande av alternativkurserna med ett bibehållande av resurserna ger större möjligheter till mer flexibla gruppindelningar än den stelbenta alternativkursindelningen.

När det gäller könet som urvalskriterium vill jag till Claes Elmstedt säga, att det är alldeles riktigt att man inte kan påverka detta förhållande. Men i

vissa fall är det utan tvivel en merit att tillhöra ett visst kön. När det gäller yrkesområden där det ena könet är kraftigt överrepresenterat, får det definitivt räknas som en merit att höra till det andra könet. Vi har i flera sammanhang uttalat att könstillhörighet får vara rådande när det gäller att skapa större urvalsmöjligheter för vissa yrkeskategorier.

LENA HJELM-WALLÉN (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara påpeka att utskottsmajoriteten skapar ett ämne, kallat hemkunskap, med en veckotimme i en av årskurserna på mellanstadiet. Man är emellertid inte beredd att nyutrusta lokalerna och ställa utrustning i övrigt till förfogande, så att det verkligen kan bli fråga om ett ämne. Då menar jag att det hade varit riktigare att följa den linje som utskottet enhälligt har uttalat sig för, nämligen att i alla ämnen förstärka momenten avseende vardagskunskaper. Det är detta som det i realiteten kommer att bli fråga om, inte om något riktigt hemkunskapsämne.

HANS NYHAGE (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill i all välmening be Ylva Annerstedt läsa våra reservationer i utskottsbetänkandet. Då får hon svar på sina frågor. Jag vill också be henne vara vänlig att läsa utskottsbetänkandet som sådant, ty då skall hon se att vi i det betänkandet har fått gehör för en rad åtgärder utöver vad som föreslås i propositionen.

CLAES ELMSTEDT (c) kort genmäle:

Herr talman! Att det kan vara en merit att tillhöra ett visst kön vid ett visst tillfälle är tänkbart. Att man kan fatta ett politiskt beslut om att det skall vara på det sättet är högst troligt. Och att så kommer att ske om en stund är sannolikt. Men att det kan ha ett enda dugg med jämställdhet att göra – och det var med anledning av detta som Ylva Annerstedt startade sitt angrepp mot oss – begriper jag, mot bakgrund av vad jag antydde i min förra replik, icke.

YLVA ANNERSTEDT (fp) kort genmäle:

Herr talman! Beträffande hemkunskapen kan det ju när det gäller det ifrågavarande stadiet, mellanstadiet, inte vara fråga om någon särskilt avancerad hemkunskapsundervisning. Vad ämnet görs till tror jag i hög grad beror på inställningen hos dem som skall undervisa. Anser man att undervisningen kan klaras endast med hjälp av hemkunskapslokaler, blir det naturligtvis problematiskt. Men om man anser att man bör ta till vara alla de möjligheter som finns i den egna miljön – naturligtvis med viss hjälp – tror jag att det finns goda förutsättningar att göra hemkunskapsämnet på mellanstadiet meningsfullt utan att lägga ned 600 milj. kr.

Jag har, Hans Nyhage, läst både utskottsbetänkandet och partimotionerna men tyvärr inte hittat någonting förutom det som finns i propositionen. Därför skulle jag vara tacksam om Hans Nyhage räknade upp de ytterligare åtgärder som det är fråga om. Dessa kan sedan ligga till grund vid nästa

läroplansrevision.

Claes Elmstedt tog upp meriten att tillhöra det ena eller det andra könet. Det är ju ändå så, att så som samhället ser ut i dag kan antingen kvinnor eller män inte hävda sig på grund av den uppfostran de har fått eller omgivningens tryck. Att då i vissa fall lägga ytterligare vikt vid att en person tillhör ett underrepresenterat kön tycker jag är ett led i jämställdhetsarbetet.

BRITT MOGÅRD (m):

Herr talman! Ett barns utveckling till vuxen innebär känslomässig, viljemässig och tankemässig växt. En lättvindig eller ytlig syn från oss vuxna på denna utdragna process kan lätt få den att i ett eller annat avseende avstanna. Det är i stället en fortlöpande djupgående analys och allvarlig prövning som krävs av oss.

Som redan SIA-utredningen påpekade, sammanhänger en stor del av skolans problem med att barnen alltmer har kommit att ses som objekt för skolans verksamhet. Barnens egen förmåga till ansvar och självständigt handlande har inte tagits till vara. Vi talar mycket om kunskapsförmedling – men kunskapsförmedling ger inte automatiskt ett kunskapsinhämtande. Den auktoritära fostran har avlösts av likgiltighet eller uppgivenhet.

Men det är i aktivt samspel och gemenskap med de vuxna som barns sunda utveckling och allsidiga växande kommer till stånd. Det ställer stora krav på oss vuxna. Barn gör inte som vi säger – de gör som vi gör. Om vi bagatelliserar värdet av solida kunskaper, om vi döljer att inhämtande av kunskap också innebär möda och ansträngning, om vi kallar varje ansträngning stress, är det ofrånkomligt att mönstret sprider sig till de unga. Om vi bryter mot de normer som gäller i vårt samhälle och ursäktar vårt eget felaktiga handlande och betecende med vår uppväxtmiljö, våra föräldrar, den skola vi en gång gick i, lär vi ut att det är legitimt att skylla ifrån sig.

Kraven gäller alla vuxna – jag vill gentemot propositionen och utskottet hävda att skriften Skolan skall fostra, som just slår fast de vuxnas avgörande roll, bör begrundas och diskuteras av oss alla, inte minst av oss politiker. Och om jag har fattat statsrådet Rodhe rätt delar hon nu min uppfattning därvidlag.

Vuxna förgriper sig på barn – och hindrar deras allsidiga växt – om de är auktoritära. Men vuxna måste vara och uppträda som auktoriteter, när de förmedlar de kunskaper, erfarenheter, upplevelser som format dem. Respekt för de unga kräver samtidigt ett ärligt erkännande att vi många gånger misslyckats, att det är svårt och alltid kommer att vara svårt att leva rätt och moraliskt, och att vi visar att vår uppgift är att stödja och hjälpa dem i deras utveckling. På vägen mot frigörelse testas ett barn hela tiden vad som är rätt – det provocerar fram reaktioner från sin omgivning för att få ledning, kunskap om vad de vuxna tycker. Ingenting kan vara mera frustrerande än att lämnas utan svar, att de vuxna viker undan, försöker undvika barns aggressivitet. Vi får inte vara rädda för barn, vi får inte förhålla oss ängsligt passiva. Vi måste bry oss om dem.

I skollagens första paragraf står det att skolan i samverkan med hemmen

Nr 166

Tisdagen den
5 juni 1979

Läroplan för
grundskolan

skall främja elevernas utveckling till harmoniska människor. Låt oss inte misstolka ordet harmonisk. En harmonisk människa är en som fått utveckla alla sina förutsättningar. En utveckling av känsla, vilja, tanke – eller med andra ord kunskaper, självförtroende, förmåga att kommunicera med andra – gör att människor blir beredda att arbeta för att förbättra sin egen och andras situation på ett aktivt och inte så sällan stridbart sätt.

Det betänkande vi nu behandlar har 28 reservationer och 4 särskilda yttranden. Det tyder på en klar motsättning – framför allt mellan socialdemokraterna och moderaterna – om vad vi vill att skolan skall ge våra barn. Men även om vi är oeniga – i betydelsefulla avseenden – finns det grundläggande värderingar som är gemensamma för oss alla, oavsett partipolitisk uppfattning. Då det gäller dessa är vi ett och bara ett parti – människopartiet, som någon kallat det. Vi har en större enighet, en större gemenskap i Sverige än världen i övrigt. Man behöver inte nämna ytterlighetsfall som Iran eller Sydafrika för att konstatera detta. Det är en styrka för ett folk att ha en gemensam etisk grundval.

Dessa grundläggande värderingar brukar vi kalla demokratiska värderingar, som bygger på humanismen och kristendomen – tron på människans egenvärde. Det tillhör människans brister att känna och inte så sällan visa förakt för svaghet. De kristna värdena innebär krav på respekt för varje människa, aktning och förståelse också för den misslyckade, den obetydliga, den avvikande. Det är inte detsamma som att tycka synd om – *det* är bara en annan form av förakt. Respekt för de unga visar vi genom att räkna med varje enskild elev, ge ansvar och ställa krav anpassade till vars och ens förmåga. De framgångsrika skall inte undantas – tvärtom är det på dem särskilt höga krav skall ställas, krav att fullt ut utveckla sin kapacitet och krav att hjälpa sina sämre lottade kamrater. Det är när man ställs inför krav som ansvar och självständighet utvecklas.

Förutsättningen för moralisk utveckling är inre trygghet. Först när man insett sitt eget värde, kan man erkänna andras; underlägsenhetskänslor är ingen bra grund för att älska sina medmänniskor. Därför är det viktigt att skolan hjälper eleverna att inse sitt värde, inte genom att försöka dölja deras svagheter utan genom att hjälpa dem att utveckla sina goda sidor, sin kapacitet. Det går inte att lura barn; det enda man åstadkommer med att i föregiven kärlek blanda bort korten är att ge ett oärligt mönster att leva efter.

Etik och moral handlar om sinnelaget – att vilja det goda – men det handlar också om att ta konsekvenserna av sina handlingar. Under lång tid har sinnelaget överbetonats. Men vi måste lära våra barn att en ond handling inte kan ursäktas med att man menade gott eller inte så illa. Vi måste lära dem att man, oavsett sinnelaget, måste ta konsekvenserna av vad man gör eller inte gör.

Herr talman! Utbildning av barn och ungdom är en svår uppgift. Läroplanen är inte bara ett styrinstrument utan också ett viktigt hjälpmedel för dem som arbetar i skolan. I den nya läroplanen måste klart och tydligt – och enkelt – uttryckas hur man undviker att behandla eleverna som objekt,

hur man kan få eleverna att känna skoltiden meningsfull genom att ge svar på deras frågor om varför kunskap är viktig, varför samhället bestämt vilka kurser som skall inhämtas etc. Skolans fostrande uppgift måste understrykas, och de gemensamma normerna konkretiseras. Många har så länge skyggt för normfrågorna att det är nödvändigt att ge en rad verklighetsanknutna exempel på vardagssituationer där normfrågorna kan aktualiseras, så att de inte skjuts åt sidan. Om vi inte lyckas att överföra våra grundläggande värderingar till våra barn, blir våra övriga åtgärder för dem meningslösa. Låt oss inte för ett ögonblick bortse från att den utbredda normlösheten är det allvarligaste problemet i skolan i dag.

Det brådskar med att försöka komma till rätta med de många problem vi i dag har i våra skolor. Det är därför glädjande att utskottet betonat att viktiga intentioner i läroplansförslaget bör kunna förverkligas redan före ikraftträdandet. Men det räcker förvisso inte med ett utskottsuttalande. Regeringen och skolöverstyrelsen måste omgående söka stimulera att så sker. Också för detta krävs, statsrådet Rodhe, ett konstruktivt vardagsarbete.

KARIN SÖDER (c):

Herr talman! Som påpekats flera gånger här i dag har skolan under de senaste årtiondena ständigt varit i stöpsleven. I diskussionen om skolan känner sig alla som mer eller mindre experter. Alla har ju erfarenhet av utbildning eller av bristen på utbildning. De reformer som har ägt rum har skapat stora förväntningar – förväntningar om att skolan skali kunna ge lika möjligheter åt alla, oavsett social bakgrund, oavsett hemort, oavsett kön. Skolan har framstått som det instrument som skall leda fram till ett mera rättvist och jämlikare samhälle. Förväntningarna har, som vi alla har kunnat konstatera, inte till alla delar infriats. När förväntningar inte infrias uppstår oro, resignation och otålighet.

Skolan utsätts i dag mot denna bakgrund för stark kritik, både berättigad och oberättigad. Debatten här har ju visat på detta, och jag måste säga att ibland har väl övertonerna varit ganska avsevärda, och man har en känsla av att det mera varit fråga om att skära pipor i vassen inför valrörelsen än att faktiskt peka på stora skiljaktigheter i uppfattning om hur vi vill forma den svenska skolan. Men vad vi aldrig får glömma bort är att det sätt varpå diskussionen om skolan förs i hög grad påverkar arbetsmiljön för dem som är engagerade i skolan – som lärare, som elever, som annan skolpersonal, som föräldrar. Och även de grupper som skall ta emot eleverna efter avslutad skolgång påverkas ju av debatten. Skoldebatten måste därför föras i en konstruktiv anda – annars leder den lätt fel, annars påverkar den negativt situationen för dem som i dag arbetar i skolan inom ramen för de beslut som vi har fattat. Vi kan inte förvänta oss att elever, som går till skolan fyllda med information från olika håll om hur eländig skolan till alla delar är, sedan skall kunna sätta sig ner och i positiv anda göra ett bra jobb. Men det är ju precis i den situationen som många elever och lärare befinner sig i dag, och trots detta enorma tryck utträttas det ett mycket fint arbete på många håll i skolan i dag. Vi är stor tack skyldiga dem som utför detta arbete, både elever, lärare och

*Läroplan för
grundskolan*

annan personal i skolan. Vi får inte glömma bort att vi alla, oavsett om vi är politiker eller vanliga medmänniskor, är med och formar arbetsklimatet för skolan.

Många av de mål som satts upp för grundskolan har ännu inte uppfyllts. Men den har i hög grad bidragit till att utjämna skillnader i möjligheter till utbildning för olika grupper i det här landet, skillnader som var enorma t. ex. i min ungdom.

Skolan är därför ett av våra allra viktigaste instrument för att nå jämlikhet, ge varje individ ett egenvärde, forstra i demokratisk anda, lära till ansvar för sig själv och för andra, fostra till solidaritet. Ja, honnörsorden kunde staplas länge på varandra. Målen är högt ställda och skall vara högt ställda. Det sägs ofta i skoldebatten att man inte hinner fullfölja en reform förrän en ny träder till. Men i ett samhälle som vårt, som är stätt i så snabb förändring, är ju detta en nödvändighet. Skolan måste förändras i takt med att samhället förändras. Läroplanen, som vi diskuterar här i dag, är en viktig del i arbetet för att ge en god grund att arbeta vidare på för vuxenlivet när det gäller alla barn och ungdomar i vårt moderna samhälle. Vi gläder oss i centern åt att våra förslag från den allmänna motionstiden i januari på de flesta punkter har blivit bifallna. Claes Elmstedt har tidigare i dag redogjort för vår syn på läroplanen, och jag tänker därför inte gå in på de olika reservationerna. Jag vill bara helt kort instämna i de yrkanden som Claes Elmstedt framställt.

Men jag skulle ändå i anslutning till den debatt som förts här vilja peka på att utgångspunkten för vår skolpolitik i centern är att stärka *alla* barns ställning i skolan. Vi vill också ge ett gott innehåll åt kunskap av alla slag – all kunskap som är nödvändig för att man skall kunna leva ett liv med god kvalitet.

Jag vill ta tillfället i akt att något belysa skolans betydelse från en alldeles speciell utgångspunkt. Det verkar av flertalet inlägg här i dag – dock inte alla – som om man utgick från att i vårt skolsystem finns det bara svenska barn, genuint svenska barn. Verkligheten är dock en annan och kommer att så förbli under lång tid. Vi har i dag omkring 400 000 barn som helt eller delvis är av utländsk härkomst. En åttondel av svenska folket har invandrarbakgrund. Det sker en ständig förskjutning av relationer mellan svenskar och människor av utländsk härkomst. Inte minst påverkar detta situationen i våra skolor. Det är därför ett stort ansvar vi alla tar på oss när vi tar emot dessa nya svenskar i vårt land. *De* gör ovärderliga insatser för vårt samhälle, men vi måste ständigt fråga oss: Gör *vi* det bästa för att ge *dem* en dräglig tillvaro?

Mot bakgrunden att invandrarbarnen blir allt fler växer också skolans ansvar i detta avseende. Vi kan dra en parallell med vad som hände i våra skolor när befolkningsförflyttningen i vårt eget land var som kraftigast. Vi vet i dag att när vi i de områdena tog emot många nya stadsbor från avlägsna delar av vårt land, från avfolkningsbygderna, uppstod det svåra anpassningsproblemen på grund av ensamhet, otrygghet och oro, detta trots att språket var gemensamt och traditionerna i hög grad gemensamma med de nya skolkamraternas. Men uppbrottet från en hembygd, uppbrottet från en gemen-

skap mellan generationer, mellan släktingar och familjer satte ändå djupa spår, som var svåra att reparera. Hur mycket svårare är det då inte att klara av alla de problem som uppstår för dem som kommer till ett främmande land, med ett främmande språk, med främmande traditioner, med en främmande kultur! Skolan har i dag en unik möjlighet och skyldighet att förebygga problem, att ta till vara den resurs som impulser från andra kulturer, andra traditioner och andra religioner kan ge vårt samhälle.

Ett växande antal barn i våra skolor kommer att ha en språklig, kulturell och religiös bakgrund från ett annat land än vårt. I andra sammanhang har hemspråksundervisningen diskuterats och beslut har fattats. Hemspråket, som är en del av barnens identitet och deras eget modersmål, måste få möjlighet att utvecklas. Det är av oundgänglig betydelse för att de skall kunna bevara sin identitet och utveckla den. Jag vill här gärna ta tillfället i akt att säga att hemspråksundervisningen så snart det någonsin är möjligt måste inriktas på att starta ännu tidigare än vad som sker i dag. Hemspråket måste utvecklas parallellt med svenskan, redan i de allra första barnåren, för att det skall kunna bli ett riktigt, ett eget språk.

Herr talman! En av de allra viktigaste förutsättningarna för att det i skolan och över huvud taget i samhället inte skall bli tal om *vi* och *dem* är just att varje barn får finna sin egen identitet. Varje elev och varje barn i vårt samhälle har rätt att få erfara att de *duger någonting till*, kan uppfylla rimliga krav, kan känna att de betyder någonting för andra och att de därmed kan uppnå självrespekt. Utan självrespekt har man inte respekt för andra. Utan självrespekt kan man inte heller ta sitt solidariska ansvar för *dem i ens* omgivning som behöver stöd och hjälp. Sociala problem i skolan kan aldrig lösas utan kamraternas medverkan – det må gälla invandrare eller barn med olika handikapp eller med sociala problem. Därför måste det ges förutsättningar för en aktiv medverkan av kamraterna i detta arbete. Läroplanen och *de förstärkningar* som medföljer denna läroplansförändring är en sådan grund till förbättring av arbetsmiljön i skolan i det avseendet.

Herr talman! Att erövra goda baskunskaper under sin skoltid är en grundläggande rättighet för eleverna. Detta har sagts flera gånger tidigare här i dag. Bristande förmåga att skriva, läsa och räkna är ett mycket allvarligt handikapp för den drabbade. Det försvarar inte bara förmågan att hävda sig i arbetslivet, utan det är också ett demokratiskt krav att *alla* skall få de kunskaperna. I vårt komplicerade samhälle blir bristande baskunskaper ett hinder för att utnyttja sina medborgerliga och demokratiska rättigheter. Underlägsenhet, som upplevs på grund av bristande baskunskaper och dålig förmåga i andra väsentliga basfärdigheter, är också hinder för att på ett riktigt sätt kunna känna sitt egenvärde och därmed ha styrka nog för att kunna hjälpa andra att visa solidaritet.

Kunskaper och färdigheter som eleverna förvärvar i skolan måste ha en stark anknytning till vad som behövs i det dagliga livet i ett modernt samhälle. Vår demokrati är någonting mycket värdefullt som vi ständigt måste slå vakt om. Det går dock inte att lära sig demokrati på teoretisk väg. Det enda sättet att förbereda eleven för att bli en aktiv medborgare i ett

demokratiskt samhälle är att tillämpa demokratiska arbetsformer, anpassade till elevernas mognadsnivå också i skolan. Demokrati innebär också ansvarstagande för var och en. En demokratisk skola innebär därför en skola där man är med och tar ansvar. En kravlös skola blir en odemokratisk skola. En individ som aldrig behöver leva upp till några krav blir en individ utan identitet. Därför är en av skolans viktigaste uppgifter att ständigt visa på sambandet mellan rättigheter och skyldigheter. Samtidigt ges möjligheter att uppleva det stimulerande i att få spela en roll, medverka i en grupp, för allas gemensamma bästa.

I en skola som bygger på att alla skall ha lika möjligheter och utvecklas efter sina förutsättningar och sina behov måste också balansen mellan det teoretiska och det praktiska betonas ytterligare. Övervärderingen av det teoretiska är kanske vårt största jämlikhetsproblem, eftersom det leder till en nedvärdering av människor vilkas begåvning ligger på andra områden. Det kan också göra det svårt att få livsnödvändiga praktiska uppgifter i vårt samhälle utförda. När vi ser oss omkring förefaller det ofta som om vi hade lämnat vissa arbetsuppgifter till våra nya svenskar, invandrarna, därför att vi svenskar inte anser oss fina nog att utföra dem. Detta är en mycket allvarlig fråga. Vi riskerar att förstärka de klyftor som redan finns mellan dem som utför de tunga, smutsiga jobben och dem som utför andra. Bland invandrarna blir denna klyfta ytterligare förstärkt. Den ökade kontakt med arbetslivet i grundskolan som nu föreslås är en viktig del för att uppnå förbättringar i denna balans mellan teoretiskt och praktiskt.

En starkare betoning av de praktiska inslagen i utbildningen skall inte behöva innebära en större uppdelning av eleverna i kategorier. Lika väl som alla behöver grundläggande teoretiska färdigheter behöver alla s. k. teoretiskt begåvade en grundläggande förmåga att använda sina händer. Vi är nu på rätt väg. Efter den debatt som förts här i dag behöver det dock tydligen understrykas att även den praktiska kunskapen skall vara av god kvalitet. Annars blir allt tal om balans mellan teori och praktik helt missledande.

Grundskoleutbildningen kommer nu att skapa bättre förutsättningar också för en vidgad internationell förståelse. Vi måste lära våra barn och ungdomar att vi lever i ett litet land men att vi är en del av världen. Vi blir alltmer beroende av omvärlden, och omvärlden av oss. Vi möter omvärlden här hemma genom våra invandrare. Vi kan lära mycket om omvärlden genom dem. Vi kan lära oss att förstå omvärlden genom att medverka till att de kan bevara sin egen kultur, sina egna traditioner. Genom detta får vi bättre perspektiv på och också större respekt för vår egen tradition, vår egen kultur, vår egen religiösa hemvist. Man får på det sättet en uppfattning om vilken betydelse det ändå har för ett land, ett folk, en individ att ha en tradition och en kultur att bygga på, en kultur som ständigt utvecklas från en gemensam grund.

Vi behöver den styrkan därför att de globala problemen utgör en utmaning som måste tränga djupt in i vår vardag. Skolan måste förbereda eleverna för detta ansvar. En bättre förberedelse än att på ett positivt sätt ta hand om invandrarkamraterna kan vi inte ge våra barn.

Grundskoleutbildningen kommer också att skapa en bättre förståelse än tidigare för ekologiska problem. Eleverna kommer förhoppningsvis att lära sig förstå sambanden mellan konsumtion, produktion, miljö och resursanvändning. De måste få veta att resurserna på vår jord inte är oändliga, att vi måste lära oss att bruka i stället för att förbruka.

Herr talman! Barnen är vår framtid. Skolan skall förbereda för vuxenlivet. Det finns ett nära samband mellan grundskoleutbildning och det problem som är stort i dag, nämligen ungdomsarbetslöshet. Brister i utbildningen är den vanligaste orsaken till ungdomsarbetslöshet. Yrkesutbildningen är *givetvis viktigast härvidlag, men grunden läggs i grundskolan*. Utbildningen måste därför anpassas till yrkeslivets krav. Samarbete mellan arbetsliv och skola är därför viktigt som en förberedelse för detta liv. Det är därför *glädjande att läroplanen innehåller förslag om en utvidgad praktisk yrkesorientering*. Likaså är det mycket betydelsefullt, inte minst för invandrarelever som har det svårt att finna sig till rätta i vårt samhälles alla byråkratiska vindlingar, att skolstyrelserna får ett ansvar för eleverna ända fram till dess att de fyller 18 år.

Skolan skall förbereda för livet som följer efter skolan men måste också ge barn och ungdomar direkt stimulans i arbetet. All kunskap, teoretisk som praktisk, måste upplevas som förvärvat därför att den har ett alldeles speciellt värde i sig. Skolan kommer också att få ett ökat ansvar att söka medverka i uppfyllelsen av det betydelsefulla mål som jämställdhet mellan kvinnor och män utgör. Vardagskunskap, hemkunskap och andra ämnen skall lika väl som studie- och yrkesorientering och arbetslivserfarenhet vara förberedelser för ett vuxenliv där ansvaret för hem och samhälle delas lika mellan män och kvinnor. Det är min förhoppning att detta ansvar skall fördelas mellan män och kvinnor på ungefär samma sätt som denna debatt i dag.

Skolan får inte vara en isolerad enhet i samhället, skolan måste öppnas mot samhället. Samhällets olika delar måste visa öppenhet mot skolan och de människor som arbetar där. Endast *i samverkan ger vi barn och ungdomar den bästa grunden för att ta över det samhälle som vi som är vuxna i dag lämnar till dem*.

ALF LÖVENBORG (apk):

Herr talman! Jag lyssnade till Karin Söders anförande, där hon sade att en demokratisk skola måste ägna stor uppmärksamhet åt invandrabarnen. Det är bara att instämma i det. I sanning är vårt ansvar där stort. Svenskt näringsliv har ju under många år hängt upp en stor del av vår produktion på invandrare. Nu gäller det för det svenska samhället att ge någonting tillbaka – det var väl andemeningen i Karin Söders anförande. Det gäller inte minst skyldigheten att ge invandrabarnen ordentliga baskunskaper, och det måste framför allt ske inom skolans ram. Hittills har samhällets satsningar på detta område inte räckt till – det står fullt klart. En demokratisk skola måste också innebära att *invandrarbarn har möjligheter att lära sig allt som våra egna barn har möjligheter till*. Här återstår mycket att göra, och det steg som nu tas får betraktas för vad det nu är, nämligen ett steg på vägen.

Jag skall därmed övergå till att framföra några synpunkter som anknyter till den allmänna skoldebatt som har ägt rum. Den inleddes av statsrådet Birgit Rodhe, som framhöll att skolan skall ge eleverna en, som hon uttryckte det, bred livskompetens för framtiden.

I dag klarar man inte denna målsättning, men visst har det skett stora ting på undervisningens område, framför allt som en frukt av arbetarrörelsens opinionsbildande och pådrivande roll.

Riksdagsbeslutet om SIA, skolans inre arbete, måste betraktas som ett av de viktigare besluten på senare år. Målsättningen var klar. Det skulle förändra skolan, den sociala utslagningen skulle minska och arbetarklassens barn skulle få större möjligheter att tillgodogöra sig kunskaper.

SIA-skolan skulle genomföras successivt, men i och med höstterminen 1978 skulle hela det nya systemet vara genomfört i samtliga kommuner. Men på många håll är det ju så att det mesta inte har genomförts. Enligt vår mening är ett av problemen bristen på lärare. Därmed kommer jag in på frågan om bristen på resurser. Det behövs fler lärare, om SIA-skolan skall kunna genomföras och grundskolan inte förvandlas till något slags förlängt dagis.

När det gäller att förändra skolan, att leva upp till i och för sig positiva beslut, handlar det i stor utsträckning om pengar. Här finns alltså sambandet mellan det krav som växer sig allt starkare, nämligen kravet på statens övertagande av skolkostnaderna, och utbildningens kvalitet. De statliga bidragen räcker ju inte. Det betyder att kommunerna tvingas inrätta sig efter sin ekonomi. Med andra ord: Reformens genomförande ute i kommunerna bromsas av penningbrist. Och det kan man bara komma till rätta med genom ett ekonomiskt system som ger alla kommuner lika möjligheter. Kravet på statens övertagande av skolkostnaderna är med andra ord ett jämlikhetskrav. Det kan alltså inte frikopplas från ambitionerna att förbättra skolans och undervisningens kvalitet. Det anknyter därmed också till alla de problemställningar som har tagits upp i detta sammanhang.

Jag skall, herr talman, nu övergå till att i all korthet lägga några synpunkter med anledning av vår motion 2598. Den är knuten till regeringens proposition 180. Arbetarpartiet kommunisterna har i motionen tagit upp bl. a. frågan om specialundervisningen och de inlärningshandikappade elevernas situation. Vi har efter samråd med lärare också funnit anledning att efterlysa lokalerna till de teoretiskt utformade undervisningsanordningarna. Det råder brist på lokaler i skolbyggnader, och även i relativt nya skolbyggnader saknas lokaler för att många av de önskvärda aktiviteter som uppräknas i proposition 180 skall kunna tillämpas. Nu säger utskottet att lokalfrågor regelbundet torde behandlas i samband med MBL-överläggningar mellan personal och skolledning eller skolstyrelse. Man hänvisar också till skolöverstyrelsens skolbyggnadsbyrå.

Jag skall i detta sammanhang inte yrka bifall till motionens yrkande nr 1, men jag vill betona att detta är en oerhört viktig sak. Genomförandet av många av de goda intentioner som har diskuterats i den här kammaren stupar på att man i många fall inte har lämpliga lokaler eller lokaler så att det räcker

till. På lärarhåll betraktas detta som ett stort problem, men vi förutsätter att man kommer att ägna tillbörlig uppmärksamhet åt lösandet av detta problem.

Jag vill i det följande anknyta till den inledningsvis framförda problemställningen, nämligen frågan om resurserna.

Dagens stigande priser och kommunernas sparsamhetsiver innebär att många av de – även bra – läromedel för specialundervisning som nu finns inte kommer till användning i skolorna. Det hotar att urholka principen om att de inlärningshandikappade eleverna skall tillförsäkras ur inlärningspunkt vettiga läromedel och att dessa skall bekostas av staten. Dessa elever bör naturligtvis garanteras gynnsamma undervisningsmöjligheter utan begränsning av ekonomiska eller andra hinder.

Utskottets behandling är i det fallet lika avvisande som när det gäller våra tidigare förslag, nämligen förslag om inrättandet av ett statligt läromedelsförslag.

Vi har också yrkat att förstärkningsresurserna graderas, så att elever med särskilda behov kan lämnas förtur. Det nya statsbidraget till grundskolan innebär ingen formell gradering. Utskottet säger också i betänkandet: "Beslutet innebär att inga formella graderingar finns inom förstärkningsresursen men att inriktningen skall vara att i första hand tillgodose de svaga elevernas behov."

Vi anser inte att detta är tillräckligt. Exempel som kan hämtas från dagens situation visar att elever med särskilda behov inte får den specialundervisning de är i behov av. Det är därför vi föreslår att förstärkningsresurserna måste graderas, så att elever med grava inlärnings svårigheter lämnas förtur och att lärarlaget tillsammans med speciallärare får möjlighet att bedöma elevens eventuella behov av förstärkningsundervisning.

I utbildningsutskottets betänkande med anledning av propositionen om skolans inre arbete menar utskottet att elever med uttalade skolsvårigheter borde kunna få undervisning i särskild undervisningsgrupp. Elever som placeras i sådan grupp bör i så stor utsträckning som möjligt följa verksamheten i sin ursprungliga klass.

Man kan ju fråga sig om eleven då får den undervisning han eller hon behöver eller om det inte är fråga om att eleven passivt följer med i sin ursprungliga klass utan att kunna tillgodogöra sig undervisningen.

De praktiska erfarenheterna visar att elever med stora inlärnings svårigheter i allmänhet får en starkare arbetslust och ett större självförtroende när de vistas i liten grupp och får arbeta på sin egen inlärningsnivå.

Samtidigt är det naturligtvis riktigt att samarbete mellan särskilda undervisningsgrupper och de vanliga klasserna skall bibehållas, så att det blir en inskolning för samtliga elevgrupper. Det är också grundtanken i vår motion i detta avseende; det står alltså inte i motsättning till den gradering som vi föreslår.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motion 2598, yrkandena 2, 3, 4 och 5.

Nr 166

Tisdagen den
5 juni 1979

På förslag av tredje vice talmannen beslöts att kammarens förhandlingar skulle fortsättas kl. 19.30.

§ 11 Anmäldes och bordlades
Näringsutskottets betänkande
1978/79:57 om uppskov med behandlingen av vissa ärenden

§ 12 Kammaren åtskildes kl. 17.56.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert